

FİNANS - POLİTİK & **EKONOMİK YORUMLAR**

HAZİRAN 2003 • YIL 40 • SAYI 471 • 4.000.000.- LİRA
www.ekonomikyorumlar.com

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

*AB Kamuoyundaki,
Türkiye Konusunda
Yanlış Bilgiye
Dayalı Temel Hatalar*

*Geleceğin
Avrupa'sını
Türkiye'nin
Üyeliği
Şekillendirecek*

Mesut YILMAZ

*AB'nin Küresel
Bir Güç Olma
Hedefi ve Türkiye*

Dr. Ali TEKİN

*"Uzun İnce Bir Yol"
Avrupa Birliği*

Beyhan ASLAN

*Merkez Bankası
ile Faiz Kavgasının
Hedefi Ne?*

Dr. Nesrin NAS

**Merkezi
Ararken**

Prof.Dr.Mehmet ALTAN

FINANS - POLİTİK & EKONOMİK YORUMLAR

http://www.ekonomikyorumlar.com

e-mail:ekonomikyorumlar@ekonomikyorumlar.com

HAZİRAN 2003 • YIL: 40 • SAYI: 471 • 4.000.000.- LİRA (KDV DAHİL)

**Ekonomik Mali Yayınlar San. Ve Tic. A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi
DR. NESRİN NAS**

**Genel Yayın Yönetmeni
PINAR TÜRENC**

**Yazı İşleri Müdürü
MUSTAFA BARIŞ**

**Danışma Kurulu Başkanı
ALİ İHSAN KARACAN**

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat ■ Dr. Öztin Akgüç ■ Prof. Dr. Erdoğan Alkin ■ Tevfik Altınok ■ Yılmaz Argüden ■ Prof. Dr. Mustafa A. Aysan ■ Üğür Bayar ■ Afa Boran ■ Prof. Dr. Ünal Bozkurt ■ Yavuz Canevi ■ Ege Cansen ■ Dr. Doğan Cansızlar ■ Bülend Çorapçı ■ Ahmet Demirel ■ Zeki Döşlüoğlu ■ Necdet Durakbaşı ■ A. Aydın Dündar ■ Dr. A. Mahfi Eğilmez ■ Orhan Emirdağ ■ Gazi Erçel ■ Dr. Zeynel Abidin Erdem ■ Meral Gezgin Eriş ■ Prof. Dr. Cumhuri Ferman ■ Prof. Dr. Atilla Gönenli ■ Zeki Gündüz ■ Prof. Dr. Seyfettin Gürsel ■ M. Akif Hamzaçebi ■ Avni Hedili ■ Erhan Işıl ■ Prof. Dr. Haluk A. Kabaalioğlu ■ Ali İhsan Karacan ■ Kemal Kurdaş ■ Korhan Kurdoğlu ■ Mehmet Kutman ■ Prof. Dr. Orhan Morgül ■ Adnan Nas ■ Nesrin Nas ■ Ergin Neng ■ Sezaî Onaral ■ Prof. Dr. Suat Oktar ■ Prof. Dr. İsmail Özaslan ■ Tuncay Özilhan ■ Ersin Özince ■ Ertuğrul İhsan Özol ■ Prof. Dr. Merih Paya ■ M. Faruk Sabuncu ■ Prof. Dr. Hülya Talu ■ Prof. Dr. M. Şükrü Tekbaş ■ Dr. Turgut Telman ■ Yaman Törüner ■ Cihan Turper ■ Pınar Türenc ■ Ahmet Yüzbaşıoğlu ■ Prof. Dr. T. Güngör Uras

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç ■ Prof. Dr. Erdoğan Alkin ■ Zeki Gündüz ■ Prof. Dr. Seyfettin Gürsel ■ Adnan Nas ■ Prof. Dr. Merih Paya ■ Prof. Dr. T. Güngör Uras

**KATKIDA BULUNAN
DOĞU YATIRIM HOLDİNG**

BU SAYIDA

Okurlara Mektup
AB Yolunda Son Dönemeç 1

Mesut YILMAZ
Geleceğin Avrupa'sını Türkiye'nin
Üyeliği Şekillendirecek
AB Kamuoyundaki, Türkiye Konusunda
Yanlış Bilgiye Dayalı Temel Hatalar 3

Dr. Ali TEKİN
Avrupa Birliği'nin Küresel Bir
Güç Olma Hedefi ve Türkiye 45

Behan ASLAN
"Uzun, İnce Bir Yol" Avrupa Birliği 51

Prof. Dr. Mehmet ALTAN
Merkezi Ararken 57

Dr. Nesrin NAS
Merkez Bankası İle Faiz Kavgasının Hedefi Ne? 61

Ekonomik Göstergeler (Dış) 66

Merkez Bankası, Faiz Oranlarının Düşürülmesine
İlişkin Basın Duyurusunda Önemli Uyarılar Yaptı.. 67

Avrupa Parlamentosu Türkiye Raporunu Tartıştı 71

Avrupa Birliği'ne Üye Olan da, Üye Olma
Perspektifini Yakalayan da Kazandı 73

Mustafa BARIŞ
Borsa Mayıs'ta Yerinde Saydı 77

Finans - Politik & Ekonomik Yorumlar
Bankacılık Sektöründen Haberler 83

Abone Formu 96

İdare Yeri: Binbirdirek Mah. Suterazisi Sokak. No.6/2; 34400 Sultanahmet - İSTANBUL ■ Tel: (0212) 518 17 32 - 516 11 45 ■ Faks: (0212) 518 66 43 ■ http:// www.ekonomikyorumlar.com ■ e-mail: ekonomikyorumlar@ekonomikyorumlar.com ■ Açıklama: Dergideki yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler, yazarlarına aittir. Yayınlanacak yazılar hakem denetiminden geçer. Yayınlamak amacıyla gönderilen yazıların iki nüsha olarak (mümkünse bilgisayar disketi ve bir resim ile birlikte) ulaştırılmasını rica ederiz. ■ 2003 Yılı Abone Bedeli (KDV Dahil): 48.000.000.-TL. ■ Öğrencilere: 33.600.000.-TL. ■ Banka Hesap Numaraları (İstanbul): Akbank Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 35875-4, Garanti Bankası Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 6299897, İş Bankası Çağaloğlu Şubesi Hesap No: 530979, Yapı Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi Hesap No: 1035572-7 ■ Kapak - Sayfa Tasarımı ve Dizgi: Ekonomik Yorumlar ■ Baskı ve Cilt: Kurtiş Matbaacılık, Tel: (0212) 518 11 28 ■ Baskı Tarihi: 13 Haziran 2003 ■ Genel Dağıtım: DPP ve Dünya Süper Dağıtım

Dergiden

OKURLARA MEKTUP

AB Yolunda Son Dönemeç

Avrupa Birliği (AB) tam üyeliği yolculuğumuz mutlu bir sonla bitecek mi? Kırk yılı aşan bu uzun yolun son ama en kritik dönemecine girdik. Bundan sonra atacağımız her adım bizi ya mutlu sona yaklaştıracak, ya da bu yolculuk düş kırıklığıyla sonlanacak.

Altıncı uyum paketi kısa bir süre sonra Meclis'e sunulacak. Bu paketin yasalaşmasıyla Türkiye AB üyeliğine doğru büyük bir adım daha atmuş olacak.

Ancak öyle görünüyor ki bu son dönemeç hem Türkiye'de hem de AB içinde çok yoğun tartışmalara sahne olacak.

Türkiye'de AB, değişim ve statüko yanlılarının çarpıştığı bir arena olurken, Türkiye'yi asla AB içinde görmek istemeyen Avrupalılar Türkiye'deki AB karşıtlarına kullanacakları yeni kozları vermekte hiç tereddüt etmeyeceklerdir.

Her ne kadar Avrupa'dan "reformları yaparsanız 2004 Aralık ayında müzakereler başlar" mesajı gelmişse de, AB içindeki Türkiye karşıtı çevrelerin AB kamuoyunu etkileyerek siyasiler üzerinde baskı kurma çabaları ve Türkiye'yi inciterék Türkiye içindeki AB karşıtlarının elini güçlendirme arayışları hız kazanacaktır.

Oysa Türkiye'nin AB üyeliği hem Türkiye'ye hem de AB'ye büyük bir güç kazandıracak, Türkiye'nin AB üyeliği AB'nin 21.yüzyılın en önemli gücü olmasını sağlayacaktır. Bu, aynı zamanda tüm Müslüman ülkeleri derinden etkileyecek ve Müslümanların global dünyaya entegre olmasını kolaylaştıracak, muhtemel bir Müslüman-Hıristiyan çatışması endişesini büyük ölçüde yok edecektir.

Bu nedenlerle Türkiye'nin AB hedefi, yapay ve kısır tartışmalarla kaçırılmayacak ve bir iktidar mücadelesinin arenasına dönüştürülemeyecek kadar önemlidir.

Unutulmamalı ki gelişmiş ve zengin ülkelerin hepsi demokrasiyle yönetildikleri için gelişmiş ve zengin olmuşlardır. Zengin oldukları için demokrasiyi seçmemişlerdir. AB'nin ortak değerleri bu nedenle önemlidir.

Türkiye'nin AB üyeliğini engellemek, Türkiye'nin gelişmiş bir batı ülkesinde varolan gelişmiş bir hukuk ve demokrasi düzenine sahip olmasını engellemektir. Artık hemen her konuda özel hakikatin kamusal alanda yalana dönüşmesine ve kamusal yalanların Türkiye'nin değişim taleplerini kaynakta kurutmasına son vermek zorundayız.

Türkiye'yi kendi içine hapsedmeye, sorunları çözmek yerine büyüterek zaman kaybettirmeye çalışan ve varlıklarını Türkiye'nin içe kapanmasına bağlayanlar ne yazık ki çok defa başarılı oldular. Bu kez de başarılı olurlarsa Türkiye'ye AB kapısı kapatılacaktır. Türk insanı ise fakirliğe, işsizliğe ve geri kalmışlığa mahkum olacaktır. Yunanistan ve Portekiz'in hatta bir çok eski Varşova Paktı ülkesinin arkasından nasıl baka kaldıysak, bu treni kaçırdığımız zaman Bulgaristan ve Romanya'nın da arkasından baka kalacağız.

AB, Türkiye'yi gelişmiş ve çağdaş dünyaya taşıyacak olan son trendir. Bakınız Mayıs sonu ve Haziran başında iki toplantı yapıldı ama her ikisine de Türkiye davet edilmedi. Türkiye ne Saint Petesburg şehrinin kuruluşunun 300. Yıldönümü kutlamalarına, ne de Evian'daki G-8 zirvesi öncesinde bu yıla özgü olarak ev sahibi Fransa'nın bazı konuları asıl zirve başlamadan önce tartışmak üzere 13 ülkeyi daha davet ettiği toplantıya davet edildi. Dünya 1. Liginin 2. Kademesini temsil eden bu ülkeler arasına ne yazık ki Türkiye dahil edilmedi.

Son 50 yılını batı ittifakı içinde, batılı kurumların üyesi olarak geçirmiş olan Türkiye'nin bu hızlı yalnızlaşmasının önünü kesecek tek şey de AB üyeliğidir.

Bu nedenle bu sayıyı Türkiye'nin AB üyeliği yolunda girdiği son dönemde bir perspektif belirlenmesine ayırdık. Bu bağlamda en uygun başlangıç olacağı düşüncesiyle eski Başbakan ve AB'den sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak uzun yıllar bu konuda çaba harcayan, bir çok korkumuzu yenmemize önyak olan ve mimarı olduğu tarihi 3 Ağustos paketinin ardından şimdi de kendi deyimiyle "elmanın ikinci yarısını tamamlamak için" içtenlikle seferber olan Mesut Yılmaz'ın Almanya'da verdiği ve geniş yankı uyandıran bir konferanslarından ikisinin metnini yayınlıyoruz.

Saygılarımızla,

Finans – Politik &

Ekonomik Yorumlar

Bir Vizyon

MESUT YILMAZ

Eski Başbakan

Geleceğin Avrupa'sını Türkiye'nin Üyeliği Şekillendirecek

GİRİŞ

Bugün burada Türkiye'nin AB'ne kazandıracağı şeyleri anlatmak benim için elmanın ikinci yarısını tamamlamak anlamına geliyor. Bir nevi Ankara'da başladığım bir işi tamamlamak. Bugün Avrupa'da "AB üyesi Türkiye'nin birlik için risk mi yoksa şans mı?" tartışıyoruz.

AB ülkelerinde geniş yankı bulmasa da 3 yıldır biz de Türkiye'de "AB üyeliği Türkiye için risk mi, yoksa şans mı" diye tartışıyoruz. AB üyeliğinin bazı riskleri taşımakla birlikte Türkiye için şans olduğu konusunda Türkiye kamuoyunda bir kanaat uyanmıştır. Ancak buna rağmen, bu tartışma hala bitmiş değil. Diyebilirim ki, Ankara'da

1999 yılı sonundan itibaren zamanımın çoğu Türk kamuoyuna karşı AB'nin Türkiye'nin geleceği için neden önemli olduğunu anlatmakla geçti. Şimdi de Avrupa kamuoyuna Türkiye'nin üyeliğinin AB'nin geleceği için neden önemli olduğunu anla-

tırıyorum. Böylece elmanın diğer yarısı da tamamlanmış olacak.

Hemen başlangıçta, konuşmamın metoduna ilişkin bilgi vermek istiyorum. Öncelikle bugün tartıştığımız konuya açıklık getirmesi bakımından Türkiye'de hala devam

Türkiye'de "AB üyeliği Türkiye için risk mi, yoksa şans mı" diye tartışıyoruz. AB üyeliğinin bazı riskleri taşımakla birlikte Türkiye için şans olduğu konusunda Türkiye kamuoyunda bir kanaat uyanmıştır.

eden "AB Türkiye için şans mı, risk mi" tartışmasından bahsetmek istiyorum. Ardından AB çevrelerinde başlayan Türkiye ile ilgili tartışmalara genel olarak değinmek istiyorum. Konuşmamın son bölümünde AB üyesi Türkiye'nin AB'ne sunduğu dikkate değer fırsatlara değineceğim. Tartışma bölümünde Türkiye'nin AB'ne hangi alanda ne imkanlar sağlayacağına ayrıntılı olarak gireceğim ve karşı argümanların zayıf, eksik, abartılı ve hatalı yönlerine işaret edeceğim.

Hemen belirtmem gerekir. 1997 yılında Türkiye'yi genişleme sürecinin dışına iten

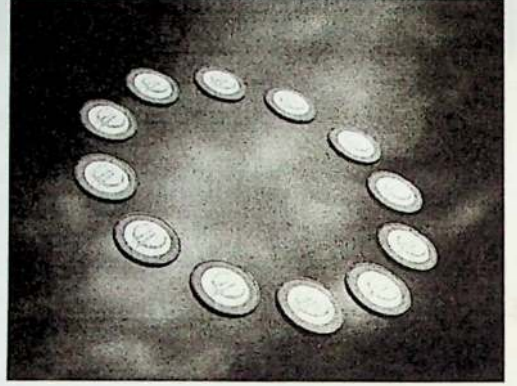
Lüksenburg Zirvesinden sonra yaptığım son derece yerinde olan ve 1999 Helsinki Zirvesi kararıyla haklılığımın ortaya çıktığı açıklamalar üzerine Die Tageszeitung Gazetesinde benim için "Kendisini kötü göstermek için elinden gelen her şeyi yapan siyasetçi" tanımlaması yapılmıştı. Bugünde yeri gelince kötü adamı oynamak pahasına doğruları ve gerçekleri söyleyeceğimin bilinmesini isterim.

TÜRKİYE'DEKİ TARTIŞMA

AB ülkeleri kamuoyları zannetmesinler ki bütün Türkiye AB gireceğiz diye zil takıp oynamıyor. Aksine hala alttan alta devam eden belirgin bir direniş söz konusu. Kırk yıllık AB'ne üyelik serüvenimize rağmen genişleme sürecine dahil ediliğimiz Helsinki Zirvesine kadar Türkiye'de AB'ne üyeliği savunanların sayısı tahmin edilenden daha azdı. Gerçi bazı AB üyesi ülkelerin basın yayın organlarında öne sürüldüğü gibi Türkiye'nin AB'ne üye olmasını isteyenler dar bir Kemalist-Batıcı kadrodan ibaret değildi. Ama yine de bugüne göre oldukça azdı. Sol partiler "Avrupa Birliği bizi sömürecek" düşüncesinden yola çıkmışlardı. Türk solunun sloganı "Onlar (yani Avrupa) ortak biz Pazar" dı. , Buna mukabil aşırı sağ partiler de Avrupa Birliği'nin bir Hıristiyan Birliği olduğunu, Türkiye'nin Hıristiyan Birliği'nde yeri olmadığını savunuyorlardı. Onlara göre AB bir "Haçlılar Kulübü" idi. Ki hala aynı düşünceler.

Böyle bir siyasi yapıda AB üyeliğini savunmak kolay değildi. Sırf Türkiye'nin AB'ne üyeliğini savunduğumuz için ülkeyi haçlılara satmakla başlayan suçlamaların devleti yıkmaya çalışmaya kadar uzandığını ilgilenenlerin biliyor. Ama sonuçta sizlerinde bildiği gibi bütün bu tartışmalardan sonra Türk halkının % 70'i bugün AB üyeliğini istiyor ve savunuyor. Bu mücadele sırasında zannedildiği gibi en şiddetli

karşıtlarımız İslamcı veya bu ekolden türeyen daha yumuşak kesimler değildi. Aksine Batıcı seçkin kadroydu.

Biz AB'ne üyeliğin kolay gerçekleşmeyeceğini, içte ve dışta ciddi direnişle karşılaşacağımızı biliyorduk. Ancak bizim için Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği, ülkemizin 200 yılı aşan bir süredir devam eden ve Cumhuriyetle geri dönülemez hale gelen Batılılaşma çabasının tabii sonucuydu. Öngörümüz Avrupa Birliğinin ve Türkiye'nin geleceğe dönük müşterek çıkarlarının bunu gerektirdiği şeklindeydi. Bu nedenle benim de hükümette Bakan olarak görev yaptığım 1987 yılında AB'ne tam üyelik için müracaat ettik. Bu başvuruyu yaptığımızda dönemin Başbakanı merhum Özal hepimize: "Uzun ince bir yolun başındayız. Bu yolda pek çok güçlükle karşılaşacağız. Bizi kızdırıp incitip yıldırarak isteyecekler, ama sebat edip dönmememiz lazım" demişti. Nitekim 1999 Helsinki Zirvesinde genişleme sürecine dahil edilmemizin ardından içte ve dışta arkası kesilmeyen hücumlara maruz kaldık.

O günlerde bu gelişmeleri görmüş ve 21 Haziran 2000'de AB ile ilgili işlerden sorumlu Bakanlık görevini üstlenmeden hemen önce şu tespiti yapmıştım: "Türkiye Avrupa Birliğine er geç, mutlaka üye olacaktır. Ancak, bu üyelik kendiliğinden ol-

mayacaktır, kolayca olmayacaktır. Bu üyelik, belki çok büyük mücadeleler sonunda ancak mümkün olabilecektir. Bu mücadele nedir dersiniz; ben bunu üç alanda düşünüyorum. Yani, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olabilmek için üç alanda mücadele vermesi gerektiğine inanıyorum. Birinci alan, Türkiye'yi hiçbir zaman Avrupa'ya almak istemeyen ırkçı, ayrımcı, haçlı zihniyetiyle mücadele edeceğimiz alandır. Bu konuda Türkiye'nin düşmanlarının hiç de küçümsenmeyecek güç ve sayıda olduğunu bilmemiz lazım. Ve bunların asıl gücünün tarihten kaynaklanan Türk ve İslam düşmanlığından geldiğini de unutmamız lazım.

Mücadele vermemiz gereken ikinci alan, aslında çok daha kritik bir alandır. Türkiye'nin millî davalarında onun bileğini hiçbir şekilde bükemeyenlerin, Avrupa Birliğine tam üyeliğe giriş sürecini bileğimizi bükmek için bir vesile olarak kullanmaları söz konusudur. Türkiye'nin bu gruptakilere karşı çok daha büyük bir mücadele vermesi gerekiyor. Ama asıl mücadele, kendi içimizde bu işi istemeyenlere karşı verilen ve bundan sonra da verilecek olan mücadeledir. Yani, bizzat Türkiye'de, Türkiye'nin Avrupa ile bütünleşmesinden rahatsız olan çok geniş bir yelpaze vardır. Bunlar, varlıklarını her alanda Türkiye'nin içe kapanmasına bağlayanlar, dolayısıyla Türkiye'nin dışa açılmasında kendi menfaatleri açısından zarar göreceğini düşünenlerdir. Bu üç alandaki gelişmeler o gün yaptığımız tespitlerin doğru olduğunu ortaya çıkardı.

Bugün burada tartışacağımız konunun aydınlığa kavuşabilmesi için öncelikle Tür-

kiye içinde yapılan tartışmaları özetlemek istiyorum. Çünkü Türkiye'nin içindeki ve Avrupa Birliğindeki bu tartışmalar birbirinden kopuk ve bağımsız tartışmalar değildir. Aksine iç içe geçmiş ve birbirini besleyen tartışmalardır. Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olan Türkiye'deki çevreler: Kopenhag siyasi kriterlerinin uygulanmasıyla Türkiye'nin bölüneceğini, ulusal egemenliğin ortadan kalkacağını, AB'nin bizi sömürge yapacağını, halkın Hıristiyanlaştırılacağını dile getirmeye başladılar. Bunun üzerine biz de karşı tarafın saldırılarını beklemeden siyasi kriterler başta olmak üzere sıkıntılı konuları tartışmaya kendimiz açtık. Özellikle; "Avrupa Birliği'ne girecek olan ülkeler Avrupa Birliği'nin normlarına uymak zorundadır. Eğer Avrupa Birliği bir kulüp ise bu kulübe onların herkes için koyduğu kurallara uyarak üye olunacağını bilinmesi gerekir. Türkiye'nin sorunlarını Avrupa Birliğine taşıyarak üye olması mümkün değildir. Türkiye sorunlarını çözerek Avrupa Birliğine üye olacaktır." Dedik.

Konular tartışıldı.. Tartışıldıkça da bizim savunduğumuz görüşlere hak verildi. Muhafızlarımız bunun üzerine taktik değiştirdiler ve yeni argümanlarla karşımıza çıktılar. Çalışmalara ilk başladığımızda karşımıza konulan ilk argüman "Avrupa Hıristiyan ve bu nedenle bize karşı önyargılı" şeklindeydi. Türkiye'deki AB karşıtları bu konuda gerekli malzemeyi Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan Avrupalılardan fazlasıyla toplamakta güçlük çekmiyorlardı. Bizim buna cevabımız; "Türklere

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olabilmek için üç alanda mücadele vermesi gerektiğine inanıyorum. Birinci alan, Türkiye'yi hiçbir zaman Avrupa'ya almak istemeyen ırkçı, ayrımcı, haçlı zihniyetiyle mücadele edeceğimiz alandır.

karşı Avrupa'da bazı önyargıların olması ve "öteki" muamelesi görebileceğimiz iddi-

Sonuçta Türk halkı koparılan yaygaralara bakmadı ve 40 yıllık AB sürecinde hiç görülmedik bir şekilde Türkiye'nin AB üyeliğine destek verdi.

alarının gerçekleşmesi mümkündür. Ancak, bu önyargıların aşılması; AB içinde, onlarla birlikte yaşayarak çok daha kolay olacaktır. Ayrıca, onlar bizi öteki olarak görseler bile, biz kendimizi Avrupalılara karşı nasıl göstermek ya da onların bizi "ne" olarak görmelerini istiyoruz? Avrupalılar için hep "öteki" kalmak "rakip düşman" olmak mı, yoksa "yeni bir ortak kimlikte" buluşmak mı istiyoruz?" Şeklindeydi.

Burada hemen belirtmeliyim, AB ile ilgili uyum çalışmaları sırasında karşımıza çıkan en büyük engel, Türkiye'nin AB'ne girmesini istemeyen çevrelerin "Biz ne yaparsak yapalım, bizi birliğe almazlar, nasıl olsa almayacaklar" şeklindeki argümanı olmuştur. Katılım Ortaklığı Belgesine ilişkin Ulusal Programın oluşturulması sırasında aslında AB idealine inanan bir arkadaşımızın bunlardan etkilenerek "3 bin sene geçse de Avrupa bizi Hıristiyan olmadığımız için içine almayacak" demesini hiç unutmuyorum. Buna karşılık bizim tezimiz şuydu; "Avrupa Birliğinin Türkiye konusundaki samimiyetini ölçmenin bir tek yolu vardır, o da taahhüt ettiğimiz bütün bu kriterleri yerine getirip, Avrupa Birliğinin kapısına dayanmaktır. Yükümlülüklerini yerine getirmiş bir Türkiye'yi AB'ne almamaya hiçbir Avrupa devletinin gücü yetmeyecektir. Çünkü bu durumda Avrupa Birliği kendi temelini oluşturan dinler ve kültürler üstü

birlik idealini dinamitleyecektir. Türkiye'yi dışlayan bir Avrupa Birliği bir Hıristiyan kulübünden başka bir şey olamaz. Avrupa'da böyle bir sorumluluğu ne bugün ve ne de gelecekte üstlenebilecek hiçbir ülke yoktur."

Burada sizin huzurunuzda da ifade ediyorum ki, taahhütlerini yerine getirmiş, kriterleri gerçekleştirmiş bir Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatmamanın sorumluluğunu, hiçbir Avrupa Birliği ülkesi alamaz. O günlerde AB üyeliği aleyhindeki propagandanın yoğunluğu ve gücü karşısında şöyle söylediğimi hatırlıyorum: "Eğer biz, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olarak, içimizdeki Avrupa Birliği karşıtlarıyla yaptığımız mücadeleyi Avrupa Birliğine uyum için gerekli kriterleri sağlamaya harcasaydık, bugüne kadar bu hedefe ulaşmış olurduk."

Sonuçta Türk halkı koparılan yaygaralara bakmadı ve 40 yıllık AB sürecinde hiç görülmedik bir şekilde Türkiye'nin AB üyeliğine destek verdi. Türkiye'deki tartışmalar elbetteki bitmedi. Ancak AB üyeliği karşıtlarının AB'nin Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili olarak olumsuz kimi gelişmeler sırasında verdikleri tepkiler dışında geri çekildikleri görüldü. Şimdi onlar, kendi haklılıklarının kanıtlanmasını beklemekteler. Bir yandan savaş baltalarını bileyerek, onlara göre AB'nin Türkiye ile müzakerelere başlamayacağını kararını vereceği 2004 yılını ipe çekiyorlar. Arada da Katılım Ortaklığı Belgesindeki yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışan hükümete ve parlamentoya çelme takmakla zaman geçiriyorlar. Bu kısa özetten sonra Avrupa içindeki tartışmalara gelmek istiyorum.

AVRUPA'DA YÜKSELEN TARTIŞMA

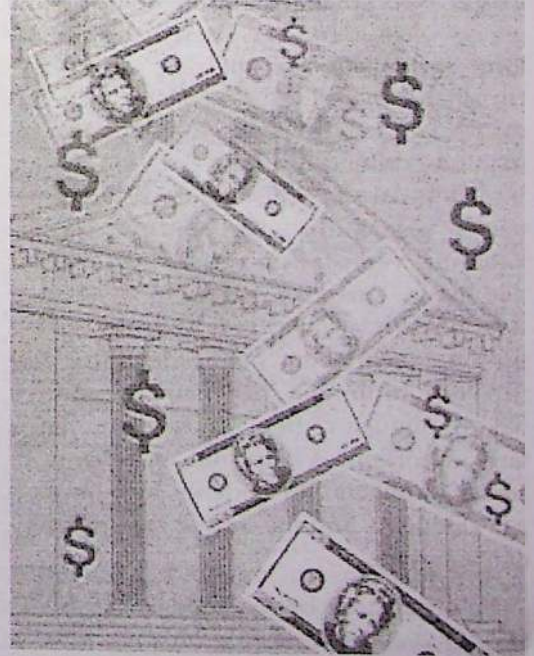
Türkiye Avrupa Birliği'yle tam üyelik hedefine yaklaştıkça sadece Türkiye içinde değil, Avrupa içinde de Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini istemeyen çevrelerin

daha aktif hale geldiğini gözlemekteyiz. Gerçi ne zaman Türkiye AB yönünde bir adım atmışsa, çağdaş dünyaya doğru önemli bir iyileşmeyi gerçekleştirmişse, bunu bozacak birtakım provokasyonlar da aynı zamanda ortaya çıkmıştır. Ama bu defa daha farklı bir durum söz konusu. Bu çevreler belki işlerin bu noktaya varacağını, belli bir takvim içerisinde Türkiye'nin belli yükümlülükleri yerine getirip üyelik hedefine yaklaşacağını öngörmemişlerdi. Bu nedenle şimdiye kadar daha az organize durumdaydılar, rahat içineydiler. Ama giderek hedefin yaklaştığını görünce tedbir alma zorunluluğunu gördüler ve seslerini yükselttiler. AB'nin kimi çevrelerin Birliğin amentüsü olan bu kriterlerin Türkiye'de yerine getirilmesini istememesi ne büyük bir tezattır.

Bugün Türkiye'nin AB'ne girmesine karşı olan çevreler, tüm AB ülkelerinde AB kamuoyunu etkilemeye yönelik psikolojik bir savaş başlatmışlardır. Geçmişten günümüze Türk ve İslam konusunda olumsuz yaklaşımı olan pek çok grup, şahıs ve kuruluş adeta görünmeyen bir organizatör tarafından sahaya sürülmüştür. AB içindeki Türkiye karşıtı çevrelerin başlattıkları bu tartışmalarla hedefledikleri iki amaçları vardır: Birincisi AB kamuoyunu etkileyerek siyasetler üzerinde baskı kurmaktır. İkincisi ise Türkiye'ye istenmediğini gösterip Türkiye'nin Avrupa Birliğinden kendi iradesiyle uzaklaşmasını sağlamaktır. Ne Avrupa kamuoyu ne de Türkiye bu oyuna gelmeyecektir. Nitekim Türkiye tarafından bakıldığında bu çevrelerin İslamcı diye adlandırdıkları AKP Hükümeti onların Türkiye'nin AB'nden kopuş yönündeki beklentilerini boşa çıkarmıştır. Avrupa kamuoyundan da Türkiye'nin AB üyeliğinin AB'ne kazandıracaklarını dile getiren sesler yükselmeye başlamıştır.

Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, mevcut Türk hükümetinin AB politikasını destekliyorum. Aynı şekilde Türkiye'nin AB'ne yapabileceği katkıları dile getiren Avrupalı dostlarımıza teşekkür ediyorum. AKP hükümeti öngörülenden daha sıkı bir biçimde Türkiye'nin AB üyeliğine sahip çıkarak bütün Avrupa'da farklı beklentiler içerisinde olan çevrelerin heveslerini boşa çıkarmıştır. Umarım bu tartışmalar sonucunda AB kamuoyu da bu çevrelerin beklentileri de boşa çıkacaktır. Türkiye'nin AB üyeliği aleyhine çalışanların oyununu bozacak tek şey gerçeklerin dile getirilmesidir. Avrupa Birliğinin geleceğini düşünen, Avrupa'nın içe kapanmasını istemeyen herkes, her kurum ve kişi Türkiye ile ilgili gerçekleri Avrupa kamuoyuna anlatmalı ve bu oyunun bozulmasına katkıda bulunmalıdır. Bu çağrımız bilhassa Almanya ve Fransa'da Türkiye'yi yakından tanıyan ve Türkiye'nin AB'ne hangi katkıları yapabileceğini bilen dostlarımızdır.

Bizi bu kanaate iten bir tespiti paylaşmak istiyorum. Türkiye'nin AB üyeliğine açık destek veren Fransa eski Başbakanı ve Avrupa Parlamenti Michel Rocard'ın analizlerinde vardığı bir sonuç var: "AB kamuoyunun Türkiye'yi algılayışı değişmediği sürece, AB liderleri bu ülke hakkında gerekli cesur kararları alamazlar". Avrupa'da Türkiye'nin üyeliği konusunda başlayan tartışmayı kimi usul ve üslup hatalarına rağmen yine de hayırlı ve kaçunulmaz bir süreç olarak kabul etmek durumundayız. Buna rağmen biz bu tartışmadan rahatsız değiliz. Aksine AB'nin kaderini ilgilendiren, AB'nin geleceğini ilgilendiren böyle bir konunun ne kadar çok tartışılırsa o kadar yararı vardır. Herkes görüşlerini açıkça ortaya koymalı, hiç kimse karnından konuşmamalı, hiç kimse dublör kullanmamalı, herkes kendi fikrini, açıkça ortaya çıkıp, cesaretle söylemeli." Diyoruz.

Avrupa kamuoyunun sağduyusuna güvenmek gerektiğine inanıyorum. Sayısız örnek göstermiştir ki, Avrupa insanı önyargılı olabilir, filan lobinin doldurmasına gelmiş olabilirler, size karşı haksız birtakım suçlamalar yapabilirler; ama, Avrupalılar, her fikri tartışmaya açık insanlardır. Onlara kendi tezinizi koyduğunuz zaman, doğruluğunuza ikna ettiğiniz zaman, bu tutumlarını değiştirirler. Değiştirmeyenler yok mudur; vardır; ama, bizdeki kadardır; yani, fanatik dediğimiz, bağnaz dediğimiz, marjinal dediğimiz insanlar Avrupa'da da vardır; ama, Avrupa'nın tutumunu belirleyen onlar değildir. Avrupa'nın tutumuna her zaman sağduyu hakim olmuştur, her zaman demokratik tartışma ortamı Avrupa'nın en belirgin özelliği olmuştur. Bu nedenle bu konunun AB kamuoyu önünde açıkça tartışılmasından yanayım.

Bu sürecin en büyük faydası, Türkiye'nin AB üyeliğinin meçhul bir olgu olmak-

tan çıkıp, AB kamuoyunun zihninde karabasan olmaktan çıkıp eksileri ve artılarıyla somut bir olay haline dönüşmesi olacaktır. AB ülkelerindeki bir çok kesimin Türkiye'nin üyeliğini en başından beri ya hiç kavrayamadıkları ya da yanlış anladıkları görülmektedir. Türkiye'nin üyeliği, bazılarının biraz alaya almak için ifade ettikleri gibi, ne üçüncü Viyana Kuşatması ne de AB'ni çökertecek bir hamle değildir. AB'nin geleceği, bütünlüğü, devamlılığı ve AB'ni AB yapan ideallerin yaşatılması konusunda Türkiye'nin hassasiyeti hiçbir AB ülkesinden bir gram bile daha az değildir. Öyle olmasa neden AB'ne girmek için bin bir türlü zahmete katlanalım ki. Girişimizle batacak bir gemide ne işimiz olabilir. Kimsenin şüphesi olmasın ki Türk halkı benzerlerinden daha fazla Avrupa idealine bağlıdır. Burada asıl sorun, en az diğer ülkeler kadar hassas olduğumuz AB'nin geleceği, idealleri ve kurumlarını, AB'nin genişlemeye ilişkin hedefleriyle telif ederek nasıl koruyacağımız sorunudur.

Avrupa kamuoyunun sağduyusuna güvenmek gerektiğine inanıyorum. Sayısız örnek göstermiştir ki, Avrupa insanı önyargılı olabilir, filan lobinin doldurmasına gelmiş olabilirler, size karşı haksız birtakım suçlamalar yapabilirler; ama, Avrupalılar, her fikri tartışmaya açık insanlardır.

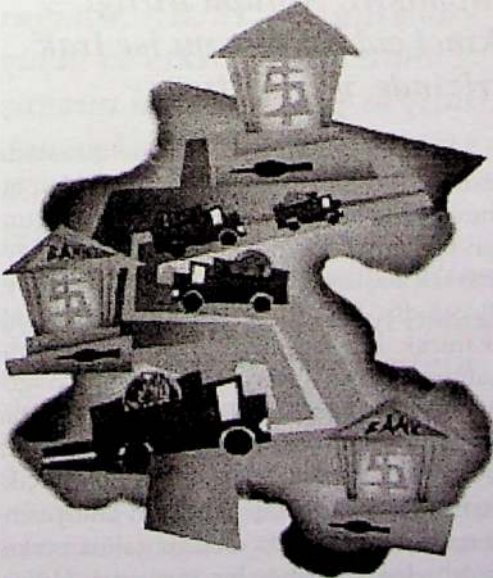
AB'nin yapısı, kurumları, kuralları ve ideallerinin korunması bugüne kadar az bir üye sayısı ile mümkün olmuş olabilir. Bir zamanlar dar bir aile içinde bunlar kolayca sağlanmış olabilir. Ama, o zamanki

AB ile bugünkü AB farklı bir yapıdır. Yarın daha da farklı olacaktır. Aradan geçen zaman zarfında, siz AB olarak birtakım taahhütlere girmişsiniz, genişlemeye ilişkin birtakım kararlara imza atmışsınız, bugün kalkıp biz yanlış yapmışız mı diyeceksiniz. 40 yıldır söz verip kapıda beklettiğimiz Türkiye'ye dönüp; "affedersin, biz senin Türk ve Müslüman olduğunu, topraklarının % 95'inin Asya'da olduğunu, Birlik içinde 3 milyon göçmen işçin olduğunu, Viyana kapılarına kadar gelen Osmanlı'nın mirasçısı olduğunu, nüfusunun 69 milyon olduğunu, yeni öğrendim mi" diyeceksiniz? Böyle saçma şey olmaz. Bunun yerine AB'nin değerlerini, kurumlarını, kurallarını, bütünlüğünü ve geleceğini başka bir anlayışla, daha çağdaş ve ihtiyaca cevap veren yepyeni yöntemlerle korumanın yollarını bulmamız lazım. Konvansiyonunun için var. Konvansiyonun işi bunun için çözüm yolları üretmek. Başkanın görevi de buna yardımcı olmaktır. Ne konvansiyon kilisenin yeniden yapılanmasıdır. Ne de başkanın görevi kilise babası gibi davranmak değildir.

Hiç kimse, AB'nin bütünlüğünden, işle-yişinden, kurumlarından, kurallarından, gelecek hedeflerinden vazgeçilmesine istemiyor. Sadece, şimdiye kadarki genişlemelerde nasıl AB'nin kurumlarını ve kurallarını geliştirdiysek, bunu yeniden yapmamız gerek. Hiç kimse, sizden, AB'ni mezara gömmenizi de istemiyor. Yani, Türkiye, Avrupa Birliğine üye olursa, yarın AB çökecek mi? İdeallerinden mi vazgeçecek? Hayır. Nasıl böyle bir iddia ortaya atılabilir. Halkı Müslüman bir ülke Birliğe girdi diye her şey tersyüz mü olacak? Bugün AB'nin daha fazla özgüvene ihtiyacı var. Türkiye'nin gösterdiği özgüveni AB'nin de göstermesi lazım. Türkiye AB'ne, gelecek vizyonu için ve uluslararası büyük bir aktör olması için gerekli potansiyeli sunmaktadır. Burada, "mutlak şans ve mutlak risk" anlayışına yer yoktur. Geçmiş korkularıyla değil geleceğin umutlarıyla hareket etmenin ve cesur kararlar almanın zamanıdır. AB için Türkiye bir külfet cehennemi değildir. Belki sadece önünde duran fırsat kapılarını açacak bir anahtardır..

AVRUPANIN YENİ ROLÜ VE MİSYONU NE OLABİLİR? BU ROL VE MİSYONA TÜRKİYE'NİN KATKISI NE OLABİLİR?

AB'nin Türkiye ile ilişkilerinin tarihi bir dönemeçte olduğu bir gerçek. Aynı şekilde AB'nin de genişleme ve konvansiyon çalışmaları nedeniyle kendi geleceği konusunda bir dönüm noktasında olduğu görülmektedir. Soğuk savaşın sona erdiği 1980'lerin ikinci yarısından itibaren, bölgesel bir güç olmanın ötesine geçip küresel bir güç olma şansına sahip olan Avrupa Birliği, bu fırsatı yeterince iyi değerlendirememiştir. Çünkü Avrupa global bir güç olma konusunda henüz net bir tercih yapmadı. Avrupa kıtasında kendi içine kapan-

muş, refah içinde ve günlük alışkanlıklarını rahatsız edebilecek her şeyden korkan bir İsviçre mi olmak istiyor? Yoksa etrafında cereyan eden ve kendisini de olumsuz yönde etkileyebilecek gelişmelere müdahale edecek büyük bir güç olmayı mı arzuluyor? Avrupa halâ bu iki konum arasında gidip gelmektedir.

Avrupa Birliği ilk ciddi hatasını Yugoslavya'nın yıkılmasının ardından bölgede başlayan sorunların çözümünde gerekli dirayeti ve ortak tutumu gösterememekle yapmıştır. Bölgesel hesapların üzerine çıkılarak küresel bir güç gibi davranma becerisini gösteremeyen Avrupa Birliği, sorunun ABD'nin aktif müdahalesi ile çözülmesine zemin hazırlamıştır. Avrupa Birliği ikinci ciddi hatasını ise Irak krizinde yapmıştır. Kendi içinde fevkalade bölünük bir görünüm sergileyen AB, bu krizde en küçük bir inisiyatif ortaya koyamamıştır. ABD'nin Irak'a müdahalesi, Avrupa'nın uluslararası alanda bir politikasının olmaması nedeniyle gerçekleşebilmiştir. Fransa ve Almanya AB'nin dünya ölçeğinde global bir politik oyuncu olmadığını acı bir şekilde anlamışlardır. İşin ilginç yanı AB'nin Türkiye'den önce birliğe aldığı ve almayı düşündüğü eski demirperde ülkelerinin ABD'nin yanında yer alırken ABD'nin en yakın müttefiki olan Türkiye'nin, kuzey cephesinin açılmasına izin vermemesidir. Sonuçta Irak savaşında ABD'nin uluslararası mekanizmaları birer birer devre dışı bırakmasına seyirci kalan AB, buna karşılık alternatif bir güç odağı haline gelememiştir.

AB'nin Dünya politikasındaki bu etkisiz duruşu, birliğin tek bir siyasi yapı ve ortak bir devlet gibi hareket edebileceği öngörüsü ve projesinin ne derece hayata geçirilebileceği hususunda herkeste kuşku uyandırmaktadır. AB konvansiyonu AB'nin geleceğini tasarlarırken herhalde Irak kri-

zinde yaşanan gelişmeleri ve AB'nin bu konudaki bölünmüşlüğüne dikkate alacaktır. AB, Türkiye'nin üyeliğine Müslüman olması ve farklı bir kültüre sahip olması gibi geleneksel önyargılarla karşı çıkarken Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye (Özellikle Dünya politikasında oynayabileceği rol konusunda) neler kazandırabileceği hususunu göz ardı etmektedir. Türkiye'nin üyesi olduğu bir AB'nin son Irak krizinde nasıl bir rol oynayabileceği ve ne denli belirleyici bir konumda bulunacağı bile üzerinde düşünölmeye değer bir husustur. İnanıyorum ki Irak krizinde yaşananlar AB'nin Türkiye'nin üyeliğinin zamana yayılarak geciktirilmesinin bir hata olduğunu fark etmesine imkan sağlamıştır.

Avrupa Birliği ilk ciddi hatasını Yugoslavya'nın yıkılmasının ardından bölgede başlayan sorunların çözümünde gerekli dirayeti ve ortak tutumu gösterememekle yapmıştır. Avrupa Birliği ikinci ciddi hatasını ise Irak krizinde yapmıştır.

2.Körfez Savaşının Dünya politikasında nasıl bir kırılmaya yol açacağı şimdiden bilinmemekle birlikte muhtemel iki sonucundan biri enerji kaynaklarının Avrupa aleyhine tek başına ABD tarafından kontrol edileceğidir. Diğerisi ise Huntington'u haklı çıkaracak bir kampaşmaya yol açma ihtimalidir. AB'nin gelecekteki Avrupa öngörüsünün Hıristiyan kültürüne dayalı bir Avrupa Birliği olmaması gerektiği 2.Körfez Savaşı ile birlikte bir kere daha ortaya çıkmıştır." Körfez Savaşının İslam Dünyasında nasıl algılanmakta olduğu galiba herkesin gözden kaçırdığı bir husustur. Hükü-

metler seviyesinde olmasa bile İslam Dünyasında ABD karşıtlığı ile paralel olarak Hıristiyan Dünyasına duyulan nefret bir kat daha artmış ve sonuçta Huntington'un Medeniyetler çatışması tezine haklılık kazandıracak bir Dünya ortamına doğru adım atılmıştır.

Yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen, AB, 21. yüzyılın en güçlü ve etkili birliği olma şansını hala yitirmiş değildir. Ancak bunun için geçmişte düşülen hataların tekrarlanmaması yanında, gerçekten böyle bir güç haline gelme iradesinin açıkça ortaya konması, bunun gereklerinin de cesaret ve süratle yapılması gerekmektedir. Hem Yugoslavya'da yaşananlar, hem de son Irak krizi, AB içindeki ülkelerin ve AB organlarının, küçük hesaplar, basit dengeler yerine daha büyük düşünme, küresel politikalar geliştirme ve bunları uygulama konusunda kesin bir kararlılık sergilemeleri gereğini ortaya koymaktadır. AB'yi 21. yüzyılın hakim gücü haline getirecek açılım, Türkiye'nin üyeliği olacaktır.

Yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen, AB, 21. yüzyılın en güçlü ve etkili birliği olma şansını hala yitirmiş değildir. Ancak bunun için geçmişte düşülen hataların tekrarlanmaması yanında, gerçekten böyle bir güç haline gelme iradesinin açıkça ortaya konması, bunun gereklerinin de cesaret ve süratle yapılması gerekmektedir.

AB, bir kader anına geldi. Türkiye'nin katılımıyla birlikte AB, uluslararası gelişmeleri daha kolayca yönlendirebilen global

bir aktör olacaktır. Türkiye'nin mevcudiyeti Birliğe bunun için gerekli imkânları ve hedefleri verecektir. Bir haritayı elinize alın ve Türkiye Birlik Üyesi olursa sınırların ne olacağına bizzat kendiniz bakın. Yeni komşular, Rusya, Ukrayna, Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan olacaktır. Dolayısıyla AB Atlantik, Kuzey Denizi, Akdeniz, Karadeniz ve Körfez'in bir gücü haline gelecek. Türkiye'nin üyeliği AB'nin global amaçları için paha biçilmez bir şey olacak. Türkiye'nin coğrafi pozisyonu, komşu ülkelerle ilişkisi ve İslam dünyası, Rusya ve Orta Asya ile olan bağı AB'nin uluslararası platformda daha fazla söz sahibi olabilme şansını tanıyacak.

Eğer Türkiye AB'ye üye olursa, Avrupa kendini fazlasıyla ilgilendiren Balkanlar, Yakın Doğu, Kafkaslar ve Orta Asya'daki kriz bölgelerinde yeni perspektifler açabilir ve yeni sorumluluklar üstlenebilir. Büyük bir Müslüman ve demokratik bir ülkeye sahip olan bir AB bambaşka bir AB olur. Böyle bir AB, dünya politikasının yeni bir faktörünü oluşturur. Avrupa mantığı ile duyguları arasında sıkışmış durumdadır. Önünde, kendisinin ve tüm dünyanın kaderini değiştirebilecek bir fırsat vardır. Ama bunun için öncelikle geçmişin saplantıları, zaafı, korkuları ve komplekslerinden kendini sıyrması gerekmektedir.

Geçtiğimiz Aralık ayında Kopenhag'ta yapılan genişlemeye ilişkin Avrupa Birliği zirvesinde Türkiye ile ilgili bir karar verilecek olması ve devam eden Avrupa Konvansiyonu çalışmaları Avrupa'da geniş bir tartışma başlatmıştır. Bugün Avrupa, sınırlarını, kimliğini ve Birliğin gelecekte alacağı şekli tartışıyor. Bu tartışmaya katılan politikacılar, gazeteciler, tarihçiler, uluslararası politika uzmanları tartışma konularına kendi ideolojik-politik-dinsel-düşünsel bakış açılarından yaklaştılar. Av-

rupa'nın daha önce görülmeyen bir ölçekte kendisini tartıştığını görüyoruz. Bu tartışmaların seyri ve varacağı sonuç öyle görülüyor ki sadece Avrupa'nın ve çevresindeki ülkelerin değil, çok daha geniş ölçekteki ülke, medeniyet ve birliklerin geleceğini etkileyecek. Bütün bu tartışmaların gerekli ve yararlı olduğunu söylemeliyiz.

Türkiye'nin AB'ye alınması, öncelikle de Batı'nın İslam dünyası ile arasına bir köprü kurması ve Batı'nın dürüst ve eşit haklara sahip bir ortaklığa hazır olduğunu göstermesi anlamına da gelecektir. Bu, Müslümanlara, Avrupa ve Batı'nın yalnızca ekonomik çıkarları düşünmediği, İslam dünyasını eşit haklara sahip bir dost ve ortak olarak gördüğü duyusunu da verecektir.

Ancak bütün bu tartışmalarda çok az tartışılan ve hatta görmezden gelinen bir nokta var. O da Avrupa'nın gelecekte üstlenmesi gereken misyonun ne olduğu, önümüzdeki döneme ilişkin projesinin ne olduğudur. Yapılması gereken, Avrupa nedir, Avrupalı kimdir, Avrupa'nın sınırları nerede bitmektedir sorularını sormak değildir. Fransız yazar Emmanuel Berl, "Kimsiniz sorusuna Avrupa, tutarsız sözlerle ve kekeleyerek cevap vermeye çalışır. Ama ne yaptığı ve ne istediği sorulursa açık ve kararlı cevaplar verecektir" demektedir. Emmanuel Berl, *Historie de l'Europe tome I: Attila a Tamerlan (Europe et Asie)* Gallimard, 1946, p.11-13.

Berl devamla şunu söylüyor: "Avrupa, üzerinde yaşayan insanların tarih boyunca kendileri için yaptıkları "projeler" bütününden, bir "ideal"den başka bir şey değildir. Haçlı Savaşları Projesi gibi. Hümanist Avrupa'nın merkantil projesi gibi. Sanayi devrimi projesi gibi. Bu projede yer alanlar "Avrupalı" sayıldılar ve sayılırlar. Bu projenin dışında kalanlar "Avrupalı" sayılmadılar ve sayılmazlar. Bu nedenle Avrupa gelecekte ne olmak istiyor, Avrupa'nın yeni ideali-misyonu ne olmalıdır, nasıl bir Avrupalı kimliği istiyoruz, Avrupa'nın sınırları nereye uzanmalıdır şeklinde sormak ve samimi cevaplar bulmaktır. Avrupa söz konusu olduğunda asıl sorulması gereken soru budur. Bu cevaplar ayrı zamanda Avrupa Birliğini 21. yüzyılın lideri yapacak projenin de temellerini oluşturacaktır.

Evet Avrupa Birliğinin önünde, tıpkı rönesans gibi, tıpkı sanayi devrimi gibi tarihe yön verecek ve halâ devam eden bir büyük projesi vardır. Bu proje, uluslar, kültürler ve inançlar üstü yepyeni bir medeniyet kurma projesidir. Bu dünya tarihinde ilk defa rastlanan bir olaydır. Çünkü geçmişteki dünya hakimiyetleri ya mutlak ve ezici bir askeri güçle, ya da insanları hipnotize eden ideolojik akımlarla sağlanmıştır. Attila'nın ve Cengiz'in kılıçla gerçekleştirdiği, ABD ve SSCB'nin ideolojiyle yaptığı devrimi, AB yeni bir medeniyet projesiyle hayata geçirme şansına sahiptir. AB gerçekten kendini bir Değerler Avrupa'sı ve bir Medeniyet projesi olarak tanımlıyor ve böyle olmak istiyorsa buna uygun olarak atılacak ilk adım, İslam Dünyasında işleyen tek demokrasiye sahip, kurumları ve müktesebatı ile Batı Dünyasına en yakın Müslüman ülke olan Türkiye'yi AB üyeliğine almalıdır.

Türkiye'nin AB'ye alınması, öncelikle de Batı'nın İslam dünyası ile arasına bir

köprü kurması ve Batı'nın dürüst ve eşit haklara sahip bir ortaklığa hazır olduğunu göstermesi anlamına da gelecektir. Bu, Müslümanlara, Avrupa ve Batı'nın yalnızca ekonomik çıkarları düşünmediği, İslam dünyasını eşit haklara sahip bir dost ve ortak olarak gördüğü duygusunu da verecektir. Ayrıca 67 milyon nüfuslu bir ülkenin AB'ye bağlanması, İslam ile barışma yolunda atılmış ilk önemli adım olacaktır; bu adımın ne kadar gerekli olduğunu ise terörist eylemler açıkça göstermektedir. Türkiye'nin üyeliği "medeniyetlerin çatışması" senaryosunu çürütür ve AB'nin ortak değerler üzerine kurulmasını kanıtlayarak AB'nin çok kültürlü toplumunu güçlendirecektir. Türkiye'nin girişi, hükümetlerin resmen reddettiği ama Avrupa kamuoylarının büyük bir kısmının paylaştığı tehlikeli bu teoriye ölümcül darbeyi vurabilir. Türkiye, 11 Eylül sonrasında İslam ile Batı arasında top yekun bir savaşı kaşımak isteyen çevrelere yönelik Batının bir nefes borusudur. Batı ile İslam dünyası arasında Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu köprü vazifesini görecek en uygun konuma sahip ülkenin Türkiye olduğunu görmek için sadece haritaya bir göz atmak yeterli.

Bu noktada AB'nin ilk kuruluş amacını ve en büyük başarısını göz önünde tutmalıyız. Bugün herkes kabul ediyor ki AB'nin en büyük başarısı, eski hasımlar Almanya ve Fransa'dan başlamak üzere üyeleri arasında savaşı düşünülmez kılmak olmuştur. Eğer bu, AB'nin en büyük amacı ve başarısıysa, o zaman Avrupa'nın Haç ve Hilal arasındaki medeniyetler çatışmasını önlemeye dönük bir katkısı olamaz mı? Geleceğin Avrupa'sı için böyle bir misyon biçmek çok mu gereksiz bir şey olur?

Burada Le Figaro gazetesinin 28 Kasım 2002 tarihli sayısında "Cercle des ambassadeurs"ün (Büyükelçiler Cemiyeti) Başkanı Jean-Daniel Tordjman'ın "İslam ve Batı

arasında bir aracı" başlıklı yazısından bir alıntı yapmak isterim. "Avrupa için 21'nci yüzyılın en önemli iddiası nedir? İslam ve Batı arasındaki çatışmayı önlemek ve aşmaktır. Avrupa oluşumu tecrübesi buna yardımcı olabilir. Avrupa oluşumunun özü barıştır. Yüzyıllardır süren kardeş savaşları ve milyonlarca ölüden sonra Avrupa Birliği Fransız-Alman çatışmasını önlemeyi sağladı ve iki halkımızın savaşmasını imkânsız ve absürd hale getirdi. Bunu elde etmek o kadar kolay değil. Briand ve Stresemann da barışı istiyorlardı... Jean Monnet, de Gaulle, Adenauer, Spaak ve De Gasperi'nin değişik bir sezgileri oldu, çok daha verimli olan; savaşı imkânsız hale getirmek için savaşı kanun dışı ilan etmek yetmez, birlikte, enerjilerimizi seferber edecek ortak bir proje kurmak gerekiyor. Bu nedendir ki biz, Avrupalılar için Avrupa oluşumu yüzyılımızın en büyük başarısıdır.

Huntington'un Medeniyetler çatışması tezinde sözünü ettiği muhtemel çatışma alanlarının orta yerinde yer alan Türkiye'nin AB üyesi olması Hıristiyan-Müslüman çatışması endişelerini de büyük ölçüde giderebilecektir.

Nazizmin yok olduğu (neredeyse), demir perdenin ve komünizmin yıkıldıkları bugün, medeniyetimiz için en büyük tehdit nedir? İki taraftan bazılarının inandırmak istedikleri gibi, İslam değil. İslam'la Batı arasında çatışmaya, Huntington'un, yapılan karikatüründen çok daha derin bir şekilde betimlediği "medeniyetler çatışmasına" götürmek isteyen fanatik terörizmdir. Kimliksel içe kapanmaya, "onlar onlardır, biz biziz" gibi formüllerle ve milyonlarca ölüme sebep olacak "1914'teki gi-

bi" savaşa gitme eğilimiyle kolaya kaçmaya direnmek gerekiyor." Huntington'un Medeniyetler çatışması tezinde sözünü ettiği muhtemel çatışma alanlarının orta yerinde yer alan Türkiye'nin AB üyesi olması Hıristiyan-Müslüman çatışması endişelerini de büyük ölçüde giderebilecektir. Huntington'un tezinde söz ettiği İslam ve Hıristiyan medeniyetlerinin karşı karşıya gelmesi ihtimali ve bu öngörünün yol açabileceği olumsuzlukları giderebilme şansını elde etmek için iki medeniyetin en önemli temsilcileri olan Avrupa ile Türkiye'nin siyasal bir projede ortak olma imkanı 40 yıldan bu yana devam eden bir sürecin varlığı ve Türkiye'nin AB'ye üye olma konusundaki arzusuna rağmen AB'nin kısır ve geleneksel önyargılarına kurban edilmektedir.

Türkiye diğer yarısıyla da, Avrupa'nın şu anda sahip olmayı arzuladığı bir çok değeri, zenginliği, fırsatı temsil etmektedir. Çünkü Türkiye diğer yarısıyla Orta Asyalıdır, Ortadoğuludur, Kafkasyalıdır, İslam'dır, binlerce yıl Avrupa'nın alternatifi olagelmiş kültürlerin ve medeniyetlerin temsilcisidir.

Esasen, Avrupa Birliğini bugüne taşıyan, Avrupa'nın kendi içindeki farklılıkları aşip, ortak değerler ve çıkarlar etrafında buluşabilme, bunları kurumsallaştırma becerisini gösterebilmiş olmasıdır. Şimdi aynı beceriyi dünyanın bir numaralı gücü haline gelmek için kullanma zamanıdır. Bunun yolu da Avrupa'nın kendisini bir kez

daha aşmasıdır. Medeniyetler çatışması tezlerinin konuşulduğu, tartışıldığı bir dönemde bu açılımın gerçekleştirilmesi, AB'nin tarihin akışına kendini kaptırmadığının, bilakis tarihi yönlendirdiğinin ispatı olacaktır. İşte bu noktada Türkiye bir fırsat kapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Türkiye bir yarısıyla Avrupalıdır. Yani Avrupa'nın halihazırda sahip olduğu değerleri benimsemiş, bunları kurumsallaştırma yönünde de önemli mesafe kat etmiş bir ülkedir. Ama Türkiye diğer yarısıyla da, Avrupa'nın şu anda sahip olmayı arzuladığı bir çok değeri, zenginliği, fırsatı temsil etmektedir. Çünkü Türkiye diğer yarısıyla Orta Asyalıdır, Ortadoğuludur, Kafkasyalıdır, İslam'dır, binlerce yıl Avrupa'nın alternatifi olagelmiş kültürlerin ve medeniyetlerin temsilcisidir.

Türkiye'nin diğer yarısıyla sahip olduğu tüm bu değerler, Avrupa Birliğinin 21. yüzyılın başat gücü haline gelebilme projesini hayata geçirebilmesi için ihtiyaç duyduğu açılımları ifade etmektedir. Yani Avrupa Birliği Türkiye'yi tam üyeliğe kabul etmek ve bunu samimiyetle içine sindirmekle, 21. yüzyılın en büyük gücü olma projesini hayata geçirme iradesini de ortaya koymuş olacaktır. Türkiye'nin AB üyeliği hem AB'ye kültürel bir zenginlik katacak, hem Huntington'un tezinde savunduğu endişeleri giderebilecek hem de Avrupa'nın son derece bağımlı olduğu Avrasya'daki enerji kaynaklarının kontrolü ve bu kaynaklara güvenli erişim imkanı sağlayacaktır. Türkiye AB'ne Dünya politikasına farklı ve güçlü bir duruşla katılabilme şansını verecektir.

SONUÇ

Türkiye'yi, çeşitli oyalama taktikleriyle tam üyeliğe kabul etmeyen, dün Yugoslavya'da, bugün Irak'ta, yarın kim bilir başka nerede büyük hedefleri küçük hesaplara

fedâ eden bir AB'nin 21. yüzyılın en önemli gücü olması bir yana, varlığını sürdürmekte dahi zorlanacağı açıktır. AB kendi içine kapandığı, sadece kendi içindeki dinamiklere dayalı politikalar izlediği sürece kaybetmeye mahkumdur. AB'yi geleceğe taşıyacak olan gücünü ve potansiyelini dışa dönük olarak kullanması, önündeki fırsatları bu yaklaşımla değerlendirmesidir.

Bilim temelinde yükselen bu medeniyet, bir üst aşamaya da yine bilimin öncülüğünde yükselecektir. Sadece kendi sınırları içindeki insanlara değil, tüm dünyaya demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi gibi gerçekten insanlık tarihi için çok önemli değerleri kazandıran AB'nin, hatalarından ders alma, büyük düşünme ve kendi kendini aşma kabiliyetine sahip olduğuna inanıyorum.

Bugün aslında Avrupa'nın sonu henüz belli olmayan oluşum aşamasında bulunuyoruz. Genişleme ve konvansiyon çalışmaları bu arayışların sahnesinden başka bir şey değildir. Avrupa bugün genişleme zirvelerinde ve konvansiyonda misyon/ideal ve hedeften daha çok araç ve metotların yönetimiyle ilgilenmektedir. Bu çalışmalarda üretilenlerin Avrupa'yı düşündüğü yere getirmesine rağmen istenilen sonuca ulaşamama ihtimalini düşünmeliyiz. Rotada hata olmayabilir. Ama istenene ulaşamayabiliriz. Çünkü geleceği yönetmek yerine araçlar ve metotlar yönetilirse hata yapılır. Bugün Konvansiyonda ve genişleme zirvelerinde yönetilenin, hedef değil, yani Avrupa'nın geleceği ve misyonu değil, Birliği geliştireceği düşünülen mekanizma ve araçlardır. Sadece araçları değil, bizzat geleceğin kendisini, yani hedefi yönetmek zorundayız. AB'nin gittiği yerde sürpriz olmasını istemiyorsak, beklenmeyen başka bir olgu ile karşılaşmak istemiyorsak bunu yapmalıyız.

AB kendi içine kapandığı, sadece kendi içindeki dinamiklere dayalı politikalar izlediği sürece kaybetmeye mahkumdur.

Avrupalı kimi politikacıların da belirttiği gibi Türkiye AB için bir kader sorunu ise, o zaman tartışma bu sorunun önemine yakışır bir zeminde yürütülmek zorundadır. Türkiye, AB üyesi olsa da olmasa da, AB ülkeleri ile Türkiye arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ilişkiler kurulmaya ve gelişmeye devam edecektir. Halihazırdaki durumda bile Türkiye ile AB ülkelerinin ilişkileri geri dönmeye imkan vermeyecek düzeye ulaşmış bulunmaktadır. Türkiye'nin talebi, zaten varolan ve zaten gelişecek olan bu ilişkilerin, kendisinin AB üyeliği ile her iki taraf için de mantıklı bir çerçeveye oturmasıdır. Sadece Türkiye'nin üyeliğinin birliğe getireceği ekonomik ve siyasi sıkıntıları sıralamak dürüstçe bir yaklaşım değildir; Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye sağlayacağı faydalar da belirtilmelidir. Bu yapıldığı zaman faydaların sıkıntılardan çok daha fazla olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Avrupa'daki politikacıların, bilim adamlarının, medya mensuplarının, sivil toplum örgütleri temsilcilerinin ve diğer çevrelerin Türkiye aynasında AB'nin geleceğini tartışmaları, doğru yöntemlerin kullanılması ve samimi olunması şartıyla isabetli bir tercihtir. Ancak, bu tartışmanın ayna iç bükey veya dış bükey hale getirilmeden, objektif sınırlar çerçevesinde, argümanlar yerli yerinde kullanılarak yapılması gerekmektedir. Aksi halde, her iki taraf için de somut faydalar sağlayacak ve geleceğe ışık tutacak sonuçlara ulaşılması mümkün olmaz.

AB Kamuoyundaki, Türkiye Konusunda Yanlış Bilgiye Dayalı Temel Hatalar

1- Nüfus: "Türkiye'nin Nüfusu Çok Yakında 100 Milyonu Gececek"

Türkiye aleyhine en fazla kullanılan argüman nüfus argümanıdır. Türkiye'nin hem nüfusu olduğundan fazla gösterilmekte, hem de nüfus artış hızı. Türkiye'nin nüfus artış hızınının 1.8'e düştüğünü ve giderek düşmeye devam ettiğini Avrupa'da kimse görmek istemiyor. Buna bağlı olarak geleceğe ilişkin eski nüfus projeksiyonlarının da geçersiz hale geldiğini kimseye anlatmadık. Ne yazık ki, nüfusumuzun bugünkü 67 milyon seviyesinden otuz yıl içinde 85 milyon civarına, yani Almanya seviyesine çıkacağına dair veriler, AB medyası ve siyasi analizlerine yeterince temel olamamakta. Ayrıca, Türkiye'nin tam üyelik süreci uzun yıllar gerektiriyor. Bu arada AB de iç yapısında değişerek, yeni bir geniş nüfuslu üyeyi daha rahat alabilecek konuma gelecek.

Yaşlı Avrupa'nın uzun vadede göçe ihtiyacı olacağını herkes kabul etmektedir. Avrupa'nın düşen doğum oranı Türkiye'nin genç ve dinamik nüfusuna ihtiyaç duyuyor. Giderek yaşlanan nüfusu ile Avrupa, zaten yakın gelecekte bir gençlik aş-

sına zorunlu olarak ihtiyaç duyacaktır. Türkiye'nin üyeliği, bu aşının bünye içinde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Böylece, dışarıdan gelebilecek yoğun akımların yol açacağı birçok sorun kendiliğinden çözülmüş olacaktır. Diğer yandan önemli olanın Türkiye'nin genç nüfusunun fazlalığı değil de, bu genç nüfusun AB istihdam politikalarına uygun yetiştirilmesi olduğunu herkes görmezden geliyor.

"Mesut Yılmaz; AB kamuoyunda Türkiye karşıtlığının yanlış ve eksik bilgilere dayandırıldığı konusunda önemli uyarılar yapmayı ihmal etmedi".

2- Göç : "Türkiye'nin AB Üyeliği, Göçmen Akımı Sonucunu Doğurur"

AB'nin Türkiye'ye dair şüphelerinde gerçek dışı yönler var. Türklerin iş aramak için Avrupa'ya milyonlar halinde akın edecekleri ve Avrupa'nın düzenini bozacakları korkusu gülünçtür. Uygulamada onarılması gereken tüm ekonomik ve siyasi sistem göz önüne alındığında Türkiye'nin tam üyeliği zaman alacaktır. Bu süre zarfında Türkiye'nin birçok açıdan farklı bir ülke haline gelmesi muhtemeldir. AB'de Türkiye'nin dahil olmasına karşı olanlar bu korku kompleksi ile oynamaktan hoşlanırlar. Örneğin, Türk gurbetçilerinin Vi-

yana'daki üçüncü kuşatmasının tam hız ile ilerlediğinden bahsediyorlar. Bir de Türkiye AB'ye girdiği zaman bunu durdurmanın mümkün olmayacağını ve tüm Avrupa'nın Türklerle dolacağını söylüyorlar. Ancak, bugüne kadar yapılan genişlemeler bir göçe neden olmadı ve yeni genişleme süreci de bunun bir kanıtıdır.

Karşı olanların verdikleri bir başka argüman ise Türkiye'nin bir sefalet yuvası olduğu ve AB'nin bu yükü kaldıramayacağı şeklinde dile getiriliyor. Bu konuda da gelişmekte olan bu ülkenin potansiyeli gözlerden kaçıyor. Tüm kamuoyu yoklamalarında, AB vatandaşlarının Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan kesiminin (ortalama % 55) en başta gelen gerekçesi, aslında bir mantık hatasına dayanıyor. Çünkü bugün söz konusu olan uzun bir müzakere sürecinin başlamasıdır. Bu sürecin sonucunda, çalışanların serbest dolaşımı gibi sorun olmaya devam edebilecek alanlarda 10-15 yıllık geçiş dönemlerinin kararlaştırılması olağan. Dolayısıyla yirmi yıldan daha fazla bir süre sonra gündeme gelecek bir sorunun, bugün AB kamuoyunun olumsuz tavrına temel olarak, siyasi yaklaşımları etkilemesi çok yanlış bir denklem oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğine karşı öne sürülen görüşlerden biri daha, halkın korkularına hitap etmektedir: Türk göçmen seli tehdidi. Ülkelerinin AB'ye girmesinden sonra ne İspanyollar, ne Portekizliler ne de Yunanlar öteki üye ülkelere göç etmişlerdir. Bu tür felaket tellallıkları o zaman da yapılmıştır. Bu tür basma kalıp görüşler, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine uygulanan vize zorunluluğunun kaldırılması sırasında da ortaya atılmıştı. O zamandan beri milyonlarca Polonyalı, Macar ve Çek, Almanya'ya sel gibi geldi mi? AB'ye üyelik vizyonu, bu ülkelerin insanların vatanlarında tutmuştur.

İnsanları ülkelerinden dışarıya sürükleyen şey umutsuzluktur. Bundan da şu sonucu çıkarmak gerekir: Türkiye'nin AB üyeliği için en fazla çaba harcaması gerekenler, Türklerin Türkiye'de kalmasını isteyenlerdir. "Almanya otuz yıldır göç eden Türklerle muhatap. Ve Türklerin sorumlu tutulmadıkları çok az şey var. Evlerin yetmezliği, kadınların baskı altında tutulması, yasalara aykırı davranılması ve kentlerdeki şiddet, işsizlik, siyasi radikalizm ve eğitim seviyesinin düşüklüğü". Almanya'da, Türklerin sorumlu tutulmadıkları neredeyse hiçbir toplumsal sorun yok.

"Bir de Türkiye AB'ye girdiği zaman bunu durdurmanın mümkün olmayacağını ve tüm Avrupa'nın Türklerle dolacağını söylüyorlar. Ancak, bugüne kadar yapılan genişlemeler bir göçe neden olmadı ve yeni genişleme süreci de bunun bir kanıtıdır".

Tabii ki mevcut Türk resminin gerçekle çok az bir ilgisi var. Çünkü, geri kalmışlık, asosyal, zorba ve uyum sağlayamama kelimeleri ile en iyi şekilde ifade edilebilen Türk resminin oluşturulması, bir çok Almanın yüzyıllardır kendini bulmasına yardımcı oluyor. Almanlar, ancak Türklerle aralarındaki ayırımı koyduklarında kendilerini olmak isteyip de olamadıkları gibi hissedebilirler; dünya görüşü açık, sivil, modern ve çok lisanlı bir ülke. Türk tehdidi aynı zamanda önceden kestirilemeyen meslekleri de beraberinde getiriyor. Franz

Schönhuber, Gerhard Frey, Helmut Kohl, Heinrich Lummer ve Roland Koch gibi isimler Türk jokeri olmasaydı siyasi alanda bu kadar başarılı olamayacaklardı. Hatta tarihçi Hans-Ulrich Wehler söylediği bir cümleden dolayı gördüğü ilgiyi uzun bilim kariyeri boyunca hiç görmedi: "Türkler, prensipte uyum sağlayamayan bir toplumdur.

"Türkiye'nin AB'ne girmesine karşı çıkmak başka bir şeydir, bu vesileyle ırkçılık, din ve azınlık düşmanlığı yapmak başka bir şeydir".

Bu yüzden de isteyerek ülkeye patlayıcı madde sokmak anlamsızdır." Uzun süre gündemden düşmeyen "Türk Sorunu" tartışmaları Alman kimliğini oluşturdu. Bir mahallede kaç göçmen, sosyal anlamda kaldırılabılır? İslami okullar ve din dersleri istiyor muyuz? Ve çifte vatandaşlık? Anadilde eğitim? Almanya'da 1980'li yıllardan beri Türk örneğini baz alarak bu sorulara bir cevap aranıyor. Onlar, eski Alman sorunlarına cevap ararken katalizörleri oluşturuyorlar: Biz, kültürel ulus, toplum olarak kimiz? Biz kim olmak istiyoruz? Kendimize ait köylü, faşist ve medeniyet karşıtı aile tarihinden ayrılmak hiç bu kadar kolay olmamıştı. Bütün bunlar, Almanya'nın neden Türklerin toplumsal ve hukuki eşitliklerine uzun yıllar karşı çıktığının ve yeni bir vatandaşlık yasasını oluşturmak istememesinin nedenleridir. Şimdi de, demokratik bir Türkiye'nin AB'ye alınmasını engellemeye sıra geldi.

Avrupa ve Almanya başka kime ahlaki

üstünlüklerini gösterebilirlerdi ki? Bugün başta Almanya olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde göçmen Türk işçilerine dönük olumsuz duygular üzerinden siyaset yapanlar ve hatta Türkiye'nin AB üyeliğini kışkırtıcı bir tarzda engellemeye çalışanlar var. Bizi üzen husus, geçen asrın ilk yarısında yaşanan acı olaylardan ders almış olmasını beklediğimiz bazı Alman dostlarımızın da bu akıntıya kendini kaptırması olmalarıdır.

Burada yeri gelmişken vurgulamalıyım. Bu polemik sırasında kullanılan bazı argümanlar neredeyse Yahudileri ve Müslümanları İspanya'dan kovandı Ferdinand ve İzabel'in kararnamelerinden birebir alınma. Türkiye'nin AB'ne girmesine karşı çıkmak başka bir şeydir, bu vesileyle ırkçılık, din ve azınlık düşmanlığı yapmak başka bir şeydir. Türkiye'nin AB'ne alınmasına karşı çıkmayı kabul etmesek de, rahatsız edici bulsak da sonuçta anlamamız mümkündür. Ancak ırkçılık, din ve azınlık düşmanlığını ne anlamamız ne de kabul etmemiz mümkündür.

3-AB Kurumlarının İşleyemez Hale Gelmesi

AB içi güç dengelerinde demografik ağırlık tek kurumsal kıstastır. İki kere veto edilen İngiltere ve uzun süre oyalanan İspanya örneklerinin de gösterdiği üzere, büyük ülkelerin AB'ye girmesi sancılı bir süreçtir. Türkiye bu konumdaki tek aday ülke. Üyelikleri 2004'te gerçekleşecek olan on ülkenin toplam nüfusu 75 milyon. Bunun da yarısı zaten Polonya. Türkiye tam üye olduğu gün, bir Almanya'nın, Fransa'nın İngiltere'nin AB içi kurumsal kudretine kavuşacak. Tam üyelik sonrası yararlarını göreceği büyük ülke olma konumunun, üyelik öncesi zararlarına maruz kalması kaçınılmaz. Büyük ülkeler AB'ye alınmakta, zorlayarak kendileri girmektedir.

Üye ülkelerin sayısının artması mutlaka bir kurumu işlemez hale getirmez. Avrupa Kalkınma Bankası, bünyesinde tüm eski doğu bloğu ülkeleri ve Rusya ile işleyebilirdi. Eğer Avrupa, uygun yapılarla kendini donatabilirse 40 üyeli şekliyle de işleyebilir. Bazı küçük ülkeler birçok devleti bir arada toplayan gruplar tarafından temsil edilmeyi kabul ederken, daha büyük olan diğerleri, oldukları gibi temsil edilirler. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde, Uluslararası Para Fonu'nda (IMF), vs. Bu şekliyle oluyor. Bugün olduğu gibi, Avrupa Birliği bünyesinde herkes için benzer olan icra hedeflerinden bahsederken bunu kırk dille anlatmayı sürdürmek istersek tıkanma kaçınılmaz olur. Bu tip kararlar olmalıdır: Sizi bu şartlar dahilinde üye yaparız, şu reformları kabul etmelisiniz gibi.

“Büyük ülkelerin AB'ye girmesi sancılı bir süreçtir. Türkiye bu konumdaki tek aday ülke. Üyelikleri 2004'te gerçekleşecek olan on ülkenin toplam nüfusu 75 milyon. Bunun da yarısı zaten Polonya”.

4-Türkiye ABD'nin Truva Atıdır İddiası

Özellikle son aylarda, Türkiye'nin üyeliği ile ilgili tartışmaların ABD-Avrupa çekişmesinin de en önemli malzemelerinden biri haline geldiği görülmektedir.

ABD'nin Türkiye'ye müzakere tarihi ve verilmesi konusunda AB üyesi ülkelerin liderleri nezdinde yaptığı girişimler ile Irak krizi çerçevesinde yaşanan ilk gelişmeler, bu yaklaşımı körüklemiştir. Öyle ki Türki-

ye'nin üyeliğini ABD'nin AB içine yerleştirmeye çalıştığı bir bomba olarak değerlendirilenler dahi çıkmıştır. Oysa, Avrupa ülkelerinin hiçbirinin de ABD ile ilişkileri Türkiye'ninkinden daha alt düzeyde ve daha az stratejik değildir. Devletler de, insanlar gibi kendilerine daha çok dostluk gösteren, çıkarlarını daha fazla destekleyen ülkelere öncelik vereceklerdir. Bundan daha doğal bir şey olamaz. Şayet AB Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinin gereğinden fazla yakın olduğunu düşünüyorsa, bunun önüne geçmenin yolu Türkiye'yi ve ABD'yi eleştirmek değildir. Bunun yolu, AB'nin Türkiye'ye ABD'den daha yakın olabileceği kanalları oluşturması ve işletmesidir. Tam üyelik müzakerelerine, Kopenhag'ta belirlenen tarihten, yani 2004 yılı sonundan önce başlaması, bunun en anlamlı ve geçerli yolu olacaktır.

“Türkiye'nin üyeliğini ABD'nin AB içine yerleştirmeye çalıştığı bir bomba olarak değerlendirenler dahi çıkmıştır”.

5. Demokrasi Ve İnsan Hakları

“Türkiye demokratik kültürden yoksun, insan ve azınlıklarına saygısız ve İslamcı olma eğilimli bir ülkedir”. Bu yargı, soğuk savaş sonrasında değişen Avrupa'yı ve küresel dengeleri anlayamayan bir siyasi yapının bedeli. İki önemli etken daha var: Avrupa medyasının Türkiye konusunda olumsuzlukları ön planda tutan habercilik yaklaşımı ve karşıt lobilerin kendi davalarını savunma yolunda Türkiye'nin demokratik zafiyetlerinden güç kazanmaları. Ağustos 2002'den beri ivme kazanan demokratik reformlar ise, henüz AB kamu-

yunca yeterince algılanamadı. Üyeliğe şüpheyle yaklaşanlar demokrasi ve insan haklarında noksanlıklar görüyorlar, yıllardır askerlerin seçilmiş siyasetçilere baskın konumunu görüyorlar, cezaevlerinde işkence ve kötü muamelenin yanı sıra azınlıklara yapılan muamelede de eksiklikler görüyorlar. Halbuki kadının eşit hale getirilmesi, idam cezasının kaldırılmasından kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde OHAL'in sona erdirilmesine kadar yüzlerce hukuk reformuna dikkat çekmek gerekir. Bunlar daha önceki diğer AB ülkeleri gibi Türkiye'nin reformları sürdüreceğine olan güvenlerini ortaya koyuyorlar. Oberndorfer, "daha 25 yıl öncesine kadar İspanya ve Portekiz Katolik askeri diktatörlüğün elindeydi" değerlendirmesinde bulunuyor.

Türlere karşı bir başka sav da, Luksemburg Başbakanı Jean-Claude Juncker tarafından kabaca şöyle dile getirildi: "Ben bir grup işkenceci ile aynı masaya oturmak istemiyorum" dedi. Ancak NATO toplantılarında zaten oturuyor. Ve Yunanlılar, İspanyollar ve Portekizliler demokrasi sürecini güçlendirmek için Avrupa'ya getirilmeden önce işkencenin rutin bir uygulama arz ettiği faşist idare ve cunta rejiminden yeni çıkmışlardı. Bu sebeple demokrasisi son 50 yılın en kötü ekonomik krizini atlattığı olan Türlere farklı davranılmasını haklı görmek zordur. Demokrasi ve insan hakları açısından Türkiye'nin AB'nin mevcut üyelerinin standartlarına henüz ulaşmadığı da bir gerçektir. Ama, çok yakında tam üye statüsü elde edecek bir çok ülkenin, bu bakımdan Türkiye'den çok da ileri olmadığı inkar edilemez bir diğer gerçektir. Üstelik Türkiye, Helsinki Zirvesinden bu yana gerçekleştirdiği açılımlar ile, bu doğrultuda kararlı bir irade ortaya koymuştur. ABD'de yaşanan terör eylemleri sonrası paniğe kapılan bir takım Avrupa ülkelerinin, Türkiye'deki mevcut uygula-

maları dahi geride bırakacak düzenlemele-ri gündemlerine aldıkları göz önünde bulundurulduğunda, gerçekleştirilen atımların önemi bir kez daha anlaşılacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları alanında daha da ileriye gitmesini teşvik edecek en önemli unsurun AB üyeliği yolunda kat edeceği mesafe olduğu da unutulmamalıdır.

6- Ekonomi:

"Türkiye AB'ye Ekonomik Bir Yüktür"

Türkiye'nin AB ortalamasının altındaki kalkınmışlık seviyesi, doğal olarak AB kamuoyunda endişe yaratmakta. Aslında müzakere sürecinin aday ülkelerin ekonomik kalkınması sonucunu da doğurduğunun hesaplanması gerekir. Herkes biliyor ki, Türkiye'nin birliğe üyeliği gerçekleştiğinde ülkeye ekonomik ilgi artacak birçok şirket buraya yatırım yapmaya başlayacaktır. Sonuçta bütün bunlar hem ekonomik göstergelerde iyileşmeyi getirecektir. Yani mevcut problemlerin önemli bir kısmı üyelik sürecindeki gelişmenin bir sonucu

olarak çözüme kavuşturulabilir Le Point Dergisi'nin "Türkiyeli veya Türkiyesiz Avrupa" kapak başlıklı sayısına verdiği demeçte, Paris VIII Üniversitesinden Türkiye kökenli Prof. Stefanos Yerasimos da bu konuya dikkat çekiyor: "Tartışma yanlış yapılıyor. Bugünün değil yarının Türkiye'sinin AB üyeliğini değerlendirsek, Türkiye'nin AB için sorun değil, fırsat kaynağı olduğunu daha iyi anlarız". Daha da önemlisi, Türkiye'nin AB'ye katkıları konusunda ekonomik büyüme potansiyeli, iç ve dış pazarları ve girişimciliği yeterince dikkate alınmıyor... Türkiye'nin AB için ekonomik açıdan da bir artı değer oluşturması, Avrupa'da yalnızca özel sektör ve siyasi çevrelerin bir bölümünde dikkate alınıyor. Gümrük Birliği yalnız Batı'dan Doğu'ya işliyor. Türkiye'nin ticaret açığı iki katına çıktı. Global platformda Türkiye, AB'nin ekonomik gücüne büyük katkılarda bulunacaktır. 69 milyonluk nüfusu 445 milyar euro gayrisafi yurt içi hasılası, ihracata yönelik ekonomisi ve hızlı gelişen enformasyon topluluğuyla Türkiye'nin katılımı Avrupa'nın iç piyasasını ve piyasadaki rekabeti yükseltecektir. Türkiye'nin Avrupa'nın ekonomik rekabet gücüne olan katkısı yeni üye olan tüm ülkelere göre daha fazladır. AB kamuoyu zannediyor ki Türkiye ekonomik bakımdan çok zayıftır ve diğer eski ve yeni üyelere göre AB'ne büyük yük olacaktır.

Türkiye'nin AB'ne yük olacağını söyleyenler "AB'de geçerli sübvansiyon kurallarına göre Türkiye'nin yıllık maliyeti 20 milyar Euro olduğunu, Almanya'nın tek başına bunun beş milyarını karşılamak durumunda bulunduğunu iddia ediyorlar. Halbuki gerçekler böyle değildir. Üstelik bu gerçekler kamuoyundan gizlenmektedir".

Gerçek şudur; 1998 yılı verilerine göre Türkiye tam üye olması halinde AB bütçe-

sine yılda 2.8 milyar EURO katkı yapacak, buna karşılık çeşitli fonlardan alacağı payların toplamı 10,3 milyar EURO olacaktır. Yani tam üyelik durumunda Türkiye yılda 7.5 milyar EURO net kaynak girişi sağlayacaktır. Yani AB'ye ödediğimiz her 1 EURO'ya karşılık 3.5 EURO geri alacağız. Nitekim 1998 yılında Yunanistan AB'ye ödediği 1.29 milyar EURO'ya karşılık 5.8 milyar EURO, Portekiz 1 milyar EURO'ya karşılık 3.9 milyar EURO, İspanya 5.3 milyar EURO'ya karşılık 12.2 milyar EURO, İrlanda 0.7 milyar EURO'ya karşılık 3.1 milyar EURO katkı almıştır. Bu ülkeler ve yeni giren üyeler arasında AB'ne ödediği her 1 EURO için 5 EURO'dan fazla alanlar vardır.

"Türkiye tam üye olması halinde AB bütçesine yılda 2.8 milyar EURO katkı yapacak, buna karşılık çeşitli fonlardan alacağı payların toplamı 10,3 milyar EURO olacaktır".

AB'yle olan dış ticaret, Türkiye'nin toplam dış ticaret hacminin % 50'sini oluşturmaktadır. Türkiye, 1980'li yıllarda AB'nin üçüncü ülkelerden yaptığı ithalatta 46. sırada yer alırken 1990'ların sonuna gelindiğinde 12. sıraya yükselmiştir. AB'nin ihracatında ise Türkiye'nin yeri 6. sıradır. Dolayısıyla, hem Türkiye, hem de AB için aradaki ekonomik ilişkiler vazgeçilmez öneme sahiptir. Türk ekonomisinin ciddi sıkıntıları olduğu doğrudur. Ama, son yıllarda bu sıkıntıların çözümü yönünde kararlı bir politika uygulandığı, mali disiplinin önemli ölçüde sağlandığı gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca, aklı başında hiçbir Avrupalının 67 milyonluk bu dev pazarı

gözden çıkarmak istemeyeceği açıktır. Üstelik Türkiye, ekonomik ve siyasi açıdan yalnızca kendinden ibaret bir ülke değildir. Türkiye'nin gerisinde Ortadoğu'dan Asya'ya, Akdeniz'den Karadeniz'e kadar uzanan fevkalade geniş ve mümbit bir coğrafya bulunmaktadır. Avrupa'nın bu büyük coğrafyada etkin ve kalıcı olmak için Türkiye'nin partnerliğine ihtiyacı vardır.

AB ÜYESİ TÜRKİYE'NİN EKONOMİK BAKIMDAN AB'NE DİĞER KATKILARI

Büyüme: İspanya ve Portekiz gibi önceki aday ülkelerde 1980'lerde görüldüğü üzere, müzakere süreci ve ardından gelen AB üyeliği Türkiye'de de ekonomik ve politik reformları teşvik edecektir. Bunun tabii sonucu sürekli artan bir büyümedir. Türkiye'deki büyümenin AB ekonomisine olumlu bir etkisi olacaktır. Türkiye'nin genç dinamik ve girişimci nüfusu ve ekonomisi, Türkiye'de ve genişlemiş bir Avrupa'da büyümeyi sağlayabilecek kadar büyük. Türkiye G20'nin bir üyesi. Ekonomisi (ortalama olarak) 1980'lerden 1990'lara sonuna kadar % 6 ile 7 büyüdü. 1997 ve 1998 yıllarında ekonomisi yılda % 8.3 büyüyerek OECD rekorunu kırdı. Fakirliğe gelince, bugün bile Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir, Polonya'dan sadece % 10 kadar daha azdır. Romanya ve Bulgaristan'dan da üç kat daha fazladır. Artan ekonomik refah, nüfusun artışı üzerinde de etkisini gösterecektir. Türkiye'nin fevkalade bir çalışma gücü ile azimkar bir orta halliler sınıfı var. Türkiye'nin en küçük fırsatları bile değerlendiren, dünyanın dört bir yanında iş kovalayan genç bir müteşebbis kuşağı var. Türk üniversiteleri, enstitüleri ve mühendislik fakülteleri İslam dünyasında benzeri görülmeyen bir yapıya sahiptir. Batının birçok merkezindeki yüksek okullarla yarışabilecek durumdadır.

Hangi büyük ülke bu yıl ekonomide % 6 büyüme hızı bekliyor? Hangi ülkede kredi kartı ve cep telefonu pazarı böylesine bir hızla genişliyor? En dinamik borsa hangisi? Türkiye'nin uzun vadedeki ekonomik potansiyelinin büyüklüğünü hiç kimse görmezden gelemez. Türkiye bölgesinin "dinosoru" ve "Avrasya'nın stratejik merkezi" olmaya adaydır. Bu yıl ekonominin % 6 oranında büyümesi ve enflasyon oranının da % 30'un altına düşmesi bekleniyor. Türkiye ekonomik krizin de üstesinden geldi.

"Hangi ülkede kredi kartı ve cep telefonu pazarı böylesine bir hızla genişliyor? En dinamik borsa hangisi? Türkiye'nin uzun vadedeki ekonomik potansiyelinin büyüklüğünü hiç kimse görmezden gelemez".

Tüketiciler: Türkiye'nin büyük ekonomisinden ve potansiyelinden Avrupa tüketicileri yararlanacak. Ticaretin ve Türkiye'nin AB yasalarını ve standartlarını kabul edebilmesi önündeki teknik ve teknik olmayan engelleri bertaraf etmek, büyümüş bir AB'de rekabeti ve ürün kalitesini artıracaktır.

Ticaret: Türkiye aynı zamanda dinamik genç halkıyla, büyük ve tüketime aç bir pazar. Yürürlükte olan endüstriyel mallarda Gümrük Birliği'yle beraber, hizmetlerin ve devlet ihale piyasalarının özelleşmesi, Avrupa şirketlerine paha biçilmez

fırsatlar sağlayacaktır. Gayri safi yurt içi hasılanın % 65'ini oluşturan hizmet sektörüyle ve 30 milyar Euro devlet ihale piyasasıyla, Türkiye kalkınma projelerinde Avrupa şirketlerine büyük bir potansiyel sunuyor. Bugün Türkiye ticaretinin yarısını Avrupa ile gerçekleştirirken, yabancı yatırımının % 70'i de Avrupa Birliği'ndeki kuruluşlarca yapılmaktadır. Berlin'deki Alman Sanayi ve Ticaret Odaları, Türkiye ile AB'nin mümkün olduğunca kısa sürede ortak bir ekonomi alanı oluşturmaları gerektiği vurguluyor. Buna, Avusturya, İsveç ve Finlandiya'yı AB tam üyeliğine götüren Avrupa Ekonomik Topluluğu örnek gösteriliyor. Planlanan doğuya doğru genişlemeden çok sayıda Alman işverenin kazanç sağlayacağı belirtiliyor. DIHK, üyeler arasında yapılan bir araştırma sonucuna göre, Doğu ve Güney Avrupalı üye aday ülkelerle yapılan ticaretin daha şimdiden çok sayıda Alman işyeri için "yaşamsal değerde" olduğu belirtiliyor. Doğuya genişleme olmaksızın şimdiki ticari ilişkilerin tehlikeye düşeceği ve ülkedeki kazanç beklentisinin, büyüme ve iş hacminin gerileyeceğinden söz edilen toplantıda, genişlemenin yararlarının her bransa göre farklı değerlendirildiği de açıklandı. İhraç edilen mallarda öncelikle elektronik aletlerde artış kaydedilmesi bekleniyor, ancak yüksek teknoloji içermeyen elektronik aletlerde giderek daha fazla rekabetle karşılaşılıyor.

Yatırım: Katılımdan sonra Avrupa şirketleri Türkiye'deki yabancı yatırımlarda görülen yüksek kâr oranından yararlanacaklar. Ülkenin kalifiye iş gücü, yüksek çekim kapasitesi, turizm potansiyeli ve Avrasya piyasaları ve enerji ağındaki konumu göz önünde bulundurulursa, AB üyeliği daha fazla yatırımı cezp ederek ekonomiyi ilerletecek.

Enerji: Türkiye, Irak'tan (Kerkük-Yu-

murtalık boru hattı), Azerbaycan ve Kazakistan'dan (Bakü-Ceyhan boru hattı) gelecek petrolün, Türkmenistan (Hazar'dan gelecek boru hattı projesi), Azerbaycan (Şahdeniz projesi) ve İran'dan gelecek doğalgazın 21'inci yüzyılda kendi sınırlarından Avrupa'ya taşınacağı bir ülke. Bakü-Ceyhan boru hattının inşası devam ediyor... Şimdiden, İran ve Sibirya gazı Türk boru hattından akmakta; Türkiye, Avrupa için Kafkaslar'daki petrol ve doğalgaz rezervlerinin en önemli dağıtım yeri haline gelmektedir. Türkiye'nin, orta vadede, gaz ve petrol rezervleri Kuveyt'ten daha fazla olan bir bölgenin en önemli dağıtım merkezi haline geleceğini herkes kabul etmektedir. Enerji kaynaklarının Balkanlar üzerinden ya da Adriyatik'ten Avrupa'ya taşınmasına ilişkin planlar, hiç de uzun olmayan gelecekte yürürlüğe girecektir... Avrupa'nın bu kaynaklara ve güvenli bir taşıma yoluna dolayısıyla da Türkiye'ye ihtiyacı var. Türkiye, Kafkas petrolünün akışından doğrudan ve dolaylı olarak yararlanacak. Daha şimdiden Türk firmaları Orta Asya'da inşaat, telekomünikasyon ve gıda alanlarında faaliyet gösteriyorlar. Petrol ve gaz taşıma yollarının yapımı orta vadede, bölgedeki 240 milyon nüfusu, çıkış noktası olarak Türkiye'den kolayca ulaşılabilen tüketiciler konumuna getirecektir. 67 milyon Türk'ü, çok şey vadeden bir pazar olarak değil de sadece göçmen kitlesi olarak görenler, 10-15 yıl sonra bakış açılarını tamamen düzeltmek zorunda kalacaklar.

TÜRKİYE'NİN DİĞER KATKILARI

İstikrar: Türkiye'nin sadece Avrupa için değil, dünyanın büyük kesiminin istikrarı için de büyük bir önem taşıdığını herkes kabul etmektedir. Bugünkü Türkiye Batı'ya ve Avrupa'ya kendi bölgesinde önemli ölçüde istikrar sağladı. Bu rol, soğuk savaş sonrası küçülmedi, belki daha

da büyüdü. Örneğin birçok şeyin hâlâ ayakta olduğu Kafkasya veya eski SSCB Cumhuriyetleri'nin olduğu yerde Türkiye'nin istikrar sağlayıcı ekonomik ve siyasi etkisi büyük önem taşıyor. Bu rolden bugün özellikle ABD'nin yararlanabileceği konusu, Avrupa'yı Türkiye'nin yardımıyla Birliğin bölgedeki ağırlığını artırmak için teşvik etmelidir. Türkiye'nin üyeliği sonucu Türk-Yunan ilişkilerindeki gelişmeler Ege'de ve Balkan bölgesinde daha fazla istikrarı sağlayacaktır. Bölgede daha büyük bir istikrar ve işbirliği ticarete, enerjiye, taşımacılığa ve çevre projelerine potansiyel sağlayacaktır. Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik açılardan AB için önem taşıdığı aşikardır. Türkiye'nin üye olduğu bir AB, Avrupa'nın önemli amaçlarından biri olan krizi önleme konusunda Kafkasya ve Orta Doğu gibi istikrarsız bölgelerde Birliğin nüfuzunu genişleterek, istikrarı teşvik edici bir rol oynayabilir. Bu, ileride siyasi şartlar ne olursa olsun, Irak için de geçerli. ABD'nin, Saddam'ı devirmesinden sonra tüm Orta Doğu'da yeni bir düzen ve "demokratikleşme" içeren geniş çaplı planlarda Ankara kilit role sahiptir. AB Orta Asya'da, Türkiye'nin bu bölgeyle olan tarihi bağlarından yararlanarak, petrol yataklarına sahip oldukları için gelecekte ekonomik-politik açıdan büyük önem taşıyacak olan demokrasilerin istikrar kazanmasına katkıda bulunabilir.

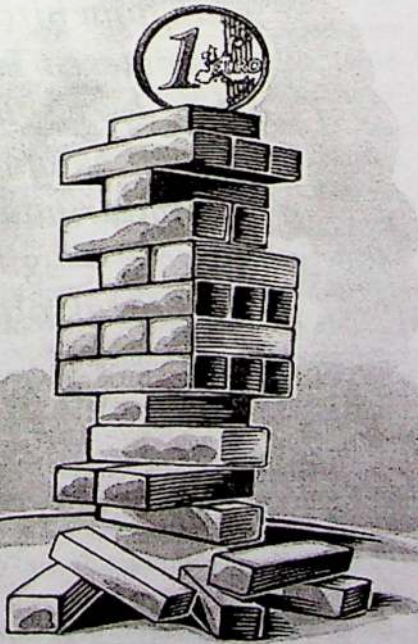
Barış: Türkiye'nin üyeliği ortak Avrupa çıkarlarını destekleyecek ve savunacaktır. Üyelik müzakerelerinin başlaması, Türkiye'deki insan hakları reformlarını hızlandıracaktır. Otto Schily'nin dediği gibi: "Türkiye'deki bazı şeyler eleştiriliyor. Ancak Türkiye'deki durumun değişmesi ve daha iyi olması Türkiye'yi Avrupa'dan uzakta tutarak mı, yoksa Türkiye'yi Avrupa'ya yakınlaştıracak bir süreci destekleyerek mi sağlanır? Bu sorunun cevabı gayet

açık. Bu, sadece Türkiye'ye, gerçekçi bir perspektif sunarak sağlanır." Delors, bir hayal edin, Türkiye kürtleri barış içinde yaşıyorlar, Türkiye'nin ve Avrupa'nın dayanışmasından istifade ediyorlar, ülkedeki gerilimler sona eriyor ve tüm bunlar Türkiye'nin Büyük Avrupa'ya girişi sayesinde oluyor. Bir AB üyesi olarak Türkiye, demokrasi, barış, istikrar ve ekonomik kalkınmaya daha geniş bir alanda katkıda bulunacaktır. Akdeniz Bölgesindeki Ülkelerle ilişkilerini artıran Türkiye'nin bu bölgenin ve dolayısıyla Avrupa'nın istikrarı açısından önemli bir işlevi bulunmaktadır. Önümüzdeki dönem Orta Doğu Barış Sürecinin ilerlemesi ile birlikte Batı Akdeniz Ülkeleri ile Doğu Akdeniz Ülkeleri arasında ilişkilerin artma potansiyeli ve Orta Doğu bölgesinin Avrupa Birliği'nin dinamiğinden daha fazla etkilenme olasılığı ortaya çıkmaktadır.

"Türkiye'nin sadece Avrupa için değil, dünyanın büyük kesiminin istikrarı için de büyük bir önem taşıdığını herkes kabul etmektedir".

1999'dan itibaren Yunanistan, dışlanmış ve yalnız bırakılmış bir Türkiye'nin, çok daha tehlikeli olabileceğini, dolayısıyla Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne katılmasının daha iyi olacağını anlayıp siyasetini derin bir şekilde yeniden gözden geçirmişti. Ama bu dengeli ve gerçekçi vizyon, Yunanistan'da olduğu kadar Birliğin geri kalanındaki kamuoylarına da yansımakta güçlük çekmiştir. 11 Eylül'den sonra dün-

yada esen hoşgörüsüzlük havası da, işleri güçleştirmiştir. Türkiye'ye karşı hasmane tutumun terk edilmesi ve bu ülkenin Avrupa Birliği'ne uyumu yolundaki uzun ve zor sürecin başlatılması, yegane "realpolitik"tir. Bu sürecin sonuca ulaşması, bugünkü kaygıların da ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Bu süreçte angaje olmayı veya vaktinde başlamayı reddetmek, mevcut kaygıları teyit etmek anlamına gelecek ve sürmesine yol açacaktır. Türkiye şu an yaşadığı kimi sorunları kısa sürede aşacak ve AB kriterlerine uygun hale gelecektir. Kıbrıs sorunu da buna dahildir. 1960'lı yıllarda Fransa ve Almanya, Cezayir Savaşı konusunda anlaşmıyorlardı, fakat bu anlaşmazlık Avrupa'nın inşa edilmesi için işbirliği yapmalarına engel olmamıştı. Ve İrlanda'ya, kürtaja karşı anayasal tutumu koruyabilmeleri için Maastricht Anlaşmasını imzalamamalarına izin verilmişti.

Güvenlik: Türkiye NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahiptir, İsrail'le iyi ilişkileri olan bir ülkedir, Avrupa Orta Doğu'da, Balkanlar'da veya Kafkasya'da huzur ve güven istiyorsa Türkiye temel bir ülkedir... Charles de Gaulle (yurtdışına yaptığı son resmi ziyareti olan) 25 Ekim 1968'de Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Köşkünde şunları söylemişti: "İşte Türkiye, Avrupa ve ön Asya arasındaki boğazların efendisi, üç kıtanın temas ettiği geniş Anadolu vadisi boyunca uzanan, dünyanın bu bölgesinde barışın geçtiği veya savaşın geçebildiği bir çok kapının bekçisi, sonuç olarak büyük ve verimli imkanların sahibi, ama aynı zamanda en vahim olasılıklara da açık bir yer. İşte Fransa, aynı anda Atlantik'e, Kuzey denizlerine ve Akdeniz'e açık, Ren ve Tuna'nın ülkeleriyle, İngiliz adalarıyla, İtalya ve İberiya yarımadalarıyla birlikte oluşturduğu Batının merkezi. Yeni ve Eski Dünya arasında giden, gelen, yüzen, uçan her şeye ulaşabilecek konumdaki bir yer (Plon yayınevi- 1975- "Discours et messages" adlı kitaptan alıntı)". AB üyesi Türkiye, AB'ye daha büyük bir siyasi ağırlık, Avrupalılara da daha geniş çaplı bir güvenlik kazandıracaktır.

Güvenilir bir NATO müttefiki olarak Türkiye'nin üyeliği ortak güvenlik ve dış politikasının hem askeri hem de sivil yönünü sağlamlaştıracaktır. Türkiye'yi kapsayan AB, demokratik olmayan rejimlerden gelen tehditler, terörizm, silahlanma, dini radikalizm ve halkların kitlesel çapta göçü ve eroin, silah ve insan kaçakçılığı dahil olmak üzere, siyasi sorunlar ve krizlerle başa çıkmada daha verimli olacaktır. Türkiye, 700 bin askeriyle Avrupa'nın en büyük ordusuna sahip. Türkiye Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu, da Avrupa'nın istikrarı için anahtar rol oynuyor. AB memurlarının, askerin iç siyasetteki etkin konumunu eleştirdikleri kadar, Avrupa or-

dularının askerleri de Türkiye'nin uzman, düzenli ve güvenilir ordusunun Balkanlar'da krizin yatıştırılmasındaki katkısını övüyorlar. Türkiye'ye karşılık, etkili bir Avrupa dış ve güvenlik politikası oluşturmak, ne güneydoğu Avrupa'da, ne de İsrail'in varlığının Türkiye sayesinde korunduğu Orta Doğu'da mümkündür. Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Gücü'nün yapılması da Türkiyesiz gerçekleşemez. Türkiye'nin iki kıtayı birleştiren noktadaki stratejik konumu, Avrupa güvenliği ve savunması için de çok önemli bir rol oynayabilir.

NATO içinde ikinci büyük orduya sahip olan ve barışı koruma operasyonlarına katılmaya hazır olduğunu birçok kez gösteren Türkiye, ortak dış ve güvenlik politikası yaratma çabalarında AB'ye güçlü bir ortak olabilir. Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasların kesiştiği noktadaki Türkiye'nin sınırsız önemi inkar edilemez. Türkiye bugün Avrupa için önemli ise, 21. Yüzyılın başlarında çok daha önemli olacak. Rusya'daki karışıklık, Ortadoğu ve Güney Asya'nın durumu ile güçlü ve mağrur Çin, göz önünde bulundurulursa, kendinden emin, laik, demokratik ve gelişmiş bir Türkiye'nin krizler esnasında taşıyıcı bir ok, barış esnasında da güçlü bir köprü olması mümkündür. Bu kabulleniş tabii ki bir çok ön koşulu içeriyor ve cesaret istiyor. Ancak batı Türkiye'yi ciddiye alırsa bu testi başarabilir. Joschka Fisher: ABD, AB'nin doğu'ya genişlemesini yanlış algılamaktadır. Bu ortak güvenlik için çok pahalı stratejik bir yatırımdır. Aynı husus, AB'nin Türkiye'ye karşı uyguladığı yani strateji için de geçerlidir. Şayet Türkiye ve Yunanistan sorunlarını çözer ise ve aynı zamanda Türkiye için AB'ye katılım perspektifi, Türkiye'de daha fazla demokratik istikrar sağlar ise, bu o zaman kıtanın bölgeye sağladığı büyük bir katkıdır.

Türkiye'nin 1952'de NATO'ya kabul edilmesinin amacı, petrol üreticisi ülkeleri komünist tehlikeye karşı korumaksa, Ankara birliklerinin bugünkü misyonu da, İslami terörizme karşı Avrupa'ya kalkan görevi yapmaktır. Hüseyin Bağcı, "Bu bağlamda, Batılılar, Türkiye'den daha iyi bir müttefik bulamazlar. Çünkü Türk Devleti, bütçesinin % 16'sını, yani GSİH'nin % 4.5'ini askeri harcamalara ayırıyor ve 1.2 milyon askerlik bir orduya sahip. Buna bir de kırk sekiz saat içinde seferber edilebilecek durumdaki 2.5 milyon yedek askeri eklemek gerekir" diyor.

"NATO içinde ikinci büyük orduya sahip olan ve barışı koruma operasyonlarına katılmaya hazır olduğunu birçok kez gösteren Türkiye, ortak dış ve güvenlik politikası yaratma çabalarında AB'ye güçlü bir ortak olabilir".

TÜRKİYENİN AB ÜYELİĞİYLE İLGİLİ DİĞER TARTIŞMALAR

Türkiye'nin üyeliğine şüpheyile bakanların akademik tartışmasını Tarihçi Hans Ulrich Wehler başlattı. Tarih Bilimci Heirich August Winkler de onu destekledi. Siyaset Bilimci Claus Leggewie ve Tarihçi Dieter Oberndörfer bu ikilinin karşısında yer aldı. Şimdilerde bu tartışma, çok sesli

koroyla yapılıyor. Bu arada argümanlar coğrafik, kültürel, siyasi, ekonomik, demografik ve jeostratejik argümanlar olarak sıralanıyor.

Coğrafik Argüman: Türkiye'nin coğrafi olarak Avrupalı mı, Asyalı mı sayılacağı tartışması, sadece Türkiye'nin üyeliğine karşı olanların kendi kendilerini ikna etmekte kullanabilecekleri bir argüman olmanın ötesinde değere sahip değildir. Türkiye'yi coğrafi olarak Asyalı sayanların, Türkiye'nin üyeliği halinde Rusya, Ukrayna, Ermenistan, İran, Suriye, İsrail, Filistin, Fas ve hatta Orta Asya ülkelerinin de AB'ye üyelik talebinde bulunma hakkına sahip olacakları iddiası mantık dışıdır. Çünkü, Türkiye'nin AB sürecine dahil olma talebi 1959 yılına kadar gitmektedir. Oysa bu ülkelerin hiçbirinin ne halihazırda, ne de böyle bir hak iddia etmelerine mesnet teşkil edebilecek kadar uzak bir geçmişte AB'ye üyelik gibi bir talepleri bulunmamaktadır. Öyleyse Türkiye'yi, sırf topraklarının çoğu Asya kıtasında bulunuyor diye bu ülkelerin AB'ye üye olma taleplerine mesnet teşkil edecek bir konumda değerlendirmenin hiçbir tutarlı yönü bulunmamaktadır. Ayrıca, hatırlanmalıdır ki, bugün de Avrupa kültürünün temel taşları olarak kabul edilen bir çok düşünürün yaşadığı yerler ile Avrupa kültürünün ayrılmaz parçaları olan tarihi ve kültürel değerlerin beşiği sayılan mekanlar Türkiye toprakları içinde yer almaktadır. Türkiye'yi coğrafi konumundan dolayı Avrupa'dan dışlamak isteyenler, aslında bir anlamda kendi temellerini de inkar etmektedirler.

Wehler, Türkiye'nin Avrupa kıtasında değil, Asya platosunda yer aldığını söylemektedir. Buna karşılık ona itiraz edenler, "olabilir" diyorlar, peki o zaman Doğu Anadolu'nun güneyinde yer alan Kıbrıs için ne diyeceğiz? Gerçekten de Avrupa ve "Küçük Asya"yı birbirinden ayırmak kolay

değil. Hatta "Avrupa" tanımlaması bile bugünkü Türkiye sınırlarında doğmuştur. Dilbilimciler, Avrupa sözcüğünün Küçük Asya'da yaşayan İyonyalıların Ege'nin batısına adını verdikleri Yunanca "Erebos" sözcüğünden türediğini belirtiyorlar. Avrupa'dan "Batı" diye söz etmek şarkçı bir bakış açısını yansıtmaktadır. Leggewie, sonuç itibarıyla AB'nin özellikle Avrupalılarda görülen herhangi bir özsel niteliğe göre değil, ortak anlaşmalara ve gelecekteki Anayasa'ya dayanması gerektiğini dile getirmektedir. Jacques Attali, "Evet, Avrupa sınırlarını Türkiye'ye açmalıdır. Bunu, coğrafi, siyasi, tarihsel ve kültürel nedenlerden ötürü yapmalıdır. Benim görüşüm odur ki, Avrupa Birliği, Avrupa'da bir parça toprağı olan tüm ülkeleri kapsama eğilimindedir. Dolayısıyla, Ukrayna veya Rusya'nın bütünleşmesi de düşünülebilir. Bundan başka, bir Asya gücü olan Türkiye konusundaki argümanları da yanlış buluyorum. Fransa, deniz aşırı toprakları sayesinde, Hint Okyanusu'nda ve Pasifik'te mevcut bir güçtür. Oysa kimse, Fransa'nın Avrupa aidiyetini tartışma konusu yapmıyor. Buna karşın Fas veya Tunus gibi ülkelerin bazen dile getirildiği üzere Avrupa'ya dahil olmaya muktedir olacağına inanmıyorum. Onların durumunda, kesin biçimde söz konusu olan bu vazgeçilmez toprak bütünlüğü mevcut değildir".

"Hatırlanmalıdır ki, bugün de Avrupa kültürünün temel taşları olarak kabul edilen bir çok düşünürün yaşadığı yerler ile Avrupa kültürünün ayrılmaz parçaları olan tarihi ve kültürel değerlerin beşiği sayılan mekanlar Türkiye toprakları içinde yer almaktadır".

Ortaya atılan bir başka sebepse, Türkiye'nin Avrupa'da olmadığı. Peki o zaman neden 19'uncu yüzyıl boyunca Türkiye, "Avrupa'nın hasta adamı" şeklinde bir ifadeyle anıldı?

Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi olarak bilinen Konstantinople Bab-ı-Alisi uzun süre Avrupa ittifakının bir üyesi ve Kutsal topraklarda Hristiyanlara ait ibadet yerlerinin güvenilir hamisiydi. Fransa ve İngiltere, Rusya'nın kutsal yerlere el uzatma çabalarına karşı savaşmak için 1854'de Bab-ı Ali ile ittifak yaptı. Bu, Batı Avrupa'nın, Rusları Akdeniz'den uzakta tutmak için yıllarca sürdürdüğü Türkleri kullanma stratejisinin bir parçasıydı. (NATO da Türklere tamamıyla aynı rolü tevdi etti.)

Kültürel argüman: Din farklılığı, Türkiye'yi Avrupa'ya ait görmeyenlerin en kuvvetli argümanlarından birini oluşturmaktadır. Bu konu, Avrupa'nın gelecekte kendini Hristiyanlık eksenli bir yapıya dönüştürüp dönüştürmeyeceği, yani yüzyıllar öncesinde kaldığı düşünülen bir bağına yeniden bu kıtaya hakim olup olmayacağı tartışmalarını da beraberinde getirmektedir. Türkiye, nüfusunun çoğunluğu Hristiyan olan Avrupa Birliği'nin kendisini üyeliğe kabul ederek, Avrupa'yı Avrupa yapan Rönesans devrimini zirveye ulaştıracağı görüşündedir. Aksi yöndeki bir gelişme, yani halkının Müslüman kimliği dolayısıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği dışında bırakılması ise, Avrupa'yı rönesans öncesine geriletecektir.

Wehler ve Winkler, kültürel karşıtlıklara dikkat çekiyorlar. Wehler, Türkiye'yi "Hristiyan temelli devlet anlayışına uymayan" büyük bir Müslüman devleti olarak tanımlıyor. Türkiye'nin aynı zamanda bir İncil ülkesi olduğu, Güneydoğu Anadolu'daki Urfa'nın Museviliğin ve Hristi-

yanlığın atası olan İbrahim peygamberin doğum yeri olduğu, onun için anmaya bile değer değil. Modern Türkiye'nin İslam kültür çevresindeki başka hiçbir ülkede olmayacak şekilde din ve devlet ayırımını gerçekleştirdiği Wehler'i etkilemiyor. Hatta tam tersine Oberndörfer'in alaylı şekilde vurguladığı gibi, Wehler, Türkiye'yi "din düşmanı" olmakla suçluyor. Oysa Oberndörfer, Türkiye'nin üyeliğe alınmasını İslami geleneği nedeniyle dünya tarihindeki önemi açısından olumlu görüyor: "Türkiye, Müslüman toplumların modern anayasal devletle entegrasyon imkânı açısından bir örnektir." Şayet, İslam Avrupa'ya ait değilse, Balkanlar yüzyıllardır Avrupa dışı olarak tanımlanmalı ve Avrupa'daki İslam cemaatleri de görmezden gelinmeli. Türkiye ve onunla birlikte İslam, çoktandır Avrupa'nın bir parçası: Türkiye Avrupa Konseyi'nin ve NATO'nun üyesi, 1963'ten beri AET ile ortak üye, 1996'dan bu yana AB ile Gümrük Birliği ve BAB ortak üyesi, 1999'dan beri de AB üye adayı.

***"Din farklılığı,
Türkiye'yi Avrupa'ya
ait görmeyenlerin
en kuvvetli
argümanlarından
birini
oluşturmaktadır".***

Yeni bir Avrupa kuruluyor. Bu durum bazı beklentiler uyandırdığı gibi, aynı zamanda bazı korkuları da beraberinde getiriyor. Alıştığımız milli devletten geriye ne kalacak? Bu konudaki tartışma kimlik sorununu konusuna bağlanıyor: Aslında, "Avrupalı" olmak ne demek? Avrupa kültürünün belirleyici unsurları nelerdir? Yeniden ve sürekli olarak "Hristiyanlık ülkesi"

söylemlerinin ortaya çıkması bir rastlantı değil. Olayın merkezinde İslam ile Avrupa çatışması yatıyor. Tabii ki Avrupa'da Yahudiler gibi diğer dinlerden yurttaşlar da yaşamakta. Ancak, dini ve kültürel yönden etkin bir rol oynamaları söz konusu değil. Ortodoksluk, Yunanistan'ın AB üyesi olmasının ardından politik yönden de önemli bir anlama sahip durumda. Bulgaristan ve Romanya gibi diğer Balkan ülkelerinin de AB'ye alınması ile Ortodoksluk Avrupa'nın kültürel ve dini kimliğinde kayda değer bir etkinliğe sahip olacak.

Oldukça derin bir etki ise İslam'dan geliyor. İki nokta, durum hakkında düşünülüp bir şeyler yapılmasını gerektiriyor: Birincisi, şimdiye kadar olmamış bir şekilde yan yana ve birlikte yaşama zorunluluğu. Batı ve Doğu Avrupa'da sayısal olarak gözardı edilemeyecek 20 milyonluk bir Müslüman cemaati yaşıyor. Fransa'da Müslümanlar, Protestanlardan sonra ikinci büyük dini cemaati oluşturuyorlar ve sayıları da sürekli artıyor. Bu Müslüman Hıristiyan sendromunun Ortaçağ İspanyası dönemiyle ilintilendirilmesi daha da rahatsız edici. O dönemdeki olaylar, 1492 yılında tüm Müslüman ve Yahudilerin İber Yarımadasından tamamıyla sürülmeleri ile sonuçlanmıştı. Bölgesel ve politik düzeyde Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesi ve suni Yugoslav Devletinin çökmesinin ardından, çoğunluğu Müslüman olan Bosna, Arnavutluk ve büyük olasılıkla günün birinde de Kosova'nın da dahil olabileceği devletler ortaya çıktı.

Türkiye'nin AB'ye kabulü yönünde bir karar alınması, 80 milyon Müslüman vatandaşına sahip bir ülkenin tam üyeliği ile yeni bir perspektifin açılmasına neden olacak. Antik Bergama'dan Osmanlı kütüphanelerindeki değerli eserlere dek uzanan tarihi mirası, Türkiye'nin yerinin Avrupa'da olduğunu her halükarda gösteriyor. Ülke,

günlük ya da yüksek kültür yapısı itibarıyla de New York ya da Berlin'den geri kalmıyor. Oysa Türklere ilişkin tartışma bu konudan ziyade, İslam'la ilgileniyor. Böylece, yeni Türkiye tartışması, "AB bir Hıristiyan kulübü müdür ve Türkiye bu yüzden mi dışarıda kalmak zorundadır?" sorusunu yeniden yönelttiği için, eski mezarların arasında dolaşılıyor.

Özellikle muhafazakarlar, genellikle bir Müslüman ülkenin Hıristiyan Avrupası'na entegre olamayacağını ileri sürüyorlar. Bu da laikliğin Avrupa'da gerçekleşmediği anlamına geliyor. Türkiye ise, bir İslam ülkesi değil, laik bir ülkedir. Türkiye, bazı alanlarda bazı AB ülkelerinden daha laiktir. Türkiye'nin üyeliğine karşı olanlar, Türk devletinden değil, Müslüman Türklere bahsediyorlar ve bunların Avrupa'ya sözde uymadıklarını belirtiyorlar. Peki Fransız, İngiliz ve Alman olarak Avrupa'da Avrupalı olarak yaşayan Müslümanlara ne demeli? Almanya'da bu konumda üç milyon insan yaşamaktadır.

Sadece Hıristiyanlar mı Avrupalı? Türkiye'yi, insanların inancı nedeniyle reddedenler, toplumumuzdaki Hıristiyan olmayanların eşitliğini de tartışmalı hale getirmektedirler.

Bu tehlikeli bir düşüncedir. İlkesel Türkiye eleştirmenleri, her seferinde Hıristiyan Avrupa'nın ortak bir aydınlatma tecrübesi yaşadığını, Türkiye'nin ise bu konuda eksikliği bulunduğunu ileri sürüyorlar. Ancak Avrupa'nın Katolik güneyinde ya da Ortodoks güneydoğusunda fazla bir aydınlatma söz konusu olmamıştır. Ayrıca, burada gerçekleştirilen ve aydınlatma diye nitelendirilen olgu, Türkiye'de 80 yıllık bir süreci kapsayan ve sürmekte olan Kemal Atatürk'ün reformlarıdır.

Ayrıca, doğa kanunlarının tanınması ve mantığın zaferi, Almanların bundan onlar-

ca yıl önce milyonlarca insanı katletmesini önleyemedi. Yani aydınlanma, sağduyulu davranmak için bir garanti değildi ve bizim daha iyi insanlar olmamızı sağlamadı. Aydınlanmanın ana fikri, mantıklı davranma sorumluluğunu içermektedir; mantıksız korkuların yaratılmasını değil. Sağduyulu hareket etmek, her zaman yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Medeni, ortak bir yaşamın temeli, sağduyudur; Kur'an, İncil veya Tevrat değil.

“Özellikle muhafazakarlar, genellikle bir Müslüman ülkenin Hıristiyan Avrupası'na entegre olamayacağını ileri sürüyorlar. Bu da laikliğin Avrupa'da gerçekleşmediği anlamına geliyor. Türkiye ise, bir İslam ülkesi değil, laik bir ülkedir. Türkiye, bazı alanlarda bazı AB ülkelerinden daha laiktir”.

Bu arada, Türk savaşlarının Avrupa'nın kolektif hafızasında halâ yerini koruduğunu ve Viyana'yı kuşatanlarla Viyana'yı savunanların torunları arasında duygusal bir engel oluşturduğunu okumak da mümkün. Bu tür düşünceleri son olarak birkaç hafta önce tarihçi Hans-Ulrich Wehler'in kaleminden dökülmüş olarak bu gazetede okuduk. Fakat Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa, hiçbir zaman birbirinin karşıtı olmamıştır. Türkler, Avrupa güç sisteminin bir parçası olarak her zaman hem müttefik hem de düşman olmuşlardır.

16. Yüzyılda Habsburglara karşı Fransızlarla birlikte, 17. Yüzyılda Ruslara karşı İsveçlilerle, 19. Yüzyılda yine Ruslara karşı İngilizler ve Fransızlarla birlikte ve 20. Yüzyılda Almanlarla birlikte bütün dünyaya karşı.

Kaldı ki, bütün bunlardan bağımsız olarak -eğer bir ortak hafıza olsaydı- Kara Mustafa Paşa ve Viyana'dan ziyade, Hitler ve Stalin hatırlanmaz mıydı? Son yüzyılları savaş ve sürgünler belirlediği içindir ki, Avrupa bütünleşmesi ileri götürülmelidir. Geçmişteki savaşlar ayırmaz, yükümlülük getirir. Avrupa bütünleşmesi olmasaydı, Alman-Polonya veya Alman-Fransız uzlaşması da düşünülemezdi. Yunan-Türk yakınlaşması da Türkiye'nin AB arzusunun yıldızı altında durmaktadır.

Wehler, Federal Almanya'daki Türk toplumuunu “Türk sorunu” olarak isimlendirmekte ve “Müslüman diasporanın” entegre edilemez olduğunu söylemektedir. Wehler entegrasyonu mu yoksa asimilasyonu mu kastetmektedir? Burada söz konusu olan sadece ihmal değildir. Wehler'in sözlerinin arkasında, Almanya'nın sadece Hıristiyan Almanlara ait olduğu ve başka birine ait olmadığı düşüncesi yatmaktadır. Onlarca yıl önce de bir başka dini cemaatin, “çözümü” ihtiyaç duyan bir sorun oluşturduğu açıklanmıştı. Profesör Wehler sözlerini özellikle hassas biçimde seçmesi zorunlu olan bir kuşağa mensuptur.

Eğer Avrupa medeniyeti, Yunan felsefesinin, Roma hukukunun ve Judo-Hıristiyan değerlerin mirasçısı ise, bugün Türkiye'de bulunan Küçük Asya'yı dışlamak zordur: Antik Yunanistan, Truva'yı, Efes'i, yani Atina'nın karşısındaki Ege Denizi'nin öteki tarafını içine alıyordu. Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırı, Ankara'nın doğusundan geçiyordu ve bugün Aziz Paul, Kıbrıs'ın karşısındaki 100 bin nüfuslu Tar-

sus'un Türk Musevisi olabilirdi. Türkiye'nin ve Türklerin AB dışında tutulabileceği düşüncesi çocukçadır. Su yolunu her zaman bulur. Sağlam bir Avrupa da ancak temel özgürlüklerin verilmesi ile hayata geçirilebilir.

Acaba tartışmalı bir kültür gerekçesiyle Avrupa'da yeni bir demir perde kurmayı gerçekten istiyor muyuz? Türkiye'nin durumunda söz konusu olan, "içerideki" veya "dışarıdaki" değildir. Söz konusu olan, bizim Avrupalılar ve demokratlar olarak kendimizin ne anladığıdır.

Türkiye'nin Avrupa yolunda yapması gereken halâ pek çok ev ödevi vardır. İnsan haklarının korunması, azınlıkların devlet ve toplum içinde eşit biçimde pay almaları, bilinçli bir vatandaşlar topluluğunun geliştirilmesi, bu bakımdan en önemli sloganlardır. Fakat Ankara'da gerçekleştirilen son reformlardan sonra, Türk siyasetinin sözünü tutacağı konusunda iyimser olabiliriz. Aynı şeyi artık Avrupa'nın da yapmasının zamanı gelmiştir. Sürekli olarak Avrupa'nın Romalı ve Hıristiyan temellerine atıfta bulunanlar, "paçta sund servanda"yı (ahde vefayı) da bilirler. Bu hem Roma'da ve hem de kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nda hukukun temel ilkelerinden biriydi. Bu durum bugüne kadar da değişmemiştir. Anlaşmalara, her iki tarafın da uyması gerekir.

"Avrupa kimliği nedir? Aydınlanmaya, dile ya da dine mi bağlıdır? Avrupa'nun anladığı şekilde bir aydınlanma Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'da da yaşanmamıştır. AB içinde konuşulan diller Kafkaslardaki diller kadar çeşitlidir" ifadesine yer verilen yorumda, "Bizi din mi bir arada tutuyor? Katolik İspanyollar ile Protestan Finliler, Akan İngilizler ile Ortodoks Yunanlılar arasında o kadar az benzerlik olmasına rağmen hepsi Brüksel'deki dünyevi

AB evine haccediyorlar. Müslüman Türkiye'ye bunu neden yapmasın?"

Tarih kitaplarının incelenmesi durumunda Türkiye'nin her zaman Avrupa'ya ait olduğunun görülebileceği kaydedilen yorumda, zamanında Osmanlı İmparatorluğu'nun bile Avrupa'nın "iktidar ağına" dahil bulunduğu hatırlatıldı. Yorumda, "Almanya'da yaşayan yaklaşık 2.5 milyon Türk kökenli vatandaş, Avrupa'yı ziyaret eden Asyalı mıdır? Hıristiyanlık ve İslamiyet siyasi sınırların belirlenmesinde rol oynayamaz. Çünkü her ikisi de Avrupa tarihinin parçalarıdır. Bunun bilincine varan ve Türkiye'ye AB kapılarını açanlar, Almanlarla Türkler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır" denildi.

Jacques Attali, Kültürel farklılıklardan ötürü Türkiye'nin olası bütünleşmesini tartışma konusu haline getirenler aynı zamanda yanlış bir yorum içerisindedirler. 15'nci yüzyıldan itibaren, Türkiye'nin tarihi, özünde, Avrupa'nın tarihiyle iç içe geçmiş durumdadır. Constantinople'un (İstanbul) Roma İmparatorluğu'nun yegane merkezi olduğunu unutmamalıyız, eğer gerekliyse entellektüel ve sanatsal kültürel mirasımızı değersek, İslam konusundaki edinimlerden, Yunan düşüncesine, Arap kültürüne kadar çok fazla şey bize Türkiye üzerinden ulaşmıştır. Onu kültürel nedenlerden ötürü dışlamak, her şeyden öte kendimize ait Orta Doğu'daki kültürel ve dini köklerimizden reddetmek anlamına gelecektir.

Türkiye'nin Avrupa kültüründeki yeri sağlamdır. Avrupa medeniyetinin pek çok sembolik unsuru, bugünün Türkiye topraklarında doğmuş ve yaşamıştır. Bu her tür kültürel unsuru kapsamaktadır. Çok kısa bir süre sonra her birimizin bacalarından düşecek Santa Claus, bir zamanların Myra (Kale) Piskoposu St. Nicholas'un

hayatına dayanmaktadır. Nicholas, bir grup genç kızı fahişelikten korumak uğruna bir çuval altını feda eden kişi olarak tanınır.

Medeniyetimizin kurucuları arasındaki "tarihin babası" Herodot, pekçok yere seyahat etmiş, ancak tüm hayatı boyunca, bugünün Bodrum'u, Halikarnas vatandaş olmaktan onur duymuştur. Coğrafya uzmanı Strabon, Amasyalıydı ve "La Fontain Masalları"na ilham kaynağı olan Ezop, gurme mutfağın babası Locuilis gibi Frigyalıydı.

Türkiye ayrıca, Avrupa medeniyetinin köklerinin bulunduğu pek çok kente sahip: Homer tarafından tanıtılan Troya kenti Türkiye'dedir. Burada yaşanan ünlü savaş, ilk defa Pergamon'da (Bergama) bulunan parşöme kaydedilmiştir.

İnsanlığın irade gücünü kanıtlamak üzere Büyük İskender'in düğümünü kesen Gordion kralı da Frigya'da yaşadı. Kuzeyde, Yason ve Argonotların Altın Pösteği'ni aradıkları Karadeniz sahilleri uzanmaktadır.

Türkiye'de bunlardan başka İncil'de önem atfedilen pekçok yer bulunur. Peter'in Hıristiyan Kilisesi'ni kurduğu Antakya ve unutmayalım ki, İmparator Constantine'in Avrupa İmparatorluğu ve bir Avrupa medeniyeti kurduğu bugünün İstanbul'u, Türkiye'de bulunmaktadır.

Bugünün Türkleri, yalnız bu saygın ataların soyundan gelmemektedir. Bunun yanında bizler, bu antik değerleri bugünün Türkiye'sinin tüm mirasından ayrı tutamayız. Victor Hugo, Türkiye'yi, Kutsal Deniz, Kutsal Roma İmparatorluğu, Fransa, İspanya ve İngiltere'nin yanında Avrupa'nın "birinci dereceden altı gücü"ne dahil etmiştir.

Diğer yanlış bir argüman da din konusundadır. Fransa ve İngiltere gibi ülkeler-

de İslam, fiili olarak en fazla uygulanan din ve sayıca en fazla ayinlere sıkı sıkıya bağlı müminlerden oluşurken hâlâ Avrupa'nın Hıristiyanlığından söz edilebilir mi? Müslüman Türkiye'yi reddetmek, Avrupa'nın çok inançlı gerçekliğini görmemek anlamına gelir. Ayrıca, Avrupa Birliği'ne gelecekte üye olacak ülkelerin tutumlarına kuşkuyla yaklaşıyorum. Bunlar, bundan böyle kulübe dahil olacakları için memnuniyet duyuyor. Ancak, aralarından çoğu, dahil olduktan hemen sonra, kendilerinin ardından kapıyı kapatmak için acele ediyorlar. Bu kabul edilir bir durum değildir. Avrupa tutkusu kapıların açık tutulmasını zorunlu kılıyor. Büyük Avrupa, bir ütopya değildir. Bu bir projedir.

Türkiye'yi kıtamızın değerleri ve gelenekleriyle bağdaşmayan, rahatsız edici bir yabancı kültür olarak görenler daha çoktur. İslamın değerlerini odak noktası olarak seçen siyasi mesajların çekiciliği, genellikle uygunsuzluğun delili olarak sunuluyor. Modern Türkiye'nin, Atatürk zamanından bu yana bilinçli olarak Avrupa'nın çağdaşlık yolunu seçen tarihi, bu tür korku ve endişeleri çürütüyor.

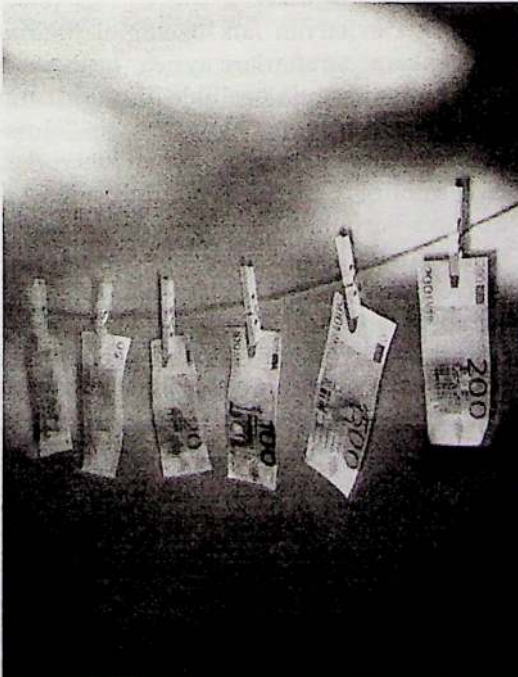
Bu tarih, kendisini Avrupa medeniyeti değerlerine sürekli daha da yakınlaştıran temeller oluşturdu. Son olarak ölüm cezasının kaldırılması ve etnik azınlıklara karşı daha büyük hoşgörülle bazı hakların tanınması yolunda adımlar atıldı. Dini değerlere sarılma konusunda ise itiraz yok. Bu, Avrupa'nın siyasi yelpazesinde de aynı ölçüde mevcuttur.

Böyle bir Türkiye'ye ileride böyle bir Avrupa'da yer verilmek istenmemesi, çok kültürlü ve hoşgörülü Avrupa'nın entegrasyon gücünü küçümsemek anlamına gelir. Böyle bir durum, Avrupa'nın İslam dünyasının geri kalarıyla ilişkilerinde de büyük tehlikelere yol açar. Bu konuda söz

konusu olan, kesinlikle sadece hammaddelere ulaşım ve pazarların açılması değildir. Avrupa'nın dünyanın büyük medeniyetlerinden birine karşı kapılarını kapatması, Arap ve Asya dünyasına doğru geniş bir kesime karşı kültürel savaş ilanı olarak algılanabilir.

Türkiye değişik bir kültür mü? Pek değil. Avrupa kültürünün en temel kitaplarından biri, Truva savaşlarını konu alan Homeros'un İlyada'sı. Truva, Türkiye'de. Boğaz'ın Anadolu yakasında. Diğer büyük yapıt ise, İncil ve Aziz Paul'un Efeslilere yazdığı mektup. Efes de Türkiye'de. Efes'in yanı sıra en değerli Yunan harabeleri ve Bergama amfiteyatrosu da Türkiye'de.

Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, "Konu coğrafi planda tartışılabilir, ama tarih ve medeniyet planı üzerinde tartışılmaz. Çünkü insanlığa çok şey kazandırmış, dünyanın en eski medeniyetlerinden biridir".

Avrupa'nın tarihi, bugün Türkiye'de bulunduğu düşünülen, Küçük Asya'daki bir sahilde başladı. Yunan mitolojisine göre boğa görünümündeki Zeus oradan güzel Avrupa'yı Girit adasına kaçırdı. Onların çok sayıdaki çocukları, yani Avrupalıların buna göre Anadolu'da ataları ve akrabaları var, tıpkı bugünkü Yeni Avrupalılar gibi.

Coğrafya ve tarihin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasına tezat teşkil ettiği yolundaki argümanlara bundan başka söylenecek bir şey yok. "Hıristiyan" Avrupa ile "Müslüman" Türkiye arasındaki Haçlı Seferleri'nden Türk savaşlarına varan dini uyumsuzluğun da, AB'nin mantığına göre bir engel teşkil etmemesi gerekir. AB'nin özünü oluşturan AET, savaşın getirdiği çaresizliğe bir karşılık olarak kurulmuştu. AB'nin özgürlükleri arasında din özgürlüğü, yani Hıristiyan olmama özgürlüğü de yer alıyor. Almanya'da bir yaratık dolaşıyor; Romantik Hıristiyanların evrensel masalındaki bir yaratık bu. Özellikle de bazı tarihçi çevrelerde hâlâ kültürün kapalı bir alan olduğuna inanılıyor. "İçerideki" (Hıristiyan Batı) ve "dışarıdaki" (İslam ve Orta Doğu). İçeridekinin, dışarıdakinden ayrı tutularak korunması gerekiyor. Hans Ulrich Wehler bunu, "patlayıcı maddeyi kendiliğimize sokmayalım" diye ifade ediyor.

Bir zamanlar kendilerini ilerici olarak gören ve gelecek ile geçmişi birbirinden ayırmanın gerekliliğini savunan Wehler ye da Heinrich August Winkler gibi tarihçiler, şimdi dünün sınıflandırmalarına sarılıyorlar. Muhafazakarların gözünde "Hıristiyan Batı"nın moda olduğu 1950'li yılların pis kokusu geliyor burunlara. Sanki Avrupa, hâlâ savaş sonrası dönemin Katolik muhafazakâr projesiymiş gibi geliyor insana.

Türklerin Avrupa'nın ortak değerlerini

paylaşıp paylaşmadıkları sorusuna da cevap aramak gerektiğinde "bazılarının bu konuda sorunları olabileceği, ancak sorunun, İtalya'daki hukuk devletini kendi çıkarlarına göre yeniden düzenleyen Başbakan Silvio Berlusconi'nin sorunlarından daha büyük olmadığı" görülmelidir...

"Avrupa'nın bütünleşmesi konusunda halkların coşkusuna bakılarak AB'ye üye alınması halinde, Türklerin hemen AB vatandaşı olması, İngilizlerin ise vatandaşlıktan çıkması gerekir".

Dini Argüman: Bir başka iddia ise, eski Alman Şansölyesi Helmut Kohl'ün belirttiği gibi Avrupa'nın, bir "Hıristiyan Kulübü" olduğu ve Türk Müslümanların bu vasfı taşımadıkları idi. Bu arada, Türkiye'de "ılımlı" Müslümanlardan oluşan yeni AKP hükümetinin kızlarını üniversitelerde türbanın yasak olduğu Türkiye'de okutmak yerine başlarına özgürce türban takabilsinler diye ABD üniversitelerine gönderen adamlar tarafından yönetildiğine de dikkat ediniz.

Ancak camilerin kiliselerden daha dolu görüldüğü Hıristiyanlık sonrası Avrupa'da, İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer AB ülkelerinde halihazırda 15 milyon kadar Müslüman göçmen var. Coğrafi açıdan "Avrupalı" oldukları kesin olan Bosnalılar ve Arnavutlar ise aynı zamanda Müslüman.

Destekleyicilerinin belirttiğine göre, AB'nin en büyük başarısı, eski hasımlar Almanya ve Fransa'dan başlamak üzere üyeleri arasında savaşı düşünülmez kılmak. Eğer bu, AB'nin en büyük amacıysa, o zaman laik İslami demokrasinin kucaklanması, Avrupa'nun Haç ve Hilal arasındaki medeniyetler çatışmasını önlemeye dönük en büyük katkı değil midir?

Kemal Derviş, "Tarih kuşkusuz Osmanlılarla Avrupalıları karşı karşıya getiren

çatışma tohumları ekmıştır. Ancak bu çatışmalar, Avrupalı güçleri kendi aralarında karşı karşıya getirenler kadar önemli olmamıştır. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu, Orta Doğu'ya olduğu kadar, hatta daha fazlasıyla Balkanlara da demir atmıştır" şeklinde karşı savda bulunuyor.

"Avrupa'nın bütünleşmesi konusunda halkların coşkusuna bakılarak AB'ye üye alınması halinde, Türklerin hemen AB vatandaşı olması, İngilizlerin ise vatandaşlıktan çıkması gerekir".

Türk Devleti'nin laik özelliğini hatırlatan Ankara taraftarları ayrıca, tarih veya kültürün arkasında özellikle dini iddianın olduğunu belirterek, Avrupa'yı bir "Hıristiyan kulübü" yapma girişimini kınıyorlar. Lüksemburg Başbakanı bunun yanlış olduğunu vurgulayarak, "Avrupa'nın Hıristiyan halkların tekelinde olmadığını" belirtiyor. Tabii bunu söylerken, AB'ye katılma istidadındaki Bosna-Hersek veya Arnavutluk gibi iki Müslüman ülkeyi örnek göstererek, aynı konuyla ilgili pek çok kişi gibi din konusundaki tartışmayı kapatmak istiyordu.

Ankara'yı savunanlar bu konuda ayrıca, Türkiye'yi reddetmenin, gerçekten laik Müslüman ülkelerden en önemlisi ve neredeyse tek durumdaki bir ülkeyi reddetmek olacağının altını çizerek, bunun; dünya da yeni din savaşlarını hazırlayanları

cesaretlendirmek pahasına Batı ile İslam arasındaki bir aracıdan mahrum olmak sonucunu doğuracağına dikkat çekiyorlar.

TÜRKİYE DIŞLANIRSA

Ancak AB kapıyı Türkiye'nin yüzüne tekrar kapatacak olursa, bunun sonuçları altından kalkılamayacak kadar ağır olacak. Türkiye ya radikal İslamcı bir devlet haline gelecek, ya da batılı maceracı müttefike karşı olan acımasız bir askeri diktatörlükle yönetilecek. Milliyetçi Türk halkının saldırgan bir pantürk kökeninin sesinin yankılarının duyulması da bekleniyor. Belki de Nato'dan bile çıkmayı düşünecekler. Türkiye'ye yakın bir dış ülke sıfatı vermek ya da Ortadoğu'nun sıradaki en iyi ülkesi diye tanımlamak gerçek dışı ve safça olur.

Türkiye'yi Avrupa Birliği üyeliği hedefinden saptıracak olan her adım, AB'ni, Türkiye'yi ve bölgemizin geleceğini olumsuz yönde etkileyecektir. Birtakım abartılı ve üretilmiş gerekçelerin arkasına sığınaarak AB müşterek geleceğimizi geçmişin endişelerine feda etmemelidir.

Suriye, İran, Irak ve Hazar bölgesine dönecek olan bir Türkiye'yi Avrupa ebediyen kaybetmiş olur.

Amerikalılar gibi Alman hükümeti de, Türkiye'nin AB tarafından reddedilmesi sonrasında İslamcılığa yönelmesi durumunda tahmin edilemeyecek zararlardan endişe duyuyor.

Türkiye'yi eleştirenler ise lütfen şu sorunun cevabını versinler ve özellikle de "hayır" demelerinin yaratacağı sonuçları açıklasınlar: Eğer Avrupa (yoksa Hıristiyanlar mı?) Türkiye'ye sırt çevirirse, güçlü ve stratejik açıdan son derece önemli olan bu ülke nereye sürüklenecektir?

Heribert Prantl, Türkiye'nin AB'ye alınmasının dünya tarihi açısından çok büyük önem teşkil edeceğini belirtmişti. Bu

konuda ona hak vermek gerekir. Türkiye'nin üyeliği, İslami toplumların modern hukuk devletine entegrasyonu için bir sembol oluşturabilir. Balkanlar'da ve Kıbrıs'da, AB'nin yeni oluşturduğu barış bölgesinde geleneksel etnik kültürel sorunlar en aza indirgenebilir ve inançlı Müslümanların, Hıristiyanların ve laik insanların oluşturduğu ayrışık rejimli devletlerin yanına var olması ve barış içinde yaşamaları sağlanabilir.

“Türkiye'yi Avrupa Birliği üyeliği hedefinden saptıracak olan her adım, AB'ni, Türkiye'yi ve bölgemizin geleceğini olumsuz yönde etkileyecektir”.

Bu nedenle de Türkiye'nin eskiden ezeli düşmanları sayılan Yunanistan ve Bulgaristan, Türkiye'nin AB'ye alınmasını istiyor. Yeni bir red cevabı tüm dünyadaki İslami radikalleri bir anda patlayıcı bir madde haline dönüştürebilir. Yeni bir red cevabı ayrıca, demokrasi ve insan haklarının Avrupalı Hıristiyanlara ait bir adım olduğunun ve verdikleri evrensel var olma yeminlerinin Avrupalı Hıristiyanların ikiyüzlülüğünden başka bir şey olmadığını kanıtı olurdu.

Türkiye, Avrupa'dan dışlanacak olursa, Avrupa'daki Türkler de farklı kimliklerine daha fazla sarılacaklardır.

Türkiye'nin üyeliğini reddederek, Avrupa'nun onu şiddetli bir İslamın kucağına atacağı düşünülüyorsa, o zaman Ankara'nın her türlü siyasal İslam'a dönüşünün de engellemesi gerekir. Michel Rocard gibi

düşünülürse, Avrupa, Türkiye'nin üyeliğini reddetmekle, Orta Asya Cumhuriyetlerinden karşılamak zorunda olduğu petrol ihtiyaçlarını ve stratejik çıkarlarını zora sokar ve İslam dünyasında batı düşmanlığını körükler. Eğer Türkiye'nin reddedilmesinin zaten zor durumda yaşayan Hıristiyan ve Musevi cemaatlerinin biraz daha boğulmasına neden olacağı düşünülüyorsa; eğer Türkiye'yi ekonomik sorunlarından çıkarmak için ve yurt dışına gitmek isteyen göçmenleri buldukları yerde tutabilmek için Erdoğan bir şans oluşturuyorsa; eğer daha olumlu bir açıdan bakışla, bu ağır topun AB'ye gelmesi ile (nüfusu Almanya, Fransa ya da İngiltere'ninkine eşit) İslam dünyası bu en ilerici ve genç ülkeden esinlenecek ve İslam ile özgürlüğün bugüne kadar eşi görülmemiş bir biçimde bağdaşması mümkün olacaksa (Kur'an düşüncesinde siyasal bir reform isteyen Suriyeli İslamcı yazar Muhammed Şahrû'nun belirttiği gibi İslam felsefesi her zaman adaleti ön plana çıkarmış, ancak her zaman özgürlüklerin eksikliğine alışıkmıştı); eğer Türkiye laik kalacaksa, dinini, kitabını, filmi yaşam tarzını, hatta eşini seçme özgürlüklerine müsamaha gösterilecekse, o zaman evet, Türklere belirlenmiş bir tarihte görüşmelere hazır olduğumuzu söyleyelim.

Avrupa'dan sorumlu Bakan Denis Macshane'in de dediği gibi, AB, gerçekten işleyen bir İslam demokrasisi yolunda Türkiye'ye yardım imkânına sahiptir ve İslam dünyası için Türkiye'nin köprü olmasını destekleyebilir. AB'den gelecek olumsuz bir cevap, ülkeyi aksi istikamete itecektir. Sadece içine dönük, Avrupa'ya has bir AB, hem Türkiye hem de birlik için yanlış seçim olacaktır.

CDU'nun eski Genel Sekreteri de olan Rühle, "bu hedefe ancak Türkiye'ye uzun vadede AB üyeliği konusunda inandırıcı

cı bir perspektif vererek ulaşabiliriz" dedi ve Türkiye'nin başarılı olamaması halinde ülke için, ama aynı zamanda doğal olarak bütün İslam dünyası için çok kötü etkileri olacağını söyleyerek "bu durum bizim Avrupa'daki güvenliğimiz için de çok olumsuz sonuçlar doğurur" diyor.

Bugün Türkiye'yi reddetmek, Avrupa için dönüşü olmayan sonuçlar yaratacak büyük bir stratejik hata olur.

Bin yıllık imparatorluk geleneğine sahip Batıyı seçen ve NATO'ya sarsılmaz bir sadakat gösteren, 1949'dan beri Avrupa Konseyi üyesi olan güçlü bir müttefikten yoksun bırakır bizi. Batı Avrupa'da; Kazakistan'ı, Türkmenistan'ı, Özbekistan'ı, Tacikistan'ı, İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi ya da Afganistan'ı Türklere iyi kim tanır? Onlar kadar dillerini, aşiret ya da bölgesel bölünmelerini, stratejik tercihlerini, güçlerini ya da zaafalarını kim bilir?

"Bugün Türkiye'yi reddetmek, Avrupa için dönüşü olmayan sonuçlar yaratacak büyük bir strateji hata olur".

Türkiye'nin Avrupa'ya bağlanma perspektifi bile tek başına; Yunanistan'da, İspanya'da ve Portekiz'de olduğu gibi derhal demokrasisini güçlendirir. Avrupa'ya ayrıca, Orta Doğu'da şu anda oynayamadığı pozitif rolü oynama şansı da verir. Orta Doğu'nun su şatosu, böylece petrol kadar değerli bir kaynağı kontrol eden, aynı zamanda İsrail'le iyi ilişkiler içinde olan ve İslam dünyasına iyi entegre olmuş olan Türkiye'nin varlığı, anında Avrupa'nın bu stratejik bölgedeki inandırıcılığını ve etki kapasitesini artırır. Tarih Avrupa'ya, bir

asırdan beri kökten dinciliğe karşı modernliği, cehalete karşı eğitimi, kadınların bağımlılıklarına karşı onların özgürlüğünü, şeriata karşı Medeni Kanunu tercih etmiş bir Müslüman ülkeyi entegre etmek gibi umulmayan bir şans veriyor.

Bu ülkenin % 70'i Avrupa'ya entegre olmak istediğini söylüyor. Türkiye'de siyasi güçlerin bu uzlaşması dikkate değer. Kemal Derviş ve dostlarının ittifakımıza açık olduklarını biliyorduk. Diğerleri konusunda şüpheliydik. Bugün bunun cevabı açık.

Türkiye, yüksek medeniyeti, askeri yürekliliği, laik, geleneği, dini ve felsefi hoş görüsü olan bir ülke. Avrupa'da bizimle birlikte olması oldukça önemli bir şans. Avrupa oluşumunun günlük ve çok şekilli pratiğinde bir laik Müslüman ülkenin tepkileri, önerileri ve katkılarını tanımayı öğrenmemizi sağlar.

Türkiye'nin Avrupa'ya girişi dünyanın stratejik durumunu değiştirir. Ama bizim lehimize.

Türkiye'yle müzakere, bütün üyelik müzakereleri gibi, uzun yıllar alacaktır. Zira, çözülmesi gereken çok sayıda zor sorunlar var. Şartlar belirlendi. Yerine getirilmesi gerekmektedir. Fakat bugün önemli olan Avrupa'nın ona vermesi gerektiği çifte mesajdır. Sanıldığından çok daha fazla olan demokrasi, insan hakları ve kadın hakları yanlısı Müslümanlara, Avrupa'nın medeniyetler çatışmasını ve din savaşlarını reddettiği mesajını.

El Kaide teröristlerine, tuzaklarına düşmediğimiz, terör ile İslamı karıştırmadan, terörü reddeden Müslümanların yardımıyla onlara karşı mücadele edeceğimiz mesajını.

Uğursuzluk peygamberlerini birlikte yalancı çıkaralım. Türkiye İslam ile Batı arasında bir arabulucu rolü oynamaya ehildir.

Avrupa için bu bir şanstır. Kaçırmayalım.

Vural Öger'in dediği gibi "Müslüman demokrat bir dostu mu tercih edersiniz? Yoksa fanatik İslamcı bir düşmanı mı?"

Türkiye'nin reddedilmesi Müslümanlara Avrupa'nın onları kabul etmek istemediği manasına gelecektir. Bu da ABD'nin İslami radikalizme karşı bir kampanya yürütmekte olduğu ve dünyadaki Müslümanlara terörizme karşı yürüttüğü savaşın İslama karşı olmadığını göstermek için Türkiye'ye ihtiyacı olduğu bir dönemde gelecektir.

Çağatay, Türklere verilecek cevabın hayır olması halinde Müslüman dünyanın bunu Avrupa'ya uymadığı şeklinde değerlendireceğini söyledi ve şöyle devam etti: "Bu, Avrupa'nın Hıristiyan olmayanları kendi politikası içine almak istemediğinin bir işareti olacaktır."

Müslüman bir ülke olduğu için Türkiye'yi reddetmeli miyiz? Kesinlikle hayır. Böyle bir karar, yalnız Türkiye'ye değil, bunun yanında İslam dinine mensup 10 milyon Avrupa vatandaşımıza da kesin ve yıkıcı bir mesaj taşıyacaktır. Müslüman dünyadaki en iyi dostumuzu hayal kırıklığına uğratacak ve El Kaide destekçisi radikalleri sevindirecektir. Bu kişilerin İslam ile Batı arasında çatışma yaşanması hayalleri, Türkiye'nin reddedilmesi sayesinde kazanacağı ivmeyle gerçekleşecektir.

"Türkiye'nin reddedilmesi Müslümanlara Avrupa'nın onları kabul etmek istemediği manasına gelecektir".

Hıristiyanlar, Müslümanlardan kesinlikle farklıdır, ancak kimi kez, düşündüğü müzden daha küçük bir farklılıktır bu. İbrahim'in, İsa'nun ve Muhammed'in tanrısı, teoloji ve inanış ne kadar farklı olursa olsun birdir.

Türkiye yüzyıldır, karanlığa karşı modernliği, cahilliğe karşı eğitimi, kadınların boyunduruk altına alınmasına karşı özgür olmalarını ve şeriata karşı hukuk yasalarının geçerli olmasını tercih etmiştir.

Ülkenin ordu ve insan hakları sicili ile ilgili sorunları bulunmaktadır, fakat bunlar, Türkiye'nin komşularının karşı karşıya kaldıklarının yanında küçük problemlerdir. Türk liderler şu anda bu sorunları alt etmek için cesaret göstermektedir.

Şükürler olsun ki tarih, bu hafta bizlere Avrupa'da laik Müslüman bir ülkeyi kucaklama fırsatı sunmuş ve diğer ülkelerdeki Müslümanlara, İslam'ın ekonomik gelişimi engellemediğini göstermiştir. Bunlara ilaveten Türkiye, tüm dünyanın baskısının yoğunlaştığı Orta Asya, Orta Doğu, Kafkaslar ve Balkanlar'ın ortasında stratejik noktada askeri bir güçtür. Başka hangi ülke için bunu söyleyebiliriz?

Ve Türkiye, Doğu'ya bu derece yakın olmasına rağmen, yaklaşık yarım yüzyıldır Batı'da NATO'nun ve Avrupa Birliği'nin güçlü bir müttefikidir. Atatürk döneminden bu yana Türkiye, Avrupa'yı ve Batı'yı seçti.

Türkiye tüm bu nedenlerden dolayı Avrupa için değerli olacaktır. Rühe: Sanayorum birçok Alman, kendi kaderimizin Türkiye'nin kaderiyle ne kadar yakın bağlar içinde olduğunun farkında değil; özellikle de, burada yaşayan üç milyon Türk nedeniyle. Çünkü, eğer Türkiye gerçekten günün birinde uzaklaştırılırsa -ve dünya çapında İslam içinde endişe verici eğilimlerle karşı karşıyayız-, bunun bizim iç güvenli-

ğimize muazzam etkileri olacaktır. Ve buna, beş milyonla Avrupa'da en fazla Müslüman'ın yaşadığı Fransa'da da böyle bakılıyor. Ülkelerimizin Avrupalı Müslümanlar üzerine tartışmalar yürütmesi konusunda hemfikiriz. Tartışmanın nesnelleştirilmesi ihtiyacımız var. Bu yolun ne kadar uzun olduğu konusunda bir hayalim yok, fakat Türkiye hakkında polemikten uzak gerçek bir tartışma için bu iki yılı kullanmalıyız.

Fransa eski Başbakanı ve Avrupa milletvekili Michel Rocard: Ayrıca, dikkate alınması gereken bir dinamik daha var: Türkiye'yi reddedersek, en eski iki akımı güçlendirmiş oluruz, diğer bir ifadeyle bir yanda İslamcılar diğer yanda da laik ama antidemokratik olan ordu. İstikrarlı, dingin ve demokratik bir Türkiye istiyorsak, bizden biri olmasını kabul etmemiz gerekir. Türkiye'nin yatışması kesinlikle bizim yararımıza. Bu hatta, bence hayat sigortası da içeriyor. Kafkaslar'daki eski Sovyet Cumhuriyetlerinin beşinde Türkçe konuşuluyor. Dolayısıyla, Türkiye'nin bu bölgede Moskova'nınkine göre çok ağır basan bir etkisi var. Bugün hiç kimse, Rusya'nın nasıl ilerleme kaydedeceğini söylemiyor ama bizim, Avrupalıların, güvenliğimiz açısından dünyadaki ikinci büyük petrol rezervlerinin bulunduğu Kafkaslar'daki ülkeler de dahil olmak üzere çevremizle sakin ilişkiler kurmamız gerektiği bence ortada. Türkiye ile ilişkiler kurmak buna ulaşmanın yollarından bir tanesi. Son olarak, Sibirya rezervlerine ulaşmanın yolu Kafkaslar'daki Cumhuriyetlerden, dolayısıyla Türkiye'den geçiyor.

Fransa eski Başbakanı ve Avrupa milletvekili Michel Rocard: Türkiye Müslüman mı? Kesin. Ama dünyayı geliştirmek için sorumluluk alan bir Avrupa fikri bir tarafa bırakıldığında, komşuluk ilişkilerinin güvenliği açısından düşünmek gerekir. Ve bu bakış açısından, bir süredir Hıristi-

yan dünyası ile Müslüman dünyası arasındaki ilişkilerde -ABD politikası tarafından ağırlaştırılmış- bazı zorlukların geldiğini hisseder gibiyiz. Birçok şey, bu zorlukları açıklıyor ama özellikle, Müslümanlığın laik bir kurumsal örgüt ile bağdaşması konusunda bizde var olan bir şüphe bunu ortaya koyuyor. Oysa ki, Müslüman bir ülke olan Türkiye'de, 80 yıldır, her zaman koruduğu laik bir düzen var. En çok çabayı Türkiye'nin göstermiş olmasına rağmen Müslüman olduğu bahanesiyle bu ülkeye şans vermemek uçurumu biraz daha açacaktır. Birlik Türkiye'yi üye yapar ya da ülke Avrupa'dan dışlanır ve İslam'a yönelir...

Türkiye, İslamcı kökten dinciliğe karşı önemli bir tampon oluşturuyor. Türkiye'deki İslam, muhafazakâr ve halkçidir, militan değil. Ancak ABD ve Avrupa, bir dışlama halinde Türkiye'nin kökten dinciliğin kucağına düşmesinden korkuyorlar. Bu, özellikle 11 Eylül sonrasında önemli bir unsur haline gelmiş bulunuyor.

Eğer, ilk vaadinden 40 yıl sonra sözünü tutmazsa AB'nin güvenilirliği ne olur? İnanırcılığından bir şey kaybetmemesi açısından, AB'nin şimdi Türkiye'yi içine alması gerekmektedir.

Türkiye'nin Batı'ya sırt çevirmesi ve otoriter bir sisteme yönelmesi tehlikesi çok büyük. Türkiye'nin AB'ye girmek için en büyük kozu belki de topraklarının % 97'sinin Asya'da bulunmasıdır.

Eğer Avrupa, Türkiye'yi modernleştirmek için dinci bir partiyle birlikte çalışabilirse, bu, İslam ile laik ve demokratik yönetimin birbirine açık olmadığı Orta Doğu'nun geri kalanına güçlü sinyaller gönderecek. Ancak Avrupa, Ankara'dan gelen samimi yakarıları reddederse, çok yakında kendisini, güneydoğu tarafında muhalif, büyük olasılıkla da istikrarsız bir komşuyla yan yana bulabilir.

"Eğer, ilk vaadinden 40 yıl sonra sözünü tutmazsa AB'nin güvenilirliği ne olur? İnanırcılığından bir şey kaybetmemesi açısından, AB'nin şimdi Türkiye'yi içine alması gerekmektedir".

Avrupalı liderler riskin ne kadar büyük olduğunu yeni yeni anlamaya başladılar. Saddam Hüseyin'in Irak'ıyla yaşanan ihtilaf Türkiye'nin stratejik önemini altını çiziyor.

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Türkiye'nin yüzü Batı'ya dönüktür ve laiklik ile Müslümanlığı kendi içinde kurduğu uyumla birlikte yaşatmayı başarmıştır. Mantıklı bir modele ihtiyacı olan bölge için Türkiye en iyi örnektir. Avrupalılar, İslam dünyasında benzeri görülmeyen bu gelişmeleri neden durdurmak istesinler ki? Bu tarihi bir yanlışlık olacaktır.

Türkiye gibi Müslüman bir ülkenin AB'de yer alması, her şeyden önce AB'nin çoğulculuk niteliğinin tam anlamıyla belirginleşmesi olacaktır. Avrupa'nun tarihten gelen önyargılarının belirleyici etkisinin kalmadığını gösterecektir. Bugün çoğu Avrupalının günlük yaşamında Hıristiyanlığın fazla bir belirleyici etkisinin bulunmadığı, hele toplumsal ve siyasal arenadaki etkisinin ihmal edilecek ölçüde olduğu söylenebilir. Lakin, Edward Mortimer'in dediği gibi Hıristiyanlık mirası Avrupa kimliğinin önemli bir parçasıdır ve Avrupa'nın sınırlarının nerede çizileceğini, içerde ve dışarıdaki Müslüman topluluklarla ilişkilerini kaçınılmaz olarak etkileyecektir.

Kültürler pazarındaki çeşitlilik çifte yarar sağlar. Çünkü bir defa asit haklara sahip partnerlerin birbirlerine saygı gösterdikleri, birbirleriyle rekabet ettiler ve birbirlerinden öğrendikleri bir pazar söz konusudur. Ayrıca bu pazar çağdaşlığın farklı yönlerini tanımamızın gerekliliğine yönelik duyarlılığımızı artırabilir. Böyle anlaşılan bir pazar, insanların günlük hayatında kültürlerin farklı ve ortak yönleri için anlayış ortamı oluşmasını sağlar. Bunun egzo-tik şeylere duyulan, farklılığı yadırgayan ve yaşam bağlamından koparan merakla bir ilgisi yoktur. Tersine insanların eşit haklar temelinde birlikte yaşamalarını özendirme yöneliktir.

Avrupa'daki kültürler arasındaki işbirliği ve iletişim, vatandaşların çağdaşlaşma sürecini yeniden değerlendirmelerine katkı sağlayabilir. Alain Touranie "pourrons-nous vivre ensemble? Adli yeni kitabında (1997)" dünyanın yeniden kurulmasından söz etmektedir. Touranie, bundan kültürler arasındaki anlayışın, evrensel bir kültürün kibirli üstünlük iddiasından vazgeçmeyi ve yüzyıllardan beri manipülasyona maruz kalan teknolojik dünya'yı yeniden kurmayı amaçladığı bir süreci anlamaktadır. Bu faaliyet kültürel etkileşimi gerektirmektedir. Bu, çatışmalara yol açabilir; ancak çatışma ehliyeti, kültürler pazarının kültürler savaşım engellemesine imkan yaratır.

İslam'ın yükselişi gözönüne alındığında, bu bağlamda Türkiye gibi bir ülkeyi Avrupa'nın kültürler pazarından dışlamak çok büyük bir hata olur. Türkiye, özellikle Müslüman halkıyla AB üyesi olarak Avrupa'nın bütünleşmesi yolunda bir kazanç oluşturur.

Avrupa için en büyük tehlike kendi içine kapanmasıdır. Avrupa Birliği, şu sıralarda genişleme süreci hakkında karar vermektedir. Bu önemli karar AB'nin, doğu

ufukları ile batı Avrupa arasında başlıca tarihi, kültürel ve ekonomik bağ oluşturan Türkiye'ye hangi rolü sunacağı konusunda alınacak karardır. Avrupa Birliği'nin alacağı karara göre, ya Avrupa Birliği değişik uygarlıklar ile hayatı bir köprü kuracak ya da ayrımcı bir politika izleyerek mevcut sorunlar üzerinde olumsuz bir etki yapacaktır.

AB'nin geleceği, ırk ve din mülahazaları ile sınırlandırılacak mı, yoksa geniş kavramlı Avrupa coğrafyasını oluşturma yönünde bir birliğe ve çeşitliliğe mi açılacak?

AB, ortaya çıkmakta olan yeni bir dünyanın karşımıza çıkardığı meseleleri çözümlenebilecek durumda olup olmadığına; yani ekonomik, tarihi ve kültürel boyutların sunduğu geniş imkanları kavramaya ehil olup olmadığına; öngörüldüğü gibi medeniyetler arasındaki çatışmalar yerine uygarlıkların uyumuna katkıda bulunup bulunamayacağına; sınırlı stratejik bir vizyon ile yetinip, Bosna ve Kıbrıs gibi Avrupa problemlerinin çözümü için başka bir kıtanın yardımını istemeye devam etmek zorunda kalıp kalmamaya; içe dönük bir örgüt olarak var olmaya devam etmek veya kendisi ve herkes için sorumluluk üstlenebilecek bir örgüt haline dönüşüp dönüşmemeye halâ karar verebilmiş değil. Avrupa Birliği'nin, Türkiye'nin olumlu ve hatta etkin şekilde tüm bu güçlüklerin aşılmasına katkıda bulunabileceğini anlaması zamanı gelmiştir.

Türkiye salt jeostratejik bir kitle, Avrupa'nın güneydoğu kanadında önemli bir kale olarak görülemez. Avrupa ile Arap-İslam dünyası arasında bir aracı olarak onun yerine konacak bir başka ülke yok.

Türkiye'nin AB üyeliği, Müslüman dünyasına, Batı ile Müslüman devletler arasında köklü çatışmaların olmadığı yönünde verilen bir sinyal olacaktır. "Kültürler sa-

vaşı" bir "kendiliğinden yerine gelen kehanetin" tüm özelliklerine sahiptir: Ne kadar çok insan onun olacağını tahmin ederse, o kadar çabuk ortaya çıkacaktır. Ancak böylece, onu önleyecek çare de teşhis edilmiş oluyor: "Biz" ve "siz" sorusuna her iki tarafta da dini kriterler yerine siyasi kriterlere göre cevap verilirse, işte o zaman İslam ile Hıristiyanlık arasındaki sınır, yer kürenin ihtilaf çizgisi olmaktan vazgeçecektir. O zaman "Avrupa", Hıristiyanlığın sınırlarında değil, demokrasi ve çoğulculuğun diktatörlük ve otoriter yönetimlerle karşılaştığı yerde sona erecektir. "Medeniyetlerin" kriterleri, yeniden tanımlanabilir ve Huntington'un dinler arası "dünya savaşı" engellenecekse, yeniden tanımlanmak zorundadır. Bir Müslüman ülkenin de demokrasi ailesine ait olabileceği idrak edilmelidir.

"Nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ve bu yönde (İslami) eğilimli partileri olmasına rağmen, laik olan ve Avrupa'nın demokratik değerler kavramını kabul eden bir devlet sadece Avrupa'nın değil, dünyanın geri kalan kısmının istikrarı için de son derecede önemlidir".

Avrupa için 20'nci yüzyılın en önemli iddiası nedir? İslam ve Batı arasındaki çatışmayı önlemek ve aşmaktır. Avrupa oluşumu tecrübesi buna yardımcı olabilir. Avrupa oluşumunun özü barıştır. Yüzyıllardır süren kardeş savaşları ve milyonlarca ölüden sonra Avrupa Birliği Fransız-Alman çatışmasını önlemeyi sağladı ve iki halkımızın savaşmasını imkânsız ve absürd hale getirdi. Bunu elde etmek o kadar kolay değil. Briand ve Streesean da barışı istiyorlardı...

Jean Monnet, de Gaulle, Adenauer, Spaak ve De Gasperi'nin değişik bir sezgileri oldu, çok daha verimli olan; savaş imkânsız hale getirmek için savaşı kanun dışı ilan etmek yetmez, birlikte, enerjileri-

mizi seferber edecek ortak bir proje kurmak gerekiyor. Bu nedenledir ki biz, Avrupalılar için Avrupa oluşumu yüzyılımızın en büyük başarısıdır.

Nazizmin yok olduğu (neredeyse), demir perdenin ve komünizmin yıkıldıkları bugün, medeniyetimiz için en büyük tehdit nedir? İki taraftan bazılarının inandırmak istedikleri gibi, İslam değil. İslam'la Batı arasında çatışmaya, Huntington'un, yapılan karikatüründen çok daha derin bir şekilde betimlediği "medeniyetler çatışmasına" götürmek isteyen fanatik terörizmdir. Kimliksel içe kapanmaya, "onlar onlardır, biz biziz" gibi formüllerle ve milyonlarca ölüme sebep olacak "1914'teki gibi" savaşa gitme eğilimiyle kolayca kaçmaya direnmek gerekiyor. Avrupa'nın muhakkak ki daha fazla dinselliğe ihtiyacı vardır. Bu da Papa'nın gözlemidir. Ancak Avrupa oluşumu siyasi ve ekonomik bir oluşumdur, hiçbir şekilde dini bir oluşum değildir. Bunun için kiliseler vardır.

Sezar'ın hakkını Sezar'a ve Tanrının hakkını Tanrıya vermek gerekir. Alman Protestan kilisesi yöneticileri Alman Katolik kilisesi yöneticileriyle Avrupa'nın "Hıristiyan" boyutunu vurgulamak için birleştiklerinde kendi tarihlerini yeniden okumalarını öneririm. Voltaire, "Almanya'da Protestanlığı Türkler kurtarmıştır" diyor. Aslında elinde olmadan, ama bunlar tarihin çelişkileridir.

Rocard'ın söylediği gibi ana sorun, bir milyar Müslüman'ın laik kurumları kabul edip edemeyeceğidir. Türkiye'yi reddetmek, son 50 yıldır bunu gerçekleştirmiş olan Müslüman bir ülkeyi reddetmektir. Şimdi AB için artık karar zamanı. AB, zamanın yüklediği sorumluluğu alabilecek mi?

Türkiye ile ilgili AB üyesi ülkelerin tutumu, aynı zamanda, içerisinde yaşamayı seçtiğimiz Avrupa'nın modeli bakımından nihai bir sınav niteliğindedir. Din gerekçesiyle Türkiye'ye Avrupa geleceğini vermeyi reddetmek, Avrupa'daki mevcut çeşitliliği reddetmektir. Buna karşılık, demokratik değerleri paylaşan bir ülkeyi etnik ya da dini alt yapısına bakmaksızın kabul etmek, Müslümanların dünyasına olumlu bir mesaj gönderecek ve karşılığında küresel güvenliği güçlendirecektir.

Türkiye'nin AB üyeliği, bugün sıkıntılı durumda olan Müslüman dünyasına bir mesaj gönderecektir: İslam dünyası aksini düşünmediği takdirde, Batı İslamiyet ve demokrasinin bağdaşabileceğine inanmaktadır. Avrupa Birliği'nin bugünkü sınırları içinde, hakları kanunlarca korunan 15 milyon civarında Müslüman yaşamaktadır. Kısmen Müslüman olan Arnavutluk ve Bosna'nın da AB üyeliğine adaylığı aynı derecede geçerlidir. Bu ağ daha da genişleyebilir.

Türkiye'nin üyeliği yalnız Avrupa için

değil, aynı zamanda Müslüman dünyası için de, bu iki büyük medeniyetin kaderinin her zaman çatışmak olmadığını göstermesi açısından tarihi bir fırsat olacaktır.

Vural Öger "Avrupalılar, Türkiye'nin üyeliğinin kendileri için ne kadar yararlı olacağını unutuyorlar. Batı ülkeleri için bugünün ve yarının sorunu artık komünizm değil, kökten İslamcılıktır. İslam ve demokrasiyi, İslam ve insan haklarını, İslam ve piyasa ekonomisini bağdaştırmaya çalışan bir ülkeyi ağırlamak Avrupa için belki de büyük bir şans olabilir" diyor.

Siyasi ve ekonomik açıdan istikrarlı ve Batı'ya yönelmiş bir Türkiye, İslam köktençiliğine karşı önemli bir denge unsuru.

Her şeyden önce Türkiye, doğuya ve din ve devlet işlerinin ayrılığını esas alan batı kültürlerinden İslama uzanan bir köprüdür.

Hıristiyanlık, İslam ve Yahudilik arasında bir uzlaşmanın mümkün olduğunu ortaçağda Endülüs deneyimi göstermiştir.

Birlik, halkların barışmasına dayalı, insani ve Yahudi- Hıristiyan değerler üzerine kurulmuş siyasal bir projedir. Bu topraklar, diğer duyarlılıklara ve 1920'li yıllarda Devlet ile dini ayıran, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'ye hiç bir zaman kapanmamalıdır. Avrupalılar, sınırlarını İstanbul kapıları olarak belirlerse, evet, uyarlıklar çatışması olacaktır. Evet, AB içinde bir Türkiye daha istikrarlı olacaktır. Bu nedenle genişlemeyi bir tehdit olarak görmek yerine karşılıklı zenginleşme olarak görmek gerekir.

Rühe: Müslüman bir nüfusa sahip böyle büyük bir devleti mütemadiyen demokrasi ve insan haklarıyla bağlamakta başarılı olunursa, o zaman bunun, tüm dünyadaki 1.8 milyar Müslüman üzerinde çok büyük etkileri olacaktır. Bunda başarılı olunursa,

bu, Avrupa istikrar politikasının dünya politikasına bir katkısı olacaktır.

Türk İslamı, özellikle de bir gün Avrupa Birliği'nde yerini bulursa, tüm Müslüman dünyası için referans görevi yapabilecektir. Bu demek değildir ki, Türkiye'de tüm meseleler çözümlenmiştir, özellikle de hep tartışma konusu olan dinin kamu alanında yeri gibi. Veya Bab-ı Ali dönemindeki gibi çok kültürlülüğün ve çok dinliliğin yeri olarak kalmaya devam eden modern Türkiye'de laikliğin geleceğinin hep otoriter ve askeri bir usule dayandırılmayacağı gibi.

Türkiye'yi AB'ye almak, kültürlerin bir arada yaşayabileceklerini, İslamiyet'in Batı kültürü ile bağdaştığını ispat etmeye yarayacaktır.

*“Türk İslamı,
özellikle de bir gün
Avrupa Birliği'nde
yerini bulursa,
tüm Müslüman
dünyası için
referans görevi
yapabilecektir”.*

Türkiye'deki İslami bir demokrasi, Avrupa için doğuya, Müslüman dünyasına açılan bir köprü sunar. Bu da, yabancı olan her şeye düşman yeni aşırı sağın siyasetini besleyen İslam fobisi sorununu çözmesini sağlar.

İstikrarlı ve demokratik bir Türkiye'yi desteklemek, hem Türklerin, hem de komşularının yararına olduğu gibi, sorun içindeki İslam dünyasının gelecek için düşüncüklerine de umut mesajı vermektedir. Bu mesaj iki boyutludur: Demokrasi ve Müs-

lümanlık uyuşamaz değildir ve demokratik bir Müslüman ülke Avrupa parlamentolarında kabul görmektedir.

HUNTINGTON'UN TEZİ VE TÜRKİYE

Huntington 1993 yılında kaleme aldığı ünlü makalesinde: “Benim tezim bu yeni dünyada mücadelenin esas kaynağının öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacağı. İnsan soyu arasındaki büyük bölünmeler ve hâkim mücadelenin kaynağı kültürel olacak. Ulus devletler dünyadaki olayların yine en güçlü aktörleri olacak fakat, global politikanın asıl mücadeleleri farklı medeniyetlere mensup grup ve uluslar arasında meydana gelecek. Medeniyetlerin çatışması global politikaya hâkim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin çatışma hatlarını oluşturacak.” diyordu.

Huntington'un “medeniyetlerin çatışması” tezinde özellikle vurgulanan husus; önümüzdeki dönemde Çin ve İslam medeniyetlerinin Batı medeniyeti ile çatışacak olması; Türkiye'nin de bir İslam ülkesi olması sebebiyle, Batı medeniyeti içinde yer alamayacağı; Avrupa tarafından kabul edilmeyeceği; dolayısıyla Türkiye'nin İslam medeniyetinin lider ve merkez ülkesi olması gerektiğidir. Bunun şartı da Huntington'a göre Türkiye'nin Kemalizmi reddetmesidir. Huntington'un ve benzeri görüşte olanların bu kanaate sahip olmalarının temelinde, bizim de sık sık vurguladığımız “Türkiye'nin iki uygarlık (İslam-Hıristiyan ya da Doğu-Batı) arasında bir köprü olma” diskuru vardır. Huntington'a göre bu durum sonuçta Türkiye'nin “ne o, ne bu” olduğunu, yani her ikisi de olamadığını ve kültürel açıdan “bölünmüş” bir ülke olduğunu ortaya koymaktadır. Huntington ve onun gibi düşünenlere göre Türkiye'nin önündeki en önemli açmaz ve çıkmaz budur; iki farklı “medeniyet” arasında, her iki medeniyete de mensup olamamak.

Türkiye, Huntington'un tanımlamasıyla Rusya ve Meksika gibi kültürel açıdan "bölünük" bir ülkedir ve Avrupa'nın ya da AB üyesi ülkelerin Türkiye'yi kendi bünyelerine almakta tereddütlü, ikircikli ya da aşırı temkinli davranmalarının temelinde de bu vardır.

Halbuki bir yanda yüzünü Batı'ya dönüp; öte yanda arkasında Doğu'nun mirasını taşımak; bir yanda bir İslam ülkesi olup öte yanda laik-demokrat ülke sıfatı taşımak; Türkiye'ye eşi benzeri bulunmayan bir konum kazandırmaktadır. İnançlarından vazgeçmeden Batının değerlerinin, ideallerinin ve kurumlarının alınabileceğini İslam dünyasına gösteren en güzel örnektir.

Türkiye'nin 80 yıllık geçmişi bu tereddütleri, ikirciklikleri ve ön yargıları yok edecek kesin tavırlarla doludur. Türkiye'nin, şu ya da bu sebeple, şu ya da bu zamanda "laik" ve "demokrat" karakterinden kopmayacağı; Cumhuriyetin ilanından itibaren Türkiye'nin yüzünün hep Batı'ya, Batılılaşmaya ve çağdaşlaşmaya dönük olduğu Avrupa'nın çok iyi bildiği bir gerçektir...

Huntington'un tezinde olsun, diğer Batılı aydınların görüşlerinde olsun, "farklılık" kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Eğer kültürel farklılığın özüne "din" konulursa Türkiye ile Batı, yani Avrupa arasında bir farklılık vardır; ama böyle bile olsa "farklılıklar yüzünden çatışmanın" değil, "farklılıklarla birlikte zenginleşerek yaşamamanın" asıl olduğu; unutulmamalıdır. İslam medeniyetinin Batı medeniyeti için tehlike olmadığı, bu iki medeniyet arasında çatışma olamayacağı, Avrupa'daki Türk nüfusunun bugüne kadarki tutum ve davranışları örnektir.

Asıl savaş terör, uyuşturucu, insan haklarının ihlali gibi "barbarlığı" temsil eden suçlarla, bunların karşısı değerleri

suçlarla, bunların karşısı değerleri ifade eden "uygarlık" arasında olacaksa; ve devletler barbarlığa karşı işbirliğine gireceklerse; Türkiye de bu savaşta safı bellidir ve Avrupa ülkeleriyle tam bir işbirliği içindedir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu; bulunduğu bölgenin özelliği ve peri ferisindeki ülkelerle olan kültürel ve tarihi ilişkileri; özellikle ekonomik-ticari bağlamda Avrupa ile Avrasya- Orta Asya - Ortadoğu arasında bir katalizör olabilme fırsatı vermiştir. Bu rolü -her iki tarafın da işine gelecek şekilde- hakkıyla oynayabileceği konusunda Türkiye'ye güvenilmelidir...

Huntington'un Türkiye'ye ilişkin öngörüsü Türkiye'nin Avrupa'dan uzaklaşması ve kopmasıyla gerçekleşebilir. Halbuki bugün Türkiye bütün gücüyle Avrupa'nın kapısını zorlamaktadır. Türkiye, Huntington'un "medeniyetlerin çatışacağı" tezine ölümcül bir darbe vurabilir. 11 Eylül sonrasında yalnız AB ve ABD'nin değil tüm dünyanın buna şiddetle ihtiyacı var.

Huntington 1997 yılında Türkiye'de verdiği konferansta ise, eski görüşünü bir kenara bırakmış gibi gözüküyor ve dünyada bazı değerleri evrenselleştirmeye uğraşmak yerine kültürlerin ve medeniyetlerin sahip oldukları ortak değerleri, Konfüçyazizm, İslâm, Batı medeniyetleri ile Hıristiyanlık vs. arasındaki müşterekleri keşfetmemiz gerektiğine inandığını açıklıyordu: "Ortak nelere sahiptirler? Farklı olacağını kabul ederek bakıldığında çok fazla müşterek değerlerin olduğu görülecektir. Ve eğer gelecek yıllarda makûl ve huzurlu bir dünyaya sahip olmak istiyorsak, bu müşterekleri vurgulamak ve geliştirmek zorundayız." (Samuel Huntington, Türkiye Konferansı (Sermâye Piyasası Kurulu); Türkçe çev., Sadrettin Karahocagil, Salı Konferansları içinde, 227-243, Ankara-1997)

Bir Strateji

DR. ALİ TEKİN

Eski Milletvekili ve Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi

Avrupa Birliği'nin Küresel Bir Güç Olma Hedefi ve Türkiye

Son yıllarda Avrupa Birliği (AB)'ni yaşıyor. Ekonomik bir birlik olarak başlayan AB artık politik bir kimliğe de bürünmek istiyor. Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1980'lerden bu yana, AB, yeni bir dünya vizyonu ortaya koyarak kendisine yeni bir misyon, yeni bir rol arıyor. Bu rolün de küresel bir rol olmasının gerekli ve hatta zorunlu olduğu neredeyse kaçınılmaz olarak ortaya çıkıyor.

AB'nin kendisine atfettiği yeni küresel rol, AB'nin bir yandan genişlemesini, bir yandan da derinleşmesini özendiriyor. Bu ikiz dinamiklerin AB kurumlarını kaçınılmaz olarak güçlendirmesi, AB kurumlarının bir meşruiyet tazelemesi gereğini ortaya çıkardı. AB vatandaşlarının bu "deney"e daha fazla katılımının sağlanması için AB'nin daha işlek bir demokratik yapıya sahip olması yönünde baskılar oluştu.

Bütün bu konular hakkındaki tartışma-

ların sonuçları Brüksel'de toplanan Avrupa'nın Geleceği Kurultayı'nda ortaya konulacak. Ortaya çıkan fikirler de kısa süre içinde AB ülkeleri devlet ve hükümet başkanlarının oluşturduğu AB Konseyine sunulacak. Onların verdikleri kararlar da, üye ülkelerin parlamentoları tarafından ya da halk oylaması yoluyla oylanacak.

"Son yıllarda Avrupa Birliği büyük bir dönüşüm sürecini yaşıyor. Ekonomik bir birlik olarak başlayan AB, artık politik bir kimliğe de bürünmek istiyor".

Hem genişleyerek, hem derinleşerek hem de daha demokratik hale gelerek küresel bir güç haline gelmek mümkün mü?

Tarihsel örneklerine baktığımız zaman, küresel güç olmanın koşullarına dair bazı ipuçları yakalayabiliyoruz. Uluslararası ilişkilerin önde gelen akademisyenlerinden Robert Gilpin'e göre, ABD, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde sahip olduğu küresel güç statüsünü üç temele dayandırdı:

(i) **Ekonomik Güç:** Doların uluslararası para birimi olarak kabulü ve Amerikan çok uluslu şirketlerinin dünya pazarlarındaki gücü.

(ii) **Askeri Güç:** Üstünlüğü tartışılmaz askeri gücü ve nükleer silahlar konusundaki üstünlüğü.

(iii) İlk iki gücün sağladığı hegomonik yetenekleri fiilen kullanmayı kabul eden, istekli bir siyasi ideolojinin başat hale gelmesi.

Kısacası, bir ülkenin küresel güç olabilmesi için, hem ekonomik, askeri yeterlilik ve yeteneğe, hem de politik isteğe sahip olması gerekiyor. AB'nin küresel bir hegemonya kurma hedefi olduğunu söylemek olası değilse bile, küresel bir güç olup, en azından Avrupa kıtasında, Avrupa'nın çevresinde ve önemli çıkar/etki alanlarında etkili olmayı hedeflediğini kabul edebiliriz.

"Kısacası, bir ülkenin küresel güç olabilmesi için, hem ekonomik, askeri yeterlilik ve yeteneğe, hem de politik isteğe sahip olması gerekiyor".

Şimdi, Gilpin'in küresel güç tanımından ve ABD örneğinden hareketle, küresel bir güç olmayı hedefleyen AB'nin bu günkü

durumuna ve 10-20 yıllık gelecekteki potansiyel durumuna bir göz atalım.

1- Ekonomik güç bağlamında, AB'nin küresel bir güç olma yolunda önemli adımları başarıyla attığını görüyoruz. Euro'nun başarısı ve tek pazarın derinleşerek sürmesi gelecek için olumlu işaretler veriyor. Euro, reserve para olma konusunda neredeyse ABD doları ile boy ölçüşür hale geliyor. Dünya petrol ticaretinin önemli bir kısmı Euro üzerinden yapılmaya başlandı. Ancak, bu olumlu eğilimlere rağmen, AB'nin küresel bir ekonomik güç olma yolunda sorunlar ortaya çıkacak gibi görünüyor. Bunların başında da, AB ülkelerinin nüfus trendleri ve bilgi ekonomisine uyum konusundaki bazı zorlukları geliyor:

a) Nüfus trendleri, AB'nin küresel güç olmasına ters bir biçimde gelişiyor. Avrupa Birliği bir yaşlılar birliği, yaşlılar dayanışması haline gelirse zaafa uğrayabilir.

b) Yaşlı nüfusuyla AB, bilgi ekonomisine uyum sağlamakta zorlanabilir ki böyle bir şey AB'nin güçlü bir ekonomik büyüme trendi yakalamasını olanaksız hale getirir.

c) Genç ve dinamik nüfustan yoksun bir AB'nde girişimcilik gerileyecek ve ekonominin rekabet edebilme yeteneği azalacaktır.

Daha da ilginç olanı, üç bakımdan da önümüzdeki yıl üye olacak 10 yeni ülkenin AB'ye katkısı minimal düzeydedir.

2- AB'nin süper güç olma yolundaki daha büyük engeliyse ortak dış, savunma ve askeri politika oluşturma konusunda beliriyor. 1990'ların başında, Yugoslavya konusunda yaşanan zafiyetler AB'nin kendisini bu alanlarda sorgulamasına yol açmıştı. O dönemden alınan derslere rağmen, son Irak krizi konusundaki ayrışma dikkate değerdir. Aslında ayrışma, Irak üzerinden Anglo-Sakson anlayışı ile Kıta Avru-

pa'sının temel vizyonları arasında yaşandı ve aralarında felsefi bazı farklılıklar olduğu ortaya çıktı.

***“Avrupa Birliği
bir yaşlılar birliği,
yaşlılar
dayanışması
haline gelirse
zaafa uğrayabilir”.***

Ancak şunu da unutmayalım: AB tarihi, sürpriz hızla gelişen olgu ve olaylarla doludur. Irak savaşı sonrası dönemde AB'nin hızla derlenip toparlanması olasılığı da, dış politika anlamında, pek de düşük değildir.

3- AB'nin global vizyona sahip bir siyasi yapı ve ideolojiye kavuşması gereği vardır. Küresel güç olmak isteyen AB'nin bu konuda yenilikler yapması zorunludur. Ancak bu çok da kolay olmayacak: 2004 yılında 27 üyeli olacak olan AB'nde hedefler ve araçlar konusunda bir görüş birliği içinde olmak ve dünyaya yön verebilecek bir liderlik odağı oluşturmak epey zaman alabilir. Ancak, sonuç itibarıyla, AB'nin kendisi için koyduğu küresel güç olma hedefini gerçekleştirebilmesi için yürütme erkinin güçlenmesi ve merkezileşmesi kaçınılmazdır.

Tanınmış uluslararası ilişkiler teorisyeni Robert Keohane diyor ki, tarihsel olarak Avrupa, “tekilci” egemenlik anlayışının, yani “egemenliğin paylaşılabilir ve bölünmez” olduğu fikrinin doğduğu yerken, ABD ise “paylaşımçı” egemenlik anlayışının kabul edildiği bir ülkeydi; ancak tarihsel gelişim içinde AB “paylaşılan” egemenlik kavramına doğru yol alırken, ABD “tekilci” egemenlik anlayışına doğru yol aldı. Bu egemenlik anlayışı değişimleri, özellikle

II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir biçimde belirdi. ABD, küresel bir güç olmanın zorlaması ile eyaletlerce paylaşılmış egemenlik haklarını artan ölçülerde Washington kentine devşirip merkezi devleti güçlendirirken, AB üyesi egemen Avrupa devletleri egemenlik haklarını diğer üyelerle paylaşmayı hazmedemedi.

AB, son dönemde, bir yandan deyim yerinde ise “yakından/yerinden yönetim” ve “demokratik kontrol” ile daha çoğulcu, demokratik bir siyasi yapılanmayı başarmaya çalışırken, diğer yandan ise, ulus devletlerin yetkilerini merkezi bir AB çatısı altına devşirip, pek çok konuda ulus-üstü bir yapılanmanın gerekli olduğunu kabul ediyor. Küresel güç olmak için konulara, özellikle dış ilişkilere, ulus-ötesi perspektifle bakabilen aktörlerin güç kazanması kaçınılmaz oluyor.

***“Ancak şunu da
unutmayalım:
AB tarihi,
sürpriz hızla
gelişen
olgu ve
olaylarla
doludur”.***

AB, yeni ortamda, hem yerelleşerek daha demokratik, hem de merkezileşerek daha küresel olmak istiyor. Buradaki esas konu, AB ile üye devlet arasındaki yetki paylaşımı, yani ikame (subsidiarity) konusudur. Nasıl bir denge üzerinde uzlaşılacağı ise, çalışmalarını bu günlerde tamamlayan Avrupa Birliği'nin Geleceği Kurultayı tarafından ortaya konulacak, daha sonra da Hükümetler arası Konferans bu konularda karar verecek. Arkasından da üye

devletlerin ulusal kabul etme süreçleri işlemeye başlayacak.

Peki, AB, yukarıda anlatılanlar bağlamında nasıl bir yeniden yapılanma projesi ortaya koydu? Henüz son şeklini almamış olsa da, Kurultay'da ortaya çıkan belli başlı bazı eğilimlere değinebiliriz.

1) Yürütmeye İlgili Olarak:

a. İki buçuk yıl süreli ve gerektiğinde görev süresi yenilenebilen, sürekli bir AB Başkanlığının oluşturulması. Doğal olarak bu kurala AB'nin küçük ülkeleri, Belçika, Hollanda, İrlanda, Finlandiya, Avusturya ve yeni üyeler sıcak bakmıyor. Çünkü mevcut sistemdeki 6 aylık dönem Başkanlığı olanağı ortadan kalkıyor.

b. AB'yi dışarıda temsil edecek bir AB Dışişleri Bakanlığı oluşturulması. Bu öneri de, AB dış politikasındaki çok başlılığı önleyen, ulus üstü bir yapılanmayı öngörüyor.

c. AB Komiserlerinin sayısının mevcut 20'den 15'e indirilmesi ve 15 adet temsilci komiser adıyla yeni bir pozisyon oluşturulması söz konusu.

2) Yasamayla İlgili Olarak:

a. Ulusal parlamentoların ve Avrupa Parlamentosu (AP)'nin üyelerinden oluşan bir kongre kurulması.

b. AP üyelerinin sayılarının, üye ülkelerin nüfusunu daha iyi temsil edecek şekilde düzenlenmesi. Halen 626 olan sayısı parlamento üye sayısının 700'e çıkartılıp dondurulması.

3) Karar Alma Kuralları Bakımından:

a. Nitelikli çoğunluğa dayalı oylama sisteminin değiştirilmesi ve kararların AB nüfusunun % 60'ndan fazlasını temsil eden üye ülkelerce alınması.

b. Halihazırda geçerli olan AB Komisyon Başkanı'nun AB konseyi tarafından atanması ve AP tarafından onaylanması uygulamasına devam edilmesi.

"AB'nin yeni yapılanması, AB'nin küresel güç olma hedefine ulaşabilmesi için gerekli bazı adımları atıyor ancak bu adımların yeterli olmadığı da açık".

4) Değerler Sistemi Bakımından:

Bir de değerler sistemi üzerinde tartışmalar yaşanıyor. AB, Hıristiyan-Musevi inancına dayalı bir proje mi? Bu konuda farklı görüşler dile getirildi ama sonuçta AB'nin bilinen kriterlerine bağlı kalındı. Laik bir anlayış kabul gördü. AB içinde inançsız ya da Müslüman ya da semavi olmayan dinlere inananların varlığı göz önünde bulundurularak çoğulculuğa vurgu yapıldı.

Konvansiyonda ortaya çıkan yapıya baktığımızda, son analizde, hem Almanya gibi bazı ülkelerde popüler olan entegrasyonist eğilimler hem de İngiltere gibi ülkelerdeki hükümetler aracılık anlayışının bir sentezini görüyoruz. Bu sentez, sonuç itibarıyla, Fransa ve İspanya gibi ülkelerin yaklaşımına yakın geliyor. Küçük AB ülkeleri ise bu reform önerilerine sıcak bakmıyor.

Yeniden başa dönersek, AB'nin yeni yapılanması, AB'nin küresel güç olma hedefine ulaşabilmesi için gerekli bazı adımları

atıyor ancak bu adımların yeterli olmadığı da açık.

Bütün bunlar biz Türkleri neden ilgilendiriyor ki, diye sorabiliriz ama bu naif bir soru olur. AB'nin, Türkiye'yi yok sayamamasına rağmen, önemli bazı çekincelere sahip olduğunu biliyoruz... Helsinki'den sonra bile bu çekincelerin özü değişmemiş görünüyor. Ancak, yavaş da olsa, AB, Türkiye'nin üyeliği konusundaki psikolojik bariyerleri aşacaktır inancındayım. Örneğin, 2002 Aralık ayında Türkiye'nin de diğer aday ülkelerle eşit statüde AB'nin Geleceği Konvansiyonu'na davet edilmesi çok önemli bir işaret idi. AB'nin geleceğinde siz de varsınız mesajı yansıdı.

***“AB'nin, Türkiye'yi
yok sayamamasına
rağmen, önemli bazı
çekincelere sahip
olduğunu biliyoruz...
Helsinki'den sonra bile
bu çekincelerin
özü değişmemiş
görünüyor”.***

Bir diğer konu, konvansiyonda beliren düşüncelerin Türkiye'nin AB için ne anlama geldiğini ve gelecekte gelebileceğini indike etmesidir. Küresel bir güç olarak AB'nin dünya hegemonyası hesabı içinde olduğunu düşünmek abartılı olur. Ancak kendi çevresinde ve Orta Doğu ve Orta Asya gibi çıkar alanlarında etkili olmak istediği ve isteyeceği açıktır. AB'nin kendisine biçtiği bu yol bağlamında Türkiye'nin önem kazandığı belli. Ama bunu, klasik jeo-strateji klişelerine indirgememek gerekir. Türkiye coğrafi konum dışında, kül-

türel senteze, demografik olasılıklarına ve ekonomik dinamizmine vurgu yapabilmelidir.

***“Türkiye
AB'nde
tartışılan
konulara
nasıl
bakmalıdır”?***

Bunu yapabilmesi için de, gerçekten de, bu konulardaki olumlu katkıları yapabilecek bir konuma, dinamizme kavuşmak zorundadır. Türkiye'nin potansiyeli vardır ama “AB'nin hasta adamı” olarak devam ederse, mevcut her potansiyel, AB tarafından “potansiyel bir sorun” olarak algılanacaktır. Türkiye'nin bölgesel hinterlandının genişliği, demografik özellikleri, v.s. Türkiye'nin hem potansiyelidir hem de potansiyel sorun kaynağı.

Türkiye AB'nde tartışılan konulara nasıl bakmalıdır? Doğal olarak, farklı yaklaşımlar olabilir. Benim kişisel yaklaşımım şu şekilde ortaya çıkıyor:

(i) Dış politika alanında AB'nin yetkilerinin üye devletlere nazaran artması, Türkiye'nin AB kurumları nezdinde kıymetini, belli koşullar altında, arttırabilir. Dış politikayı, enerji kaynaklarına ulaşım politikalarını da içine alacak biçimde geniş bir biçimde tanımlamak gerekir.

(ii) AB merkezi yapılarının güçlenmesi, AB'nin gelecek planlamasına eğilmesini daha olanaklı kılar ve daha global, ulus üstü düşünmesini sağlayabilir ki, bu yaklaşım da Türkiye'nin potansiyel rolü üzerinde vurgu yapabilir.

(iii) AB'nin ekonomik derinleşmesi, AB'nin yapısal/ekonomik sorunlarını aş-

mak için Türkiye'nin "demografik fırsat penceresi"nden yararlanması fikri ile uyumludur. Hem AB, Türkiye'nin genç girişimcilerinden ve bilgi çağına kolayca adapte olabilen genç işgücünden yararlanarak global ekonomide rekabet avantajını devam ettirebilir, hem de Türkiye genç işgücüne iş sağlayabilir. Kısacası, AB ekonomi politikasındaki derinleşme Türkiye'nin de yararına olur korusundayım.

"AB ekonomi politikasındaki derinleşme Türkiye'nin de yararına olur".

(iv) Üye ülkelerin iç siyasi ve kültürel yapılarının AB politikaları dışında tutulması fikri de Türkiye için bir avantajdır. Doğru ya da yanlış nedenlerle Türkiye'de bir bölünme korkusu vardır. İç idari yapı konusunda tedirgin bir tavır vardır.

(v) Ancak egemenlik anlayışı bakımından TR'nin sarıldığı kadar tutucu olmadığı korusundayım. Tarihsel olarak, bu konuda esnek bir tavır görüyoruz. Nato üyeliği, egemenlik paylaşımının, Gümrük Birliği üyeliği ise egemenlik devrinin örnekleri olarak verilebilir. Egemenlik konusunda, Türkiye'nin, İngiltere kadar gönülsüz, Almanya kadar da entegrasyonist olmaması akılcıdır.

"Türkiye, AB'nin geleceğinde, hamasetle, '40 yıldır birlikteyiz' biçimindeki söylemleriyle değil, gelecekte ortak çıkarlarımız nelerdir, bu konularda ne yapabiliriz soruları üzerinden etkili olabilir".

Türkiye, AB'nin geleceğinde, hamasetle, "40 yıldır birlikteyiz" biçimindeki söylemleriyle değil, gelecekte ortak çıkarlarımız nelerdir, bu konularda ne yapabiliriz soruları üzerinden etkili olabilir. Ortak çıkarların olması yetmez, bu çıkarların tanımlanması, operasyonel ilkeler haline getirilmesi ve uygulanması gerekir. Yani, "çıkart" kavramı statik değildir, üretilir ve yeniden üretilir. Bu sağlanırsa, Türkiye AB'nin yapısal sorunlarını çözmesinde önemli bir yeri olacağı sonucuna varabiliriz. Türkiye, böylece AB'nin küresel/bölgesel hedeflerini paylaşabilir. Bu hedeflere ulaşılmasında önemli bir rol sahibi olabilir.

"Uzun İnce Bir Yol" Avrupa Birliği

BEYHAN ASLAN

Eski Denizli Milletvekili

"Uzun İnce Bir Yol" Avrupa Birliği

Türkiye ile AB arasındaki ilişkinin hukuki temelini 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşmasını kabul edersek; Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin kırk yıllık bir geçmişi vardır. Maalesef kırk yıllık sürede kaçırdığımız fırsatlar çok, aldığımız mesafe azdır. Hiçbir AB üyesi; ya da aday ülke AB yolunda bizim kadar patinaj yapmadı. Bizimle birlikte, hatta bizden çok sonra yola çıkan ülkeler bizim önümüze geçtiler. AB üyeliğinin avantajıyla; sosyal ve idari yapılarının, ekonomilerinin standardını yükselttiler. Halklarını zenginlik ve özgürlükle tanıştırdılar. Türkiye'nin geleceğini batıda arayan politikacılar olduğu gibi; batılılaşma ve çağdaşlaşma projelerine ayak direten Türkiye'nin AB üyeliğini vatana ihanet noktasında yaklaşan politikacılar, bürokratlar, sivil toplum örgütleri de olmuştur.

Türkiye'yi AB yolundan engelleyen anlayış; Türkiye'ye zaman kaybettiren, Türkiye'nin geleceğini çalan tartışmalara baş-

lamıştır... Diğer ülkelerden farklı olarak, belki de daha belirgin olarak Türkiye'de AB karşıtları AB'ye açıkça karşı olduklarını söylemiyorlar, AB kriterlerine karşı; iyi ama bu kriterlerden bazılarının, ülkenin üniter yapısını tehdit edeceğini, ülkenin bölünüp parçalanacağını, onurumuzun ayaklar altına alınacağı tezlerini savunurlar. Halbuki onlarda bilirler ki; AB kriterleri tartışılmaz, sulandırılmaz. Bu kriterler Türkiye için değil aday ülkelerin tümü için geçerli kriterlerdir. Hiç bir ülke benim özel şartlarım var özel kurallar isterim diyemez.

"Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin kırk yıllık bir geçmişi vardır. Maalesef kırk yıllık sürede kaçırdığımız fırsatlar çok, aldığımız mesafe azdır".

“Türkiye’nin geleceğini batıda arayan politikacılar olduğu gibi; batılleşma ve çağdaşlaşma projelerine ayak direten Türkiye’nin AB üyeliğini vatana ihanet noktasında yaklaşan politikacılar, bürokratlar, sivil toplum örgütleri de olmuştur”.

AB’ye girmeyi hedefleyen her ülke siyasi, sosyal, idari ve ekonomik kuralları yerine getirmekle yükümlüdür. AB konvansiyonunca; hazırlanan yeni AB anayasa taslağında açıkça ifade ediliyor ki: “AB anayasasının üye ülkelerin özel koşulları dikkate alınmadan uygulanacaktır. Türkiye’nin AB üyeliğine karşı çıkanlar, ayak diretenler; AB’ye üye hiç bir ülkenin üniter yapısını kaybetmediğini, bölünüp parçalanmadığını etnik, dini iç karışıklık yaşayan Fransa, İspanya gibi ülkelerin de AB üyeliğinden sonra; sorunlarını çözdüklerini, toplumsal bütünlüğün pekiştiğini bilirler. Niçin karşılar ya da karşı olmadıklarını söyleyip niçin ayak direliyorlar: Bazı politik akımlar, bazı asker, sivil gruplar ve az sayıdaki sivil toplum örgütleri Türkiye’nin AB’ye girmesi ve AB kriterleri karşısında güç ve statü kaybına uğrama etkinliklerinin azalması endişeleridir...

GÜVENLİK, ÖZGÜRLÜK DENGESİ

Her ülke için güvenlik hayati bir meseledir. İç ve dış güvenliğini tehlikeye atamaz. Ülkeler için güvenlik varlık sebeplerinden biridir. Güvenlik yönetenler kadar yönetilenlerinin de sorunudur. Özgürlük insan olmanın bir sonucudur. Özgür birey

ve özgür toplum çağdaş dünyanın tartışılmaz değeridir.

Güvenlik gerekçeleriyle özgürlüklerin kısıtlanması, özgürlük gerekçesiyle güvenliğin arka plana atılması kabul edilemez. Türk halkının özgürlüğe de, güvenliğe de ihtiyacı vardır. Ama güvenlik anlayışının ve tedbirlerinin de çağdaş standartlarda olması güvenlik gerekçesinin de halkın temel halk ve özgürlüklerin korunması olduğunu unutmamalıdır. Türkiye’nin iç ve dış güvenliğini AB karşıtlarının bir koz olarak kullanmaları halkı aldatmadan öte bir anlam taşımaz. AB’ye üye bir Türkiye’de ne irtica ne de bölücülük güvenliğimizi tehdit eden unsurlar olmayacaktır. Özgürlük, güvenlik dengesinin AB kriterleri çerçevesinde korunması gerekir.

Eski Başbakanlarımızdan Sayın Mesut YILMAZ’ın ifadesiyle “Güvenliğimiz İçin Özgürlüğümüzü, Özgürlüğümüz İçin Güvenliğimizi Feda Edemeyiz” sonuç olarak Türkiye’nin iç ve dış güvenliği AB üyesi Türkiye’nin bir handikabı değil garantisidir.

“AB’ye girmeyi hedefleyen her ülke siyasi, sosyal, idari ve ekonomik kuralları yerine getirmekle yükümlüdür”.

AB ÜYELİĞİNİN NERESİNDEYİZ...

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin milli bir hedef, milli bir dava olarak algıladıkları; Türkiye’nin AB üyeliğini rahmetli Cumhurbaşkanlarımızdan Turgut ÖZAL’ın “uzun ince bir yol” olarak nitelediği yolun neresindeyiz.

Türkiye ile AB ilişkileri serüvenine bakıp alınan yolun kilometre taşlarını tespitleyebiliriz. 31 Temmuz 1959 Türkiye'nin AET'ye ortaklık için başvurusu koşunun başlangıç noktasıdır. Birinci kilometre taşı; 12 Eylül 1963 Türkiye ile AET arasındaki Ankara Anlaşması. Arada görüşülüp imzalanan protokolleri kilometre taşı saymazsak ikinci kilometre taşı; 14 Nisan 1987 Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik için müracaat etmesidir ki; Türkiye'nin AB yolunda daha ciddi yolculuğa çıkmasının tescilidir. 1 Ocak 1996 Türkiye-AB Gümrük Birliğinin resmen yürürlüğe girmesi üçüncü kilometre taşı olarak değerlendirilebilir. Ne var ki; Gümrük Birliği tavizine rağmen 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesinde; Türkiye adaylık perspektifi verilen ülkelerin dışına itilmiştir. Bu gelişme karşısında Türkiye, AB ile ilişkilerini askıya aldığını açıklamıştır. AB Türkiye'siz yoluna devam kararından; 12-13 Aralık 1999 Helsinki Zirvesinde; 57. Hükümetin yoğun diplomatik atağı sonucu vazgeçmiş ve bunun sonucunda; Helsinki'de Türkiye'nin adaylığı, diğer aday ülkelerle eşit temelde resmen onaylanmıştır. Helsinki Zirvesi yolculuğun dördüncü ve en önemli kilometre taşıdır...

"Bu olay; Türkiye AB'ye giremez... Türkiye ne yaparsa yapsın Türkiye'yi AB üyeliğine almazlar düşüncesini taşıyan ve yayanlara bir şamar olmuştur".

Bu olay; Türkiye AB'ye giremez... Türkiye ne yaparsa yapsın Türkiye'yi AB üyeliğine almazlar düşüncesini taşıyan ve yayanlara bir şamar olmuştur. Türkiye bu umutla daha emin ve daha hızla yolculuğuna devam konusunda kararlılığını sürdürmüş ve ülkede AB heyecanı, çağdaşlaşma heyecanı başlamıştır.

"Uyum yasaları ve Türkiye'nin AB yolculuğunda 3 Ağustos 2002 bize göre bir dönüm noktasıdır".

Türkiye'de demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının iyileştirilmesi gibi siyasi kriterlerin yanında, AB ekonomik kriterleri konusunda yeniden yapılanma, değişim ve dönüşüm sürecine girilmiştir. Başbakanlık bünyesinde AB genel sekreterliği kurulmuş. 8 Mart 2001 AB Balkanlar Konseyi Türkiye'nin katılım ortaklığı belgesini kabul etmiş. 19 Mart 2001 tarihinde ise TBMM topluluk müktesebatını üstlenilmesine ilişkin olarak Türkiye ulusal programını kabul etmiştir. 14-15 Aralık 2001 LEAKEN zirvesinde Türkiye AB geleceği ile ilgili konvansiyon çalışmalarına katılacağı ilan edildi.

57. Hükümet ve 21. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi AB uyum yasaları konusunda, Hükümeti oluşturan partiler arasında görüş ayrılıklarına rağmen, başarılı çalışmalar yapmıştır. Muhalefet partilerinin desteği MHP'nin yasalara muhalefetini etkisiz kılmıştır. 6 Şubat 2002 tarihinde birinci uyum paketi ile; TCK 159 ve 312 maddeleriyle ilgili özgürlükler genişletilmiş,

Terörle mücadele yasasının 8. Maddesi değiştirilmiş. DGM Kuruluş ve Yargılama usulü Kanunu 16 maddesi ile CMUK 107 ve 128 maddesi değiştirilmiştir. 26 Mart 2002 tarihli 2. Uyum paketi ile de; İller İdaresi Kanunu, Basın kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Jandarma Teşkilat kanunu ve DGM Kanununun da yapılan değişikliklerle özgürlükler kısmen genişletilmiştir...

“Türk Demokrasinin imajını zedelemenin ve Avrupa Birliği ufkumuzun karartmanın yolu, Silahlı kuvvetlerin siyasete müdahale ettiği, demokratik kuralların dışına çıktığı görüntüsünü yaratmak ve yaymaktır”.

AB uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapılan teklif tarafımızdan TBMM intikal ettirilmiş. TBMM’de 3 Ağustos 2002 günü yoğun bir çalışma sonucu söz konusu kanun teklifini kabul etmiştir. Uyum yasaları ve Türkiye’nin AB yolculuğunda 3 Ağustos 2002 bize göre bir dönüm noktasıdır. Bu yasaların öncesi ve sonrası AB yoğun şekilde kamuoyunda tartışılmış, Türk halkının AB karşısındaki tutumu konusunda anketler yapılmış, Türk halkının % 70 gibi bir çoğunluğunun AB tarafı olduğunun tespiti AB yolcularına moral olmuştur. 3 Ağustos 2002 uyum paketi idamın kaldırılması, kürtçe yayın ve kürtçenin öğrenilmesi gibi hassas konuları içine alan

en radikal değişiklikleri içeriyordu. Paketin kabulünün ertesi günü 4 Ağustos tarihli gazeteler 21.Dönem TBMM üyeleri için “Tarihe Geçtiniz” şeklindeki övücü sözleri bu paketin önemini yansıtıyordu. Bize göre üçüncü uyum paketi Türkiye’nin AB kapısının açılmasında en etkin anahtar olmuştur. Tarihçi Murat BARDAK’çı 3 Ağustos 2002 AB uyum yasalarını Tanzimat Fermanı ile eş tutmuştur. İkinci Tanzimat Fermanı olarak nitelendirmiştir. Her üç paketin hazırlanması ve TBMM’ne kabulünde; Sayın Mesut YILMAZ’ın gayret ve heyecanını tarih tespit etmiştir.

DEMOKRASİ, AB VE SİLAHLI KUVVETLER

Türk Demokrasinin imajını zedelemenin ve Avrupa Birliği ufkumuzun karartmanın yolu, Silahlı kuvvetlerin siyasete müdahale ettiği, demokratik kuralların dışına çıktığı görüntüsünü yaratmak ve yaymaktır. Siyaset ve demokrasi üzerinde askeri vesayet AB içindeki Türkiye’nin AB girmesini istemeyen güçlere destek olmaktır, onlara ciddi kozlar vermektir. Bu da Türkiye’nin önünün kesilmesidir.

“Silahlı Kuvvetlerimizi AB’ye karşıymış gibi göstermek Türk demokrasisine olduğu gibi ordumuza da zarar veriyor. AB’ye karşı güçler silahlı kuvvetlerin ardına sığınmaktan vazgeçmelidirler”.

Silahlı Kuvvetlerimizi AB’ye karşıymış gibi göstermek Türk demokrasisine olduğu

gibi ordumuza da zarar veriyor. AB'ye karşı güçler silahlı kuvvetlerin ardına sığınmaktan vazgeçmelidirler. Hele AB üyeliğine aday bir ülkede darbe kışkırtıcılarının var olması 27 Mayıs'lardan, 12 Eylül'lerden övgü ile söz edilmesi demokrasi adına cinayettir. Çok partili demokratik hayata 1964 yılında geçmemize rağmen; Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan "Freedom House" (Hürriyetler evi) adlı kuruluşun değerlendirilmesinde; Türk demokrasisi; Liberal, hatta yarı Liberal demokrasi listesinde değil, Liberal olmayan demokrasiler listesinde yer almıştır. Bu değerlendirme demokratikleşme yolunda hayli işimizin olduğunu gösterir. Kanaatimce bu değerlendirmede en önemli enkaz sistemde ordunun aşırı rol alması, zaman zaman darbelerle demokratik sistemin kesintiye uğraması, anayasanın ısmarlama yaptırılmasıdır. (1961 ve 1982 Anayasaları). Unutmayalım ki; Cumhuriyetin de, Demokrasinin de korunmasının teminatı AB'dir. Rejimin laik niteliği AB ile korunur. Etnik ve dini çatışmaları AB önler. Hiç kimsenin şüphesi olmasın ki; Silahlı Kuvvetlerimiz Atatürk'ün hedefi olan muasır medeniyete AB üyeliği ile ulaşılacağıının bilincindedir.

*"Unutmayalım ki;
Cumhuriyetin de,
Demokrasinin de
korunmasının
teminatı AB'dir.
Rejimin laik niteliği
AB ile korunur.
Etnik ve dini
çatışmaları
AB önler".*

YENİ HÜKÜMET - AB İLİŞKİLERİ

TBMM tarafından erken seçim kararının alınmasının gerçek sebebi AB Uyum yasaları konusunda hükümet ortağı partiler arası gerginliktir. Anavatan Partisi ile MHP arasındaki tartışmalar birbirlerine güvensizlik oluşturmuş, bu yapı ile AB konusundaki çalışmaların sekteye uğrayabileceği endişesi Mesut YILMAZ'ı erken seçimin zaruretine inandırmıştı. AB uyum yasaları konusunda kahramanlık payesi verilen meclis AB uyum yasaları tartışmasının kurbanı oluyor, 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan erken seçimde AKP dışındaki tüm partiler meclis dışında kalıyordu.

AKP iktidarı; Türkiye'nin AB yolculuğunda 57. Hükümetten devir aldığı görevi başarı ile hedefe ulaştırma noktasında bu güne kadar başarılı çalışmalar yapmıştır. 12-13 Aralık tarihlerinde Kopenhag'da toplanan AB zirvesinde Türkiye'yle tam üyelik müzakerelerinin tarihi tespit edilecekti. Tarih içinde tarih alındı ve 2004 Aralık ayında müzakerelerin başlama tarihi verilmesi kararlaştırıldı. Siyasi, Sosyal ve Ekonomik kriterlere ilişkin yeni uyum yasalarına ihtiyaç vardı. 2 Ocak 2003 tarihli dördüncü, 23 Ocak 2003 tarihli beşinci uyum paketleri yeni oluşan 22. Dönem TBMM'de kabul edildi. Altıncı uyum tasarı taslağı kamu oyunda tartışılmaya açıldı. Bu konuda Hükümetin ve Meclisin iyi niyetini ve gayretini takdir ediyoruz. AB yasalarının çıkmasının yanında, uygulamaya önem vermektedir. Demokrasi, Hukukun Üstünlüğü, İnsan Hakları ve Ekonomik kriterler açısından uyum yasalarının tavizsiz uygulamaya geçmesi gerekir. Uygulama noktasında da umudumuzu koruyoruz.

6.UYUM PAKETİ

Kamu oyunda tartışılan altıncı uyum paketi tasarısı Bakanlar Kurulunca kabul

edilip TBMM'ye sunulmadı. Tartışılan tasarı taslağıdır. Tasarı taslağında var olduğunu kabul ettiğimiz düzenlemeler mutlaka ileri bir adım olacaktır. Hukuki reform ağırlıklı 6.Uyum paketi de meclisten rahatlıkla geçecektir. Terörle mücadele Kanununun 8. Maddesinin kaldırılması isabetli bir yaklaşımdır. Ne var ki bu madde kaldırıldı diye TCK'nun 312. maddesini bu madde yerine uygulamamız gerekir. Öyle olursa yapılan düzenlemenin bir anlamı olmaz.

AGİT çerçevesinde zaten seçimler her aşamada denetleniyor. Yasayla tekrarlamak fazlalıktır. Uzun bir demokrasi geçmişi olan ülkemizin denetlenir olmaktan çıkması noktasında gayret içinde olunmalıdır.

İmar Kanununun Ek 2.Md. değişiklik "imar plânında lüzumlu cami yerlerinin ayrılması, il, ilçe ve kasabalarda müftünün izni yerine Mülki idare amirinden izin alınması, Cami yerine ibadethane nitelemesi isabetli bir düzenlemedir. Ancak kat mülkiyetine tabi müstakil binalarda mescit açılmasını anlamak mümkün değildir. Bu konu bir özgürlük sorunu olmadığı gibi, hiç bir AB üye ve aday ülkede örneği yoktur. Yanlış yorumlara sebep olacak, AB karşıtlarına koz verecek bu bölümünde pakette yer alması isabetsizdir.

Tartışmalı bir diğer konu; sinema, video ve müzik eserleri kanununun 3'üncü ve 9'uncu maddelerinde yapılan değişiklikte; eserin "kamu yararına" uygunluğunun çerçevesini kim çizecek. Yasalar açık ve uygulanabilir olmalı, taktire ve sübjektifliğe pirim veren yasalar uygulama güçlüğüne ve keyfiliği doğurur. Sınır konulmamalı ya da mevcut yasalara aykırı olamaz ibaresi yeterli olmalıdır.

SONUÇ

AB komisyonunun Ekim 2004'de açıklanacak ilerleme raporunda; Türkiye tam üye-

lik müzakerelerine başlayabilir ibaresiyle tam üyelik müzakereleri için mümkün olan en kısa tarihte müzakereler başlamalıdır. Aksi görüş ise, ilerleme raporunda "Türkiye tam üyelik müzakerelerine hazır değildir" olacaktır. İlerleme raporunun lehimize olması için Ekim 2004'e kadar hükümetin, meclisin AB konusundaki hassasiyetini sürdürmesi AB kriterlerine uyuma ilişkin yasaların titizlikle uygulanması şarttır.

"İlerleme raporunun lehimize olması için Ekim 2004'e kadar hükümetin, meclisin AB konusundaki hassasiyetini sürdürmesi AB kriterlerine uyuma ilişkin yasaların titizlikle uygulanması şarttır".

AB siyasi ve ekonomik kriterlerinde pazarlık payının olmadığı bilinciyle Politikamızın, Asker ve sivil bürokratomuzun, Sivil toplum örgütlerinin ve Medyanın Türkiye'nin AB üyeliğine girişile ilgili imajına zarar verecek söz ve davranışlardan kaçınılması şarttır.

AB kriterlerine ilişkin yasaları çıkarıp uygulamaya geçen Türkiye'yi AB dışlamaya cesaret edemeyecektir. Aksi halde Hıristiyan kulübü olduğunu kabul eder. Kültürler çatışması tezini savunan Haminton'u haklı kılar. Türkiye'siz bir AB Irak Savaşında görüldüğü gibi dünya siyasetinde etkisiz konumunu muhafaza eder AB Türkiye'yle anlam kazanacaktır. Türkiye görevini yapsın AB topu taca atamaz. Atsa da kazançlı Türk halkı ve Türkiye olacaktır.

Türkiye Aynası

PROF. DR. MEHMET ALTAN

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Politikası Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Merkezi Ararken...

Ankara'nın kendini sıkıntıya düşürmeyecek bir "siyasal merkez" inşa etme arantısı devam ediyor... Babadan kalma alışkanlıkları ile bilineni tekrarlayan Ankara'lı "toplumsal terziler" sosyo-ekonomik yapıyı göz ardı ederek siyaset kurumunu kendine göre düzenleyebileceklerine inanmaya devam ediyor. Partilerin gerçek birer toplumsal güç olmaları için medya desteğinden ziyade halk desteğine ihtiyacı var halbuki.

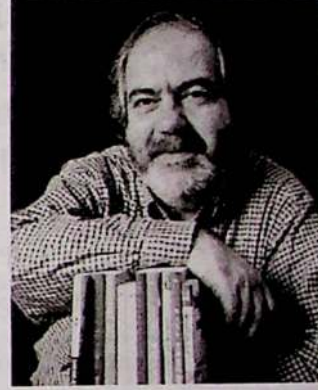
Türkiye'de siyasal merkez çoktandır iflas ettiyse, meşru olmalarına rağmen Ankara'nun "radikal" muamelesi yaptığı partilerin oylarında diğerleri ile kıyaslanmayacak ölçülerde artış varsa, olup bitene daha derinden bakmak gerek.

Türkiye yeryüzünün en az üreten ve en kötü paylaşılan bir kaç ülkesinden biri. En zengin, pastanın on üç dilimini alırken, en fakiri bir dilim ile yetiniyor. Toplum, zenginlerin daha zenginleştiği, fakirin ise daha

fakirleştiği bir kabus yaşıyor. Siyasal merkezi oluşturan "orta sınıflar", çoktandır rahmetli oldu. Yoksul ve zengin olarak iki kampa ayrılmış bir toplumda, sürekli militerleştirilerek iyice daraltılmış bir siyaset alanının normalleşmesine imkân var mı?

"Partilerin gerçek birer toplumsal güç olmaları için medya desteğinden ziyade halk desteğine ihtiyacı var".

Türkiye'de sağlıklı bir merkez isteyenler öncelikle Türkiye'deki yetersiz üretimle ve inanılmaz bir adaletsizliğin sonucu olarak gelir dağılımı ile ilgilenmek zorunda. Yok

sulluk kaçınılmaz olarak radikalizm doğurur. Son yapılan bir araştırma seçmenin % 55'inin pahalılıktan, % 25'inin de işsizlikten yakındığını sergiliyor.

*"Türkiye yeryüzünün
en az üreten ve
en kötü paylaşan
bir kaç ülkesinden biri.
En zengin, pastanın on üç
dilimini alırken,
en fakiri
bir dilim ile
yetiniyor".*

Gelir dağılımını göz ardı ederek, orta sınıfın eriyip gittiğini yok sayarak "merkez" inşası hüsrarla biter. Siyaset, öncelikle tarihsel olarak neden ülkenin zenginlik ve özgürlük üretilmediğini gündeminin ilk maddesine koymak durumunda. Bu temel soru toplumsal gündemin ilk sırasına gelmedikçe Türkiye sağa sola yalpalaya yalpalaya yuvarlanmaya devam edecek.

Derin sorunlara neşter atmayan ve buna köklü çözüm getirmeyen siyaset kurumu boşa kürek çekmeye ve bunaldıkça seçim yapmaya devam edecek. Bir yanda zenginlik üretmeyen yoğun bir köylülük, diğer yanda siyasete sürekli müdahale eden militer bir anlayış ve buna sessizce bakıp, sorunları çözmek yerine iktidardan pay almak isteyen siyasal partiler.

Ne yazık ki böyle bir yapıdan merkez çıkmıyor.

PEKİ, NE YAPMALI?

Toplumsal merkezin oluşacağı sağlıklı bir yapıyı nasıl kurmalı? Bunun cevabını verebilmek için mevcut yapıya daha ya-

kından bakmalıyız.

Türkiye, tüm ekonomik kaynakları kötü kullanarak heba eden "politik devlet" anlayışından çaresizlik nedeniyle ve dünyanın baskısıyla yavaş yavaş uzaklaşmaya çalışsa da, alınması gereken uzun bir yol var.

Kararların "siyasal çıkarlarla" verildiği bir ortamda, bütün toplumun zararlı çıkmakta olduğu somutlaşıyor; "ekonomik aklın" üstünlüğü kabul görüyor; ama "politik bir devlet" yapısının yerini neyin ve nasıl alacağı pek bilinemiyor.

İnsanların "oy gücüne" göre emeklerini "değerlendiren" anlayışa "politik devlet" diyoruz. Örneğin, yılda 37 gün çalışan buğday üreticisinin mahsulünün tümünü devletin satın alması, tam bir "politik devlet" anlayışıdır.

Ekonomik akılla hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü, bu "politik" davranış, başta oy baskısı ile malını zorla devlete satan buğday üreticisi olmak üzere, tüm toplumu fakirleştirir.

Türkiye'deki "politik devlet" anlayışının tam karşıtı ise, "liberal devlet" kavramıdır. İki arasındaki en önemli ayrım şudur: "Liberal devlet" anlayışında, toplumun devletten özerkliği temel alınır. Devlet, topluma bir model empoze edemez. Tam tersine, toplumun talepleri devlete yön ve şekil verir. Öncelik politik çıkarlarda değildir. Toplumun sosyal gelişmesindedir. Onun için de "Liberal devlet", önceden oluşturulmuş kararlar doğrultusunda hareket etmez. Şartları her an yeniden doğurur, varlığını sosyal hareketlilik üzerine kurar.

Halbuki, bizdeki "politik devlet", nüfusun yarısının şehirlerde yaşamasına rağmen, hala kırsal kesimlerin çoğunlukta olduğu dönemdeki gibi işlemekte.

Şehirlerin de "çıkarları" olabileceği; hat-

ta bunun "kırsal" kesimlerle çatışabileceği kimsenin aklına gelmemekte...

"Liberal devlet", toplumun çeşitliliğinden güç alır; "politik devlet" anlayışında olduğu gibi yalnızca bazı kesimlerin ihtiyaç ve arzularına göre hareket etmez. Tüm toplumu gözetir. Bu gözetmenin yolu da hiçbir kesime öncelik tanımamaktır. Toplumun kendi içindeki farklılık, çok seslilik, uzlaşmaz çelişkiler o toplumun zenginleşmesini ve sürekli hareket etmesini sağlar.

"Devlet iktidarını" toplumun belirli kesimlerinin aleti yapmak, sonunda devletin hizmet gücünü yok eder, sosyal yapıyı yıpratır. Onun için de liberal anlayış, "devlet iktidarının" politik kaygularla ekonomiye müdahalesini, bazı sosyal gruplara haksız çıkarlar sağlanmasını engeller.

Sosyal yapı zaman zaman zıtlaşarak, bazen uzlaşarak kendi ahengini yaratır.

Liberal devlet bir "örgütlenmedir"; ama "politik kimliği" yoktur. Bir "hizmet örgütüdür". "Mal sahibi" olmayan bir "işletmecidir". Özetle, "güçlü" değil, "hizmetkardır".

Türkiye'de devletin 70 yıl önce, sadece Cumhuriyet'i kuran kadroların çıkarlarına göre şekillenmiş olmasının sıkıntısını çekiyoruz bugün. O dönemin özelliklerine göre tarım kesimi ağırlıklı bir yer tutuyormuş. Köylüler dışında da "asker ve sivil memurlar" varmış. Başka da pek kimse yokmuş. Devlet yönetimini elinde bulunduran "memurlar", kendi "politik" çıkarlarına göre toplumu şekillendirmeye yönelmişler. Ona, kendi arzularına göre bir biçim vermeye kalkmışlar. Ama şimdi görüyoruz ki "politik devlet" anlayışı iflasın eşiğinde. Akıl dışı kararlar, toplumun refahını tehdit ediyor.

Çözüm, bir an önce, "politik devlet" anlayışını terk etmekte görünüyör. .

*"Liberal devlet",
toplumun
çeşitliliğinden güç alır;
"politik devlet"
anlayışında olduğu gibi
yalnızca bazı kesimlerin
ihtiyaç ve arzularına göre
hareket etmez.
Tüm toplumu
gözetir.*

AKP BAŞARABİLİR Mİ?

Bunu daha derin görmek isteyen herkesin hem 8. beş yıllık planı büyütle okuması, hem de Ankara'nın kendi resmini çektiği ve fiyakasız görünen her detayı düzelineceğine söz vererek AB için oluşturduğu "ulusal raporu" sayfa sayfa elden geçirmesi gerekiyor. Bu okuma nasıl iflah olmaz bir politik devlet anlayışının hücrelerimize yer ettiğini çok berrak bir şekilde gösteriyor. AB'nin de bizi liberal bir topluma dönüştürme gayretlerini.

Adı geçen belgeler aynı zamanda Türkiye'nin fikren ve ruhen zenginlik üretmekten uzak olduğumuzu söylüyor... Dünyanın kalkınmış ülkelerinin kişi başına gelirinin alıp başını gittiği bir dünyada, biz bırakın ilerlemeyi, on yıl önceki gelirimizden de daha geriyiz.

Türkiye'nin gündeminden hiç eksilmeyen yoksulluk, işsizlik ve fakirlerin her şeyi geride bırakarak bir şampiyon atlet gibi çok ön plana çıkması da bundan dolayı.

Siyasal nüfuzu ödüllendiren, paylaşımı piyasada değil de politikada yapan ve kitleleri üretmeye, rekabete ve piyasada hak-

kın kadar olanı almaya değil de üretmeden, yaranarak ve yönetime yanaşarak geçinmeye şartlayan rejim akıl dışılığının sonuna geldi. Yoksulluğun iyice patlaması, işsizliğin inanılmaz boyutlara ulaşması, gelir dağılımının uçurumlarının ürkütücü noktaya taşınması da bu yüzden ivme kazandı.

*“Türkiye’de devletin
70 yıl önce, sadece
Cumhuriyet’i kuran
kadroların çıkarlarına
göre şekillenmiş
olmasının
sıkıntısını
çekiyoruz
bugün”.*

AKP, üreterek, yarışarak geçinme zorluğu olan yığınların son sığınağı oldu. Bu AKP’nin en büyük zorluğunu oluşturuyor. Yığınları eski âdetlerinden akılcılık için kopararak yönetmek zorunda. Ama bu davranış yığınsal desteğini ne kadar güçlü bir şekilde korur? Akıl dışı eski sistemi sürdürmeye kalkışırsa, ekonomik depressiyonun şiddetine dayanabilir mi?

Kitlelere akılcılık ve ona ulaşmaya kadar da eşit oranda paylaşılan bir külfet gereğini anlatarak yol alabilirse, bu herkes için ideal olacak.

Orta Sınıf Ve Akılcılık

AKP iktidarı ile yazının başlangıcında değindiğimiz “siyasal merkez”de daha

çok konuşulmaya başlandı. En zengin ile en fakir arasındaki gelir farkının on üç misline çıktığı bir ülkede, merkezi oluşturacak olan etkili bir orta sınıfın yok olduğu görülür. Türkiye’de epeydir yoksullar ve zenginler var. Üstelik kabaca bakıldığında ikisi de devletten geçinme arzusunda.

Böyle bir tablo orta sınıfı ve merkezi doğurmaz. Orta sınıf ve merkezin olması için, öncelikle bunun sosyal bazının toplumda oluşması lazım.

AKP bir yandan ekonomik akla uyararak, öte yandan gelir dağılımı adaletsizliğini azaltarak, eriyip giden orta sınıfları ihya ederse, toplumda güvenceli bir orta sınıf yaratırsa ya da yaratmaya çalışırsa, başarısı oranında da siyasal merkez haline gelir.

*“Yoksulluğun
iyice patlaması,
işsizliğin inanılmaz
boyutlara ulaşması,
gelir dağılımının
uçurumlarının
ürkütücü noktaya
taşınması da
bu yüzden
ivme kazandı”.*

Bunun sağlanamaması halinde, Türkiye’de yoksulluk iyice dikiş tutmaz hale gelecek. Öfkeli ve tepkisel kitleleri artık sol gibi görünen merkezci ve devletçi partiler durduramaz oldu. Bundan böyle AKP de durduramaz olur.

Ekonominin İçinden

DR. NESRİN NAS

Merkez Bankası İle Faiz Kavgasının Hedefi Ne?

Türkiye’de neredeyse bir aydır kurların artması ve faizlerin düşmesi etrafında bir fırtına koparıldı. Hedef ise Merkez Bankası. Merkez Bankası faizleri düşürürse, her şey düzeleceğine inanıldı. Öyle görünüyor ki Merkezin faiz indirimine rağmen bu tartışma daha sürecek.

Merkez Bankalarının, özellikle enflasyonla mücadele ettiği dönemlerde, bastıkları paranın belli ölçüler içinde değerlendirilmesine olumlu bakmaları çok normaldir. Bu nedenle Hükümetlerin Merkez Bankaları ile çatışmaları da çok normaldir. Çünkü, fiyat istikrarını sağlamak ve kollamak görevi olan bir Merkez Bankası ile kısa dönemde büyümenin hızlanmasını, işsizliğin düşmesini ve faizlerin düşük kalmasını arzulayan hükümetlerin arasında kısa vadede amaç birliği yoktur. Zaten, bu çelişkinin varlığı nedeniyle bir çok gelişmiş ülkede Merkez Bankaları siyasetten bağımsız hale getirilmişlerdir.

Ancak hükümetler Merkez Bankaları ile

kamuoyu önünde açık bir tartışmaya girdiği zaman, çoğunlukla sonuç hükümetlerin arzuladığının aksi olur. Reel faizler inebileceğine daha da yükselir.

“Hükümetler Merkez Bankaları ile kamuoyu önünde açık bir tartışmaya girdiği zaman, çoğunlukla sonuç hükümetlerin arzuladığının aksi olur. Reel faizler inebileceğine daha da yükselir”.

Bu nedenle mevcut Hükümet bağımsız bir Merkez Bankası ile nasıl çalışılması gerektiğini öğrenmek zorundadır. Aksi takdirde, baskı altındaki bir Merkez Bankası

ile enflasyonla mücadele edemeyiz ve sürdürülebilir büyümeyi sağlayamayız. Kaldı ki hükümetle Merkez Bankası arasında ileride çok daha çetin çatışmalar olacaktır. Çünkü ekonomik istikrarı sağlamanın da, kollamanın da bir maliyeti vardır.

Bu tartışmanın odak noktasını döviz kuru oluşturuyor. TL son iki ay içinde aşağı yukarı % 20 değer kazanmış durumda. Bunun için Merkezin faiz indirimi yapmakta çok geç kaldığı başta hükümet üyeleri olmak üzere bir çok çevre tarafından dile getirildi. Ağırlıklı olarak da ihracatçılar en fazla yakınan kesim oldular.

İhracat Mayıs ayında % 30 düzeyinde arttı. İhracatçılar bir yandan TL'nin aşırı değerlendirilmesinden yakınırken öte yandan bu ihracat artışı nasıl gerçekleşti? Gerçekte bu rakamlar biraz aldatıcı. Çünkü % 35'lik artışın bir bölümü daha çok euro ile yapılan ihracatın dolar cinsinden ifadesinden kaynaklanıyor. Yılbaşından bu yana euro'nun dolara karşı % 10 değer kazanması ihracatımızı dolar bazında bu orana yakın düzeyde arttırmış.

Öte yandan doların düşüşü birebir ihracatçıya olumsuz olarak yansımıyor. Çünkü Türkiye'nin ihracatının % 60'ı euro bazında. Bu da doların düşüşünden kaynaklanan olumsuzlukları büyük ölçüde engelliyor. Buna karşılık ithalat büyük ölçüde dolarla yapılıyor ve ihraç edilen ürünlerde ithalatın payı oldukça yüksek. Bu da ihracatçının girdi maliyetini düşürüyor.

İhracatçı; büyük ölçüde kurun seviyesinden değil, aşırı dalgalanmanın yarattığı belirsizlikte kaybediyor. Kurun sürekli oynamasından ve değer kaybetmesinden dolayı önünü göremeyen ihracatçı fiyatlamada ve TL üzerinden maliyetlerini kontrol etmede zorlanıyor. Vadeli işlemler piyasası çalışmadığı için de, kur oynaklığı-

na karşılık önlem alamıyorlar. Sıkıntı burada.

“Kurun sürekli oynamasından ve değer kaybetmesinden dolayı önünü göremeyen ihracatçı fiyatlamada ve TL üzerinden maliyetlerini kontrol etmede zorlanıyor”.

Ancak bu sıkıntının çözümü ne yazık ki Merkezin faiz indiriminde değil. Kaldı ki dövizin fiyatının hızla aşağı gelmesine bir de hızlı faiz düşüşü eklenirse tüketim patlar. Bu da ithalat artışı yoluyla cari işlemler açığını patlatır. Nitekim bu hedef revize edilerek 3.7 milyar dolardan 6.1 milyar dolara yükseltildi. Bu şimdilik GSMH'nın % 3'üne tekabül ediyor ve sürdürülebilir görünüyor.

Burada sorun, döviz kurunu düşük tutacak makro ekonomik politikaları sürdürmekte yani enflasyonu düşürmekte. Bunun için de kamu açıklarının azaltılması gerekiyor. Çünkü enflasyon düştükçe ona paralel faiz düşüşü yapılırsa bile, dövizden TL ye geçişler devam eder ve bu durumda kur düşük kalır. İthalat artsa ve cari açığa yol açsa dahi, büyüyen milli gelir içinde sorun olmaktan çıkar. Ancak ihracatçı fiyat dışında rekabet unsurlarını geliştirmekte gecikirse, ihracat gerçekten sıkıntılı bir döneme girebilir.

“Ekonomide ısınma işaretleri gözleniyor. Bu da faizlerin çok hızlı inmeyeceğini gösteriyor. Kısacası, Merkez Bankası temkinli olmakta son derece haklı”.

EKONOMİDE ISINMA İŞARETLERİ

Ekonomide ısınma işaretleri gözleniyor. Bu da faizlerin çok hızlı inmeyeceğini gösteriyor. Kısacası, Merkez Bankası temkinli olmakta son derece haklı.

Yüksek faizler, ekonomideki yapısal sorunlar ve risklerin bir sonucudur. Faizi indirmek için öncelikle reel sektörde, finansal kesimde ve kamuda yapısal reformlara kararlılıkla devam edilmelidir.

Bu, mali disiplin sağlanmadan, IMF ile yürütülen programa uyum sağlamadan ve enflasyonla mücadele kararlılığından vazgeçilerek faiz düşüşünün ve büyümenin istenmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir büyüme özel sektöre rahatça ertelediği zamları yapma ve verimsizliğini ve yüksek maliyetlerini fiyatlara yansıtma olanağı vererek enflasyonla mücadeleyi zaafa uğratar.

Halen borçlarının çevrilebilirliği sorgulanan Türkiye ise öncelikle ekonomik programa uyum sağlamak, mali disiplini korumak, yapısal değişimi gerçekleştirmek zorundadır. Türkiye kur istikrarını, faiz ve enflasyon düşüşünü ancak böyle sağlayabilir.

Sürdürülebilir büyüme için enflasyonun ve faizlerin düşmesi gerekiyor. Bunun yolu

da şeffaf ve hesap verebilir bir kamu mali yönetiminden, güçlü mali piyasalardan ve verimli ve rekabet gücü yüksek bir reel sektörden geçiyor. Bu yapısal dönüşüm için, 2000 yılından bu yana yürütülen program çerçevesinde yapılanlar ve yapılması gerekenler var. Ne yazık ki ne olursa olsun hızlı büyümenin başlamasını isteyen ve bu nedenle faiz düşüşünü zorlayan hükümet bu programı ve yapısal önlemleri pek de ciddiye almıyor.

Nitekim beşinci gözden geçirmenin tamamlanması da gecikecek görünüyor. IMF'nin bıraktığı ev ödevi listesi hayli uzun. Sosyal güvenlik açıklarını kontrol altına alacak kanunu henüz çıkarmadı. Dört ayda 5.9 katrilyon açık veren sosyal güvenlik sistemi yıllık 18 katrilyonluk açığa doğru gidiyor. Hedef ise 14.9 katrilyon lira.

2.4 katrilyonluk hedefin bile tutmayacağını maliye uzmanları söylüyor. Kaldı ki gelir vergisi tahsilatı, tahakkukun sadece % 17'sinde kalmış durumda. Yüksek oranlı tekel zamları da kamu maliyesinde bir aksaklık olduğu ve bunun giderilmesine çalışıldığını gösteriyor zaten.

Faiz dışı fazla şimdilik tuttu ama bundan sonrası şüpheli görünüyor. Tarım mevsimi geliyor ve hükümetin çiftçilere ek destek niyeti oldukça açık.

Hükümet zam yapmayarak KİT açıklarını da büyütüyor. Bu da toplam kamu faiz dışı fazlasına olumsuz etki yapıyor. Elektrik zammı gerektiği halde yapılmadı, bakanlık yetkilileri IMF'ye öyle bir rakam olmadığı halde, elektrik affından 1 katrilyon gelecek dediler. Eğer bütçedeki sorun, yılın geri kalan döneminde de devam ederse bu, enflasyondaki düşüş eğilimini olumsuz etkileyecektir.

Ayrıca bu yıl getirilen 15.4 katrilyonluk ek gelir paketinin 12-13 katrilyonluk kısmı,

gelecek yıl olmayacak. Enflasyon muhasebesi 2.7 katrilyonluk gelir kaybına neden olacak. Bütün bu rakamlar ortadayken ne yazık ki yerel seçimlerin yaklaşması hükümetin önceliklerini bütünüyle değiştirmiş durumda.

“Sürdürülebilir büyüme için enflasyonun ve faizlerin düşmesi gerekiyor”

Tüm bu gelişmelere rağmen siyasiler faizin bir neden değil sonuç olduğunu kabul etmek istemiyorlar. Yapısal reformları yapmamakta direnmelerinin, kamu kesiminin finansman açıklarını artırmanın, Programın arkasından dolanma çabalarının, Merkez Bankasının bağımsızlığını sindiremelerinin sonucu yüksek reel faiz olarak geri dönüyor. Ve ne yazık ki nominal faizleri bastırarak reel faizleri aşağı almak mümkün olmuyor, hatta tam tersi bir sonucu doğuruyor. Kısaca, faizlerin düşmesi isteniyorsa reel kesimde, mali sektörde ve kamu kesiminde yapısal reformların tamamlanması olmazsa olmaz.

IMF'ye güçlkle de olsa, “programın gereklerini yerine getireceğiz” sözünü verdikten sonra “Yasa çıkarmak Meclisin işi. Demokratik sürece müdahale edemeyiz” deme lüksünüz kalmıyor. Çünkü Meclis çoğunluğunu elinizde bulunduruyorsunuz. Aksi halde samimiyetiniz sorgulanmaya başlar, bu da Türkiye'nin risk primini ve doğal olarak ödeyeceği reel faizleri artırır.

Öte yandan halka iş ve aş vaadiyle işbaşına gelen bu hükümetin bugün çok daha dikkatli adım atması gerekiyor. Çünkü bu-

gün iki milyon bireysel yatırımcının elinde hazine kağıdı var. Eğer programda ayak sürüme dönemi başlarsa bu tablo ciddi riskler yaratacaktır. Neticede milyonlarca sade vatandaşı beklenmedik bir anda bir gecede fakirleşme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Bu koşullar altında Merkez Bankası üzerinde faiz indirimi yapması konusunda kurulan yoğun baskıyı anlamakta zorlanıyoruz. Hele işin Merkez Bankası yasasının değiştirilmesi noktasına taşınması asıl meselenin zihniyet değişimi olduğunu açıkça gösteriyor.

Merkez Bankası faiz konusunda bir karar verirken sadece gelecekteki enflasyona baktığını defalarca açıkladı. Banka enflasyonun gelecekte nasıl bir seyir izleyeceğini öngörebilmek için ise ayda iki defa beklenti anketi düzenleyerek piyasanın nabzını tutuyor. Piyasanın beklediği yıl sonu enflasyon rakamının bu anketlerde aşağı inmesi bile Merkez Bankasına faiz indirtmiyorsa, ortada onu kaygılandıran bazı riskler olmalı. Nitekim Merkez Bankası faiz indirimi yaptığı gün yayınladığı açıklamada bu risklerin varlığına dikkat çekmiştir.

Çünkü bu anketler Merkez'in enflasyonu öngörmek için baktığı araçlardan sadece biri. Banka bunun yanı sıra kamu ve özel sektörün fiyatlandırma davranışları, döviz kurları, ödemeler dengesi, ücretler, istihdam, kamu maliyesi ve dış ekonomik gelişmeler gibi bir çok faktöre bakıyor. Merkez Bankası açıklamasında bu faktörlerden bazılarında sorun ya da risk olduğu açıkça belirtiliyor. Kaldı ki IMF niyet mektubunda yer alan 26 taahhüdün önemli bir bölümünün hala yerine getirilememiş olması Merkezin elini bağlayan nedenlerden biriydi. Eğer hükümetin taahhütlerini yerine getirememesi nedeniyle IMF ile bir sorun çıkarsa bu, kurları, faizi ve dolayısıyla ge-

lecekteki enflasyonu olumsuz etkileyecektir. Zamanlaması doğru olmayan bir indirim ile piyasaya yanlış sinyal vermek istemeyen Merkez, enflasyondaki mevcut düşüş eğiliminin kalıcı olup olmadığına bakar. Gelişmelere yüzeysel bakan piyasalar ise Merkeze göre daha iyimser davranabilirler. Ancak siyasi otoritenin talebine boyun eğmek, gerçekçi davranmak zorunda olan bağımsız Merkez Bankalarının davranış biçimi değildir.

FAİZ İNDİRİMİNİN ANLAMI VE SONUCU

Baskılara direnen Merkez Bankası enflasyon rakamlarının açıklanmasının ardından faizleri 3 puan indirdi. Merkez Bankası öncelikle enflasyonun kalıcı biçimde düşüğünü görmeliydi ve öyle de yaptı. Ancak bu faiz indiriminin kur üzerinde etkisi hemen hemen hiç olmadı. Dolar kuru Avrupa Merkez Bankasının yarım puanlık indiriminden sonra birazcık toparlandı. Merkez de zaten bunun böyle olacağını biliyor ve genel faiz düzeyi ile gecelik faizler arasında uzun vadede bir ilişki olmadığını söylüyordu. Kısa vadede böyle bir ilişki var gibi görünse de, genel faiz düzeyinin yapısal reformların sürdürülmesine bağlı olduğunun altını çiziyordu.

Beklenen enflasyonun gerçekleşen enflasyonun üstünde kalması sıkı para politikası izlendiğini gösterir. Aradaki fark Merkez Bankasının kredibilitesidir. Nitekim bu kredibilite de geçen seneden bu seneye önemli bir iyileşme olduğunu görüyoruz.

Ancak Merkez Bankası hala bir kredibilite sorunu yaşıyor. Sık sık oluşan mali krizler ve son 30 yıla damgasını vuran yapışkan ve yüksek enflasyon Merkez Bankasını zorluyor. Bu nedenle Merkez Bankası son derece temkinli hareket ediyor ve doğru da yapıyor. Bu koşullar altında Merkez Bankası üzerinde siyasi baskıyı artır-

manın sonuçları yıkıcı olabilir.

“Beklenen enflasyonun gerçekleşen enflasyonun üstünde kalması sıkı para politikası izlendiğini gösterir. Aradaki fark Merkez Bankasının kredibilitesidir”.

ENFLASYON DÜŞÜYOR AMA...

Son açıklanan veriler enflasyonda yeniden tüketici enflasyonunun öne geçtiğini gösteriyor. Toptan eşya enflasyonu öncülüğü tüketici fiyatlarına bırakıyor. Toptan fiyatlarda % 0.6'lık bir azalma meydana gelirken tüketici fiyatları Mayıs ayında % 1.6 arttı. Petrol fiyatlarının, kurların düştüğü, tekel ürünleri hariç hemen hemen hiçbir kamu ürününe zam yapılmadığı, tarım fiyatlarının artmadığı bir ayda, tüketici fiyatlarının enflasyonda öncülüğü alması, tüketim artışının başladığını gösteriyor. Anketlere göre aynı eğilimin Haziranda da sürmesi bekleniyor. Tüketim artışı ile tüketici enflasyonunun paralel bir seyir izlemesi tüketim artışının enflasyonla mücadeleyi zorlaştıracağını bize söylüyor. Bu eğilimi devam ederse enflasyonda beklenen ve hedeflenen oranlara varılması güçleşecek. Ve Türkiye bir kez daha, canlanacak ekonominin yaratacağı enflasyonla fiyat artışlarının kontrolü için tüketimin baskı altına alınması arasına sıkışacak.

Aylık enflasyon rakamlarındaki bu durum yıllık enflasyon verilerine de yansdı. Toptan fiyatlar yıllık bazda % 35.1'den 33.7'ye inerken, tüketici fiyatları % 29.5'ten % 30.7'ye çıktı.

EKONOMİK GÖSTERGELER DİŞ DÜNYA (HAZİRAN 2003)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)
A.B.D.	1.9	2.2	3.1	6.0	- 514.3	- 503.4
Almanya	- 0.9	0.7	3.7	10.7	123.0	48.0
Avustralya	2.8	3.4	4.3	6.1	- 9.0	- 20.8
Avusturya	- 0.5	1.3	2.2	4.3	0.7	1.4
Belçika	0.6	1.0	2.4	11.4	16.4	11.4
Danimarka	1.4	2.5	3.9	5.8	8.7	5.5
Fransa	1.0	2.0	2.9	9.3	8.4	28.6
Hollanda	- 1.2	2.3	2.7	5.3	28.5	2.9
İngiltere	0.3	3.1	3.4	5.1	- 56.8	- 13.1
İspanya	1.9	3.1	3.9	11.4	- 43.6	- 18.2
İsveç	1.2	2.3	0.9	4.6	15.5	9.9
İsviçre	- 1.0	0.4	1.8	3.9	5.0	32.0
İtalya	- 0.4	2.7	1.7	9.0	6.0	- 11.5
Japonya	(b.d.)	- 0.1	1.9	5.4	94.7	109.9
Kanada	2.4	3.0	1.6	7.5	36.4	14.0
Euro - 11	(b.d.)	1.9	3.4	8.8	87.2	48.0

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil Kaynak: The Economist, 7 Haziran 2003.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için ithalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F./F.O.B.

Bir Uyarı

Merkez Bankası Faizi İndirdi, Fakat...

Merkez Bankası Faiz Oranlarının Düşürülmesine İlişkin Basın Duyurusunda Önemli Uyarılar Yaptı

GENEL DEĞERLENDİRME

Yasası gereği Merkez Bankası'nın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır... Merkez Bankası'nın kendi kısa vadeli faiz oranı hakkında aldığı kararların amacı hiçbir zaman enflasyon dışında-ki değişkenleri etkilemeye yönelik değildir...

Hiç şüphesiz enflasyon oranı, ekonomideki diğer değişkenlerden bağımsız hareket eden bir değişken değildir. Çeşitli duyurularımızda defalarca belirtildiği gibi enflasyonu belirleyen bir dizi değişken vardır. Türkiye'deki enflasyonist süreci inceleyen çeşitli akademisyenlerin ortak kanısı, enflasyonun izleyeceği yolu belirleyen temel değişkenlerin döviz kurunun artış oranı, enflasyonun ileride alacağı değerlere ilişkin beklentiler, bu beklentiler çerçevesinde imzalanan uzun dönemli kontratlarda yer alan fiyatlar - söz-

gelimi ücret artışları- ve mevcut üretim düzeyinin potansiyel üretim düzeyinden ne yönde ve ne ölçüde farklılaştığına bağlı olarak belirlenen talep baskısıdır...

"Hiç şüphesiz enflasyon oranı, ekonomideki diğer değişkenlerden bağımsız hareket eden bir değişken değildir".

Merkez Bankası, enflasyon üzerinde belirleyici olan faktörlere bakarak değil, bu değişkenlerin ilerideki olası hareketlerini de göz önüne alarak çok dikkatli bir şekilde takip etmektedir...

Öte yandan, enflasyonu belirleyen değişkenlerdeki hareketlerin ve reel faizlerin temel belirleyicisi de uygulanan iktisat politikalarıdır. Bu çerçevede, özellikle maliye politikası, Türkiye'ye özgü koşullar nedeniyle ön plana çıkmaktadır. Şüphesiz bunun temel nedeni, kamu kesimi borcunun, uygulanan program çerçevesinde önemli ölçüde

azalma eğilimine girmesine karşın, hala yüksek düzeylerde olmasıdır...

“Reel faizleri düşürmenin yolunun nominal faizleri suni biçimde düşürmekten geçmediğinin artık toplumun çoğunluğu tarafından net bir şekilde anlaşıldığını düşünüyoruz”.

Reel faizleri düşürmenin yolunun nominal faizleri suni biçimde düşürmekten geçmediğinin artık toplumun çoğunluğu tarafından net bir şekilde anlaşıldığını düşünüyoruz. Bu tür bir davranış, sadece, büyük özverilerle kurulan dengelerin bozulmasına neden olacak, reel faizlerin düşmesini sağlamayacaktır. Doğru tedavi ancak doğru teşhis ile mümkündür. Bu çerçevede, reel faizleri düşürmenin yolu mali disiplinin kalıcı biçimde sağlanmasından ve enflasyonun düşürülmesinden geçmektedir. Nitekim, programın uygulamaya konduğu günden bu yana incelendiğinde hemen görülecektir ki, reel faizlerde gerçekleşen yükselmelerin tümü, dış şoklar bir yana bırakıldığında, uygulanmakta olan programdan sapılma ihtimalinin ya da algılamasının ortaya çıkması ile gerçekleşmiştir...

Uygulanmakta olan program bir bütündür. Programın temel amaçları sürdürülebilir büyüme için ön koşul olan fiyat istikrarının sağlanması ve kamu borç stokunun milli gelire oranının azaltılması, temel a-

yakları ise parasal disiplin, mali disiplin ve yapısal reformlardır. Bu ayaklardan birisinin aksaması ya da ileride aksama olasılığı olduğu şeklinde piyasalarda şüphelerin baş göstermesi programın tümünün şimdiden aksamaya başlaması demektir. Bu durumda yapılması gereken, sorunun asıl kaynağı olmayan alanlarda çözümü aramak yerine, oluşan aksaklığı ya da aksama ihtimalini inandırıcı biçimde ortadan kaldırmaktır...

Merkez Bankası faiz politikasını belirlerken enflasyon eğilimindeki kırılmanın kalıcı olup olmadığını saptamaya büyük özen göstermektedir. Enflasyonda Nisan ayından itibaren oluşmaya başlayan olumlu tabloyu çok kısa sürede bozabilecek en önemli olumsuz unsurun, program çerçevesinde atılacağı belirtilen adımların atılmaması ya da oldukça gecikmeyle atılması olacağı açıktır. Bu tür gecikmeler, sadece mevcut göstergelere bakarak enflasyonda bir düşme ve dolayısıyla kısa vadeli faiz oranlarında bir indirim bekleyenler ile mevcut göstergelerin yanı sıra, maliye politikasının ve dolayısıyla enflasyonu belirleyen değişkenlerin ileride ne yönde hareket edebileceklerine de bakan Merkez Bankası'nın bekleyişleri ve değerlendirmeleri arasında fark oluşmasına neden olmaktadır...

“Merkez Bankası faiz politikasını belirlerken enflasyon eğilimindeki kırılmanın kalıcı olup olmadığını saptamaya büyük özen göstermektedir”.

Bu çerçevede, Merkez Bankası, özellikle Mayıs ayı başından itibaren sosyal güvenlik ve kamuda atıl istihdamın azaltılması başta olmak üzere, programda öngörülen bazı yapısal reformlarda ve önlemlerde gecikmeler olduğunu, keza enerji sektöründe açıklar nedeniyle bütçeye gelebilecek ek yüklerin bulunduğunu, yıl sonu faiz dışı bütçe hedefine ulaşılması için bazı önlemlerin alınması gerektiğini müşahade etmiştir. Bu koşullar altında enflasyonla mücadelede odaklanmış bir para otoritesinin göstereceği doğru tavır, faiz oranları kararlarında temkinli olmak, resmin netleşmesini beklemektir. Nitekim, yukarıda sayılan gelişmeler, Merkez Bankası'nın Mayıs ayı içinde faiz indirimi konusunda temkinli hareket etmesine yol açmıştır...

"Kesin bir yargıya varmak için erken olmasına karşın, iç talep artışının enflasyondaki düşüş eğilimini az da olsa sınırladığı düşünülmektedir".

Maliyet unsurlarındaki azalış ve beklentilerdeki iyileşme ile gıda dışı tüketici ve özel imalat sanayi fiyatları enflasyonlarındaki olumlu gelişmelere karşın, mali disiplinde ileride oluşabilecek bir rehabet büyük bir iktisat politikası hatası olacaktır. Merkez Bankası olarak, böyle bir iktisat politikası hatasının gerçekleşmemesi için azami özenin gösterileceğine inanıyoruz. Merkez Bankası dışında kalan kesimlerde de aynı inancın pekiştirilmesi ve enflasyon beklentilerinin program hedefleri çerçeve-

sinde oluşturulması için mali disiplinin ödün verilmeden sürdürüleceği, kamu kesimi gelirler politikasının program hedefleri ile uyumlu olarak gerçekleştirileceği ve öngörülen yapısal reformların zamanında yapılacağı konularında hiçbir tereddüde yol açılmaması gereği açıktır. Bu çerçevede, yapısal reformların hızı yanında, kamu kesimi ücret artışları ile memur maaş artışlarının program öngörülerine uyumu piyasalar açısından önemli bir gösterge olacaktır...

Diğer yandan, güvenin artmasına paralel olarak iç talepte canlanma sinyalleri alınmaktadır. Kesin bir yargıya varmak için erken olmasına karşın, iç talep artışının enflasyondaki düşüş eğilimini az da olsa sınırladığı düşünülmektedir. Önümüzdeki dönemde, kamu kesiminin olduğu kadar özel kesimin de gelirler ve fiyatlandırma politikalarını, enflasyon hedefleri ile uyumlu olarak sürdürmesi, iç talep artışını kısa vadeli bir bakış açısı ile kâr marjlarını artırma fırsatı olarak görmemesi enflasyonla mücadeleyi kolaylaştıracaktır. Aksine davranışların ise, hem enflasyonla mücadeleyi zorlaştıracığını, hem de bu mücadelenin maliyetini artıracığını bir defa daha hatırlatmayı faydalı buluyoruz.

Merkez Bankası Faiz Oranları

	Eski	Yeni
Gecelik Borçlanma Faiz Oranı (%)	41	38
Gecelik Borç Verme Faiz Oranı (%)	48	45
1 Haftalık Borçlanma Faiz Oranı (%)	41	38
Bankalar Arası Gecelik Vade Borç Verme Faiz Oranı (%)	53	50
Bankalar Arası Gecelik Vade Borçlanma Faiz Oranı (%)	5	5

BEKLENTİ ANKETİ'NE İLİŞKİN BİLGİ NOTU

Beklenti Anketi'nin amacı, tüketici enflasyonu, faiz oranları, döviz kuru, cari işlemler dengesi ve GSMH büyüme hızına ilişkin mali ve reel sektörde karar alıcı ve uzman kişilerin beklentilerini saptamaktır. Anket, 3 Ağustos 2001 tarihinde pilot çalışma olarak uygulanmaya başlanmıştır. Anketin kitlesi çok büyük olmadığı için, sadece seçilmiş gönüllü katılımcıların paneli oluşturmasına dayanan olasılık dışı örnekleme metodu kullanılmıştır. Anket, her ayın birinci ve üçüncü haftalarında olmak üzere ayda iki kez uygulanmaktadır. Ankete katılımcı sayısında istikrarın sağlanmasını ve anket soruları ile ilgili tereddütlerin giderilmesini takiben, elde edilen toplu sonuçlar geçmiş verileri de içerecek biçimde 12 Mart 2002 tarihinden itibaren T.C. Merkez Bankası WEB sitesinde zaman serisi olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Ankete katılım isteğe bağlıdır. "Anket toplu sonuçları konusunda açıklık, katılımcı bazındaki bilgilerde mutlak gizlilik" ilkesine kesinlikle uyulmakta, derlenen bilgiler saptanan amaçlar dışında kesinlikle kullanılmamaktadır. Daha önceki dönemlere ilişkin veriler, toplu sonuçların açıklanmasından sonra elimize ulaşan bilgiler nedeniyle değişime uğrayabilmektedir. Yayınlanan toplu sonuçlarda her soru için gözlem sayısı, en küçük, en büyük değerler, standart sapma, aritmetik ortalama, medyan, mod ve uygun ortalama verileri kullanıcılara sunulmaktadır. Uygun ortalama seçimi, aritmetik ortalama, medyan, mod ve alfa kesilmiş ortalama (trimmed mean) karşılaştırmalarına göre hesaplanmaktadır.

MERKEZ BANKASI BEKLENTİ ANKETİ

Cari Dönem	Gözlem Sayısı	En Küçük	En Büyük	Standart Sapma	Aritmetik Ortalama	Medyan	Mod	Uygun Ortalama
Tüketici Enflasyonu Beklentisi (%) (Haziran-03)	71	-0,4	2,0	0,5	0,8	0,9	1,0	0,8
İki Ay Sonrasının TÜFE Beklentisi (Haziran-03)	70	-0,5	2,8	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0
Yıl Sonu TÜFE Beklentisi Haziran-03	70	19,8	40,0	2,9	25,8	25,3	25,0	25,6
Gelecek 12 Aylık Dönemin TÜFE Beklentisi (Haziran-03)	68	10,6	35,0	3,7	21,7	21,6	20,0	21,2
Üç Aylık Hazine İhalesi Yıllık Bileşik Faiz Oranı Beklentisi (%) (Haziran-03)	69	36,0	50,0	3,2	41,2	40,0	39,0	40,8
Yıl Sonu Bileşik Faiz Oranı Beklentisi (Haziran-03)	68	31,0	45,0	3,3	36,7	36,0	35,0	36,7
Para Piyasası Gecelik Yıllık Basit Faiz Oranı Beklentisi (%) (Haziran-03)	70	34,0	43,0	1,3	37,9	38,0	38,0	38,0
Yıl Sonu Basit Faiz Oranı Beklentisi (Haziran-03)	69	20,0	38,0	3,1	32,9	34,0	35,0	33,3
Bankalararası Döviz Piyasası Dolar Kuru Beklentisi (Bin TL) (Haziran-03)	72	1435,0	1810,0	70,8	1492,6	1475,0	1500,0	1475,2
Yıl Sonu Dolar Kuru Beklentisi (Haziran-03)	71	1591,0	2350,0	114,9	1809,3	1800,0	1800,0	1801,5
Cari İşlemler Dengesi Beklentisi (Milyon Dolar) (*) (Haziran-03)	60	-9110,0	750,0	1929,7	-5411,9	-6000,0	-6500,0	
GSMH Büyüme Beklentisi (%) (Haziran-03)	70	2,5	6,5	0,9	4,4	4,5	5,0	4,4

* Verilerin dağılımının çok düzensiz olması nedeniyle uygun ortalama hesaplanamamıştır

Avrupa Birliği ve Türkiye

TÜRKİYE RAPORU

Avrupa Parlamentosu Türkiye Raporunu Tartıştı

Avrupa Parlamentosu, Hollandalı Hıristiyan Demokrat Parlamenter Arie Oostlander tarafından hazırlanan Türkiye raporunu uzun tartışmalardan sonra oldukça değiştirerek kabul etti. Yapılan tartışmalarda, AB'nin en önemli rolünün dünyada hukuk devleti ve demokrasinin güçlendirilmesi yönünde çalışmak olduğu, AB'nin rolünün dini yaklaşımlara kapalı olması gerektiği ifade edildi. Oostlander'in AB'nin siyasi değerlerini ön plana çıkarması gerekirken, ahlaki ve ideolojik değerlere vurgu yapması eleştirildi. AB'nin hoşgörü, özgürlük ve demokrasiyi güçlendirmeye çalışırken, kültürel farklılıklar temelinde Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkılmayacağına dikkat çekilen tartışmalarda, parlamentoların bu konuda daha duyarlı davranılması istendi.

AP'de yapılan tartışmalarda, Avrupalı parlamenterler, Türkiye'de demokrasi ve insan haklarına ilişkin reformların ve uygulamanın yetersizliğini dile getirmelerine karşın, raportöre ağır eleştiriler yöneltti. Özellikle Oostlander'in Türki-

ye'nin laikliğine yönelik eleştirel yaklaşımı, tepki çekti. AP-TBMM Karma Parlamento Komisyonu eş başkanı Jost Lagendijk, raporun Türkiye'de hiçbir şeyin değişmediği havasını yarattığını belirterek, "Türkiye'ye yönelik görüşlerde teşvik edici olmalıyız" diye konuştu. Avusturyalı Sosyalist parlamenter Hannes Swoboda ise laikliğin önemine değinerek, Kemalizm'e yönelik eleştirinin rapordan çıkarılmasının isabetli bir karar olduğunu söyledi.

Türk kökenli Alman parlamenter Ozan Ceyhun, raporun kötü niyetle yazıldığını belirtti ve "Açıkça söyleyin, çoğunuz Türkiye'yi istemiyorsunuz, bu parlamentonun Türkiye konusunda karar alma kapasitesi yok. İyi ki bu konuda Konsey ve Komisyon var" dedi.

Fransız parlamenter Veronique de Keyser de, "Hıristiyanlıktan AB'nin değeri olarak söz edeceksek, tarih boyunca Hıristiyanlık adına işlenen suçlardan da bahsedelim. Lütfen Tanrı'yı bir tarafa bırakalım ve Türkiye'ye yönelik teşvik edici olalım" dedi.

Oostlander'in hazırladığı taslak raporda, "Kemalizm'i Türkiye'nin AB üyeliği için engel olarak değerlendirmesi", Avrupa Parlamentosu üyelerinin ve Türkiye'nin sert tepkisine yol açmıştı. Türkiye'den gelen yoğun eleştiriler üzerine Hollandalı parlamenter, bu ifadeleri içeren bölümü Dışişleri Komisyonu'nda yapılan oylama öncesinde çıkarmıştı.

AP genel kurul oturumunda tartışılan, "5 Haziran 2003 Perşembe" günü oylanıp kabul edilen rapor ve buna bağlı tavsiye karar tasarısında, sözde Ermeni soykırımının Türkiye tarafından tanınmasını talep eden bir değişiklik önergesi sunuldu. Dışişleri Komisyonu, bu yönde sunulan bir değişiklik önergesini daha önceki toplantıda reddetmişti.

REFORMLAR İYİ, ANCAK UYGULAMA ÖNEMLİ

Arie Oostlander tarafından hazırlanan raporda, Türkiye'de gerçekleştirilen reformların memnuniyet verici olduğu belirtiliyor, ancak bu reformların uygulanmasının da önemli olduğuna dikkat çekiliyor.

Türkiye'nin Müslüman çoğunlukta bir nüfusa sahip olmasının AB tam üyeliği için engel teşkil etmeyeceği vurgulanan raporda, Avrupa'nın Türkiye'nin sürdürdüğü reform çalışmalarına destek vermesi isteniyor.

Türkiye'de ordunun devlet ve toplum üzerinde önemli bir pozisyona sahip olduğu ifade edilen raporda, ordunun bu rolünün Türkiye'nin demokratik ve çoğulcu sistemi geliştirmesi konusunda engel teşkil ettiği iddia ediliyor.

Türkiye'de devlet sistemi içindeki reform sürecinde Milli Güvenlik Kurulu-

nun (MGK) uzun dönemde kaldırılmasının gerekli olabileceği öne sürülen raporda, YÖK, RTÜK gibi kurumların bağımsızlığı için, TSK'nın temsilcilerinin bu kurumlarda yer almaması gerektiği savunuluyor.

Raporda, Türkiye'de Avrupa demokratik kurumlarını temel alan yeni bir anayasa yapılması gerektiği ileri sürülüyor ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın hukuk devleti, çoğulcu sistemi ve katılımcı demokrasiyi temel alan bir anayasa yapma girişimine destek verildiği belirtiliyor.

Raporda, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP'in cezaevinde bulunan eski milletvekillerinin affedilmesi çağrısında bulunuluyor.

Oostlander'in raporunda, AİHM'in Kıbrıs Rum kesimi vatandaşı Loizidou ile ilgili aldığı karara Türkiye'nin uyması isteniyor.

Türkiye'nin rüşvet ve yolsuzlukla daha iyi mücadele etmesi gerektiği savunulan raporda, rüşvetle mücadele, daha şeffaf bir toplum, özgür basın, bağımsız yargı ve etkili bir yargı sisteminin çok önemli olduğu ifade ediliyor.

Türkiye'deki seçim istemine ilişkin bazı eleştiriler dile getirilen raporda, işkençe ve kötü muameleyle ilgili mücadelede daha etkili önlemler alınması ve cezaevi koşullarının düzeltilmesi isteniyor.

Raporda ayrıca, Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin "cesur kararlar almaları", Ermenistan'a ambargoya son verilmesi, Türk ve Ermenilerin geçmişteki sorunları aşmak için diyalog kurmaları gibi istekler de yer buluyor.

Rakamların Dili

Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi

Avrupa Birliği'ne Üye Olan da, Üye Olma Perspektifini Yakalayan da Kazandı

Avrupa Birliği trenini kaçırmamanın Türkiye'ye nasıl kan kaybettirdiğini hepimiz görüyoruz. AB'ye üye olan da ve üye olma perspektifini yakalayan ülkeler de kazandı. Örneğin 1960 yılında kişi başına milli geliri bizden daha düşük olan Yunanistan'ın bu günkü gelir seviyesi bizim 5 katımız. Yine 60'lı yıllarda Avrupa'nın en fakir ülkesi olan Portekiz ve İrlanda bugün bizim tahayyül bile edemeyeceğimiz zenginlik ve refah seviyesine erişmiş durumdadır.

Bir zamanların komünist ülkesi Polonya'nın 1 yılda çektiği yabancı sermaye 15 milyar dolar düzeyinde. Bizim Cumhuriyet tarihinde çektiğimiz yabancı sermaye toplamını aşan bir rakam. Ekonomileri Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovanya'nın gerisinde olan Romanya ve Bulgaristan gibi eski komünist ülkeler bile Türkiye'yi yakında sollayacaklar. Bu ülkelerin hepsi 2000 yılında yaklaşık % 5 büyüme oranını yakaladılar. 2010'lu yıllarda 8 – 10 bin dolar gelir düzeyine yükselmiş olacaklar. Onun için AB perspektifi Türkiye için olmazsa olmazdır. Nitekim aşağıdaki tablolardan da izlenebileceği gibi, dünyanın komünist ülkelerinin bile bugün Türkiye'nin ne kadar ilerisinde olduğunu gösteriyor.

Tablo 1
ADAY ÜLKELER
TEMEL İSTATİSTİK GÖSTERGELER (2001)

	Yüzölçümü	Nüfus	Yoğunluk	S.A.G.S. (Satın Alma Gücü Standartları) ile GSYH (1)(2)			GSYH% değişme	Tarım	
	1000 km ²	Milyon Kişi	Nüfus/km ²	Milyar €	Kişi Başına GSYH €	AB Ortalamasının Yüzdesi Olarak Kişi Başına GSYH	%	Brüt Katma Değerdeki Payı (%)	İstihdamdaki Payı (%)
Bulgaristan	111	7,9	71	51,5	6.500	28	4,0	13,8	26,7
Çek Cumh.	79	10,2	130	136,0	13.300	57	3,3	4,2	4,6
Estonya	45	1,4	30	13,4	9.800	42	5,0	5,8	7,1
Kıbrıs	9	0,8	82	14,1	18.500	80	4,0	3,9	4,9
Letonya	65	2,4	36	18,1	7.700	33	7,7	4,7	15,1
Litvanya	65	3,5	53	30,3	8.700	38	5,9	7,0	16,5
Macaristan	93	10,2	110	121,3	11.900	51	3,8	4,3 (4)	6,1
Malta	0,3	0,4	1.250	4,6 (3)	11.700 (3)	55 (3)	-0,8	2,4	2,2
Polonya	313	38,6	124	355,5	9.200	40	1,1	3,4	19,2
Romanya	238	22,4	94	132,2	5.900	25	5,3	14,6	44,4
Slovakya	49	5,4	110	59,7	11.100	48	3,3	4,6	6,3
Slovenya	20	2,0	98	31,9	16.000	69	3,0	3,1	9,9
Türkiye	775	68,6	89	356,8	5.200	22	-7,4	12,1	35,4

Kaynaklar: Ulusal kaynaklardan Eurostat.

- (1) S.A.G.S. ile GSYH'yi hesaplama yöntemi, geçen yılın raporlarından bu yana değiştirilmiştir. Dolayısıyla, veriler mukayese edilebilir değildir.
- (2) Kişi başına GSYH'nin düzenlenmesi için, toplam nüfus verileri ulusal hesaplardan gelmektedir, demografik istatistiklerden farklı olabilirler.
- (3) 1999
- (4) 2000

Tablo 2
ADAY ÜLKELER
TEMEL İSTATİSTİK GÖSTERGELER (2001)

	Enflasyon Oranı	İşsizlik Oranı	Genel Hükümet Bütçesi	Dış Ticaret				Cari İşlemler Hesabı	Dolaysız Yabancı Yatırımlar	
	Yıllık Ortalama	İşgücünün Yüzdesi (5)	Açığın Veya Fazlanın GSYH'ye Oranı (%)	Ticaret Bilançosu İhracat/İthalat (%)	Toplam İhracatta AB'nin Payı (%)	Toplam İthalatta AB'nin Payı (%)	AB'nin Dış Ticaret Fazlası (Milyon €)	Açığın Veya Fazlanın GSYH'ye Oranı (%)	Kişi Başına DYY (€) (1) (2)	GSYH'nin Yüzdesi Olarak Net Giriş (2)
Bulgaristan	7,4	19,9	1,7	76,3	54,8	49,4	380	- 6,0	272	5,1
Çek Cumh.	4,5	8,0	- 5,5	91,6	68,9	61,8	2.376	- 4,7	2.284	8,7
Estonya	5,6	12,4	- 0,4	77,0	69,4	56,5	19	- 6,1	2.084	9,7
Kıbrıs	2,0	4,0	- 3,0 (4)	13,0	49,0	55,5	1.670	- 4,5	/	1,8
Letonya	2,5	13,1	- 1,6	57,1	61,2	52,6	466	- 9,7	970	2,3
Litvanya	1,3	16,5	- 1,9	72,1	47,8	44,0	773	- 4,8	720	3,7
Macaristan	9,1	5,7	- 4,1	90,5	74,3	57,8	- 481	- 2,2	1.790 (3)	4,7
Malta	2,5	6,5	- 7,0	71,8	41,3	63,6	1.304	- 4,8	/	8,8
Polonya	5,3	18,4	- 3,9	71,8	69,2	61,4	8.976	- 4,1	952	3,2
Romanya	34,5	6,6	- 3,4	73,0	67,8	57,3	967	- 5,9	245	2,8 (3)
Slovakya	10,8 (3)	19,4	- 5,6	85,5	59,9	49,8	- 264	- 8,8	521	6,3
Slovenya	8,6	5,7	- 2,5	91,2	62,2	67,7	1.819	- 0,4	1.527	1,9
Türkiye	57,6	8,5	- 28,7	75,8	51,6	44,6	- 67	2,3	/	2,2

Kaynaklar: Ulusal kaynaklardan Eurostat

(1) Rakamlar, ulusal hesapların nüfus rakamları kullanılarak hesaplanmıştır.

Ulusal hesapların nüfus rakamları, demografik istatistiklerde kullanılan rakamlardan farklı olabilir.

(2) Ödemeler dengesi verileri

(3) 2000

(4) Tahmin

(5) İşgücü Anketi Tanımı

Tablo 3
ADAY ÜLKELER
TEMEL İSTATİSTİK GÖSTERGELER (1997 – 2001 Ortalaması)

	GSYH Büyümesi	Enflasyon Oranı	İşsizlik Oranı	Genel Hükümet Bütçesi	Dış Ticaret	Cari İşlemler Hesabı	Dolaysız Yabancı Yatırımlar
	Değişim %	Yıllık Ortalama	Aktif Nüfusun Yüzdesi (4)	Açığın Veya Fazlanın GSYH'ye Oranı (%)	AB'nin Dış Ticaret Fazlası (Milyon €)	Açığın Veya Fazlanın GSYH'ye Oranı (%)	GSYH'nin Yüzdesi Olarak Net Giriş (1)
Bulgaristan	2,0	9,8	15,2	0,5	188	- 1,5	5,6
Çek Cumh.	1,1	5,6	7,1	- 3,8	2.604	- 4,3	7,8
Estonya	5,2	6,1	11,5	- 0,5	496	- 7,8	8,1
Kıbrıs	4,2	2,7	4,3	- 4,0 (3)	1.768	- 4,5	1,3
Letonya	6,1	3,9	14,0	- 1,7	318	- 8,6	5,7
Litvanya	3,6	3,3	16,5	- 2,9	696	- 8,9	4,8
Macaristan	4,5	12,4	7,4	- 5,4	1.090	- 3,4	4,3
Malta	3,4	3,6	6,0	- 8,8	1.358	- 7,1	11,9
Polonya	4,2	9,9	13,6	- 2,8	10.750	- 5,4	4,2
Romanya	- 1,0	46,3	6,2	- 4,0	1.050	- 5,3	3,5 (2)
Slovakya	3,3	8,9 (2)	15,7	- 7,0	48	- 7,4	4,4
Slovenya	4,2	8,0	6,8	- 2,3	1.704	- 1,7	1,4
Türkiye	1,2	69,9	7,3	- 15,7	7.398	- 0,8	0,8

Kaynaklar: Ulusal kaynaklardan Eurostat ve Komisyon birimlerinin hesaplamaları.

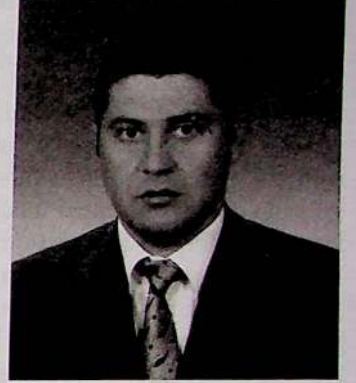
- (1) Ödemeler dengesi verileri.
- (2) Ortalama 1997/2000
- (3) Tahmini ortalama 1997/2000
- (4) İşgücü Anketi Tarımı

Sermaye Piyasası

MUSTAFA BARIŞ

Finans - Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi Yazı İşleri Müdürü

Borsa Mayıs'ta Yerinde Saydı

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Mayıs ayının ilk işlem gününde (Perşembe) yeterli işlem hacminin olmaması nedeniyle dar ve sıkışık bir bantta hareket etti. Endeks günü 42 puanlık düşüşle 11.467 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama günlük kaybı % 0.37 oranında oldu. Cuma günü de düşüşünü sürdüren borsa, günü 167 puanlık kayıpla 11.300 puandan tamamladı. Hisse senetleri ortalama % 1.46 oranında değer yitirdi.

Mayıs ayının ikinci haftasına başlarken, enflasyonun beklentilerin altında çıkmasıyla olumlu bir açılış yapan borsa, 11.400 puandaki direncini yeterli para girişi olmaması nedeniyle aşamadı. Endeks günü 188 puanlık kayıpla 11.112 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 1.67 oranında değer yitirdi. Salı günü de değer yitiren borsa günü 150 puanlık kayıpla 10.962 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 1.34 oranında değer yitirdi. Çarşamba günü Aria'nın İtalyan ortağının Türkiye'den çekilebileceği

açıklaması ve ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz'in sözleri borsada satış baskısını arttırdı. Endeks günü 286 puanlık kayıpla 10.676 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 2.61 oranında değer yitirdi. Perşembe günü tepki alımları neticesinde endeks günü 107 puanlık artışla 10.783 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 1.01 oranında değer kazandı. Cuma günü yönünü tekrar aşağı çeviren endeks günü 143 puanlık kayıpla 10.640 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 1.33 oranında değer yitirdi.

Borsa Mayıs ayının üçüncü haftasına tepki alımları ile başladı. Fakat yükselmek için gerekli olan işlem hacminin yetersiz kalması sonucunda endeks günü 72 puanlık yükselişle 10.712 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.68 oranında değer kazandı. Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri satış baskısının artması sonucunda endeks Salı gününü 122 puanlık düşüşle 10.590 puandan, Çarşamba gününü 197 puanlık

düşüşle 10.393 puandan ve Perşembe gününü de 164 puanlık kayıpla 10.229 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin 3 günlük ortalama değer kaybı % 4.58 oranında oldu. Cuma günü çok güçlü olmasa da borsa 10.300 puandan tutunmaya çalıştı. Endeks günü 77 puanlık artışla 10.306 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.75 oranında değer kazandı.

Borsa Mayıs ayının dördüncü haftasına iyimser beklentilerle başladı. IMF ile 5. gözden geçirme çalışmalarının tamamlanacağı beklentisi, Meclis'in ödevlerini yerine getirmek için geç tatile çıkacağına açıklanması, Merkez Bankası'nun beklenti anketi sonuçlarında enflasyon beklentisinin gerilemesi ve büyüme beklentisinin artması, Merkez Bankası'nun yeni bir faiz indirimi yapabileceği beklentisi hafta boyunca borsada alımları getirdi. Pazartesi günü 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı tatili nedeniyle borsada işlem olmadı. Haftaya 10.306 puandan başlayan endeks, haftayı 750 puanlık artışla 11.056 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin haftalık ortalama getirisi

% 7.10 oranında oldu.

Borsa Mayıs ayının son haftasına başlarken yükselişini devam ettirdi. Endeks Pazartesi gününü 69 puanlık artışla 11.125 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.62 oranında değer kazandı. Borsa Salı günü Genel Kurmay Başkanı Özkök'ün açıklamalarının ardından gözüünü yapılacak olan MGK toplantısına çevirdi. Endeks günü 37 puanlık kayıpla 11.088 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.33 oranında değer yitirdi. Çarşamba günü MGK toplantısından sorun çıkmayacağı beklentisinin yarattığı iyimserlik piyasalara yaradı. Endeks günü 349 puanlık artışla 11.437 puandan tamamladı. Hisse senetlerinin ortalama günlük getirisi % 3.14 oranında oldu. Perşembe günü gelen hafif kâr satışları neticesinde endeks günü 30 puanlık düşüşle 11.407 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.27 oranında değer yitirdi. Cuma günü de dar ve sıkışık seyrini sürdüren endeks günü 26 puanlık düşüşle 11.381 puandan tamamladı. Hisse senetleri % 0.23 oranında değer yitirdi.

Tablo 1
Mayıs Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Makine Takım	38.64	Garanti Yat. Ort.	60.56
Ege Gübre	27.57	Ege Seramik	57.00
T.Demir Döküm	15.92	Sönmez Filament	56.25
Deva Holding	15.30	Duran Ofset	54.95
Gentaş	7.45	Milliyet Gzt.	52.97
Garanti Bankası	3.70	Pastavilla	50.55
Gübre Fabrikaları	3.13	Penguen Gıda	44.07
Yapı Kredi Bankası	3.09	Doğan Burda	41.52
Net Turizm	2.27	TSKB Yat. Ort.	34.02
İzocam	2.13	TSKB	33.33

Tablo 2
Mayıs Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Bolu Çimento	- 23.14	Selçuk Gıda	- 56.28
A. Teletaş	- 12.06	Toprak Fin. Kir.	- 34.91
Sarkuysan	- 9.77	Evren Yat. Ort.	- 33.33
İzmir Demir Çelik	- 9.60	Borova Yapı	- 24.64
Petrol Ofisi	- 9.05	Kardemir (B)	- 21.12
Bağfaş	- 8.68	Eczacıbaşı Yat. Ort.	- 20.75
Pınar Süt	- 7.46	Kardemir (A)	- 20.69
Brisa	- 7.30	Adana Çimento (A)	- 19.28
Eczacıbaşı Yatırım	- 6.92	Göлтаş Çimento	- 18.78
Olmuksa	- 6.57	Ünye Çimento	- 18.44

Tablo 3
Mayıs Ayında Sermaye Artırımları (Milyon TL)

Şirket	Önceki Sermaye	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Sermaye
Ak Enerji	54.000.000	-	-	5.400.000	10	59.400.000
Aksa	21.725.000	-	-	5.431.000	25	27.156.000
Anadolu Gıda	13.703.000	-	-	20.554.000	150	34.256.000
Anadolu Isuzu	8.471.000	300	-	-	-	8.473.000
Arçelik	145.440.000	-	-	254.520.000	175	399.960.000
Aygaz	65.773.000	-	-	151.279.000	230	217.052.000
Boyasan Tekstil	6.750.000	27.726.000	-	-	-	34.476.000
Eczacıbaşı İlaç	12.182.000	-	-	24.365.000	200	36.547.000
Hektaş	19.550.000	-	-	11.437.000	58.50	30.987.000
Hürriyet Gzt.	145.745.000	-	-	99.398.000	68.20	245.143.000
İş Fin. Kir.	20.000.000	-	-	5.000.000	25	25.000.000
Metemtur Otelcilik	2.000.000	-	-	6.000.000	300	8.000.000
Petrokent Turizm	207.0000	-	-	829.000	400	1.037.000
Tofaş Oto Fab.	170.413.000	-	-	279.587.000	164.06	450.000.000

Tablo 4
Mayıs Ayında Kayıtlı Sermaye Tavanı Artırımları (Milyon TL)

Şirket	Önceki Tavan	Yeni Tavan
Altın Yunus Çeşme	4.914.000	25.000.000
Borova Yapı	5.000.000	10.000.000
İhlas Holding	116.070.800	460.000.000
T. Demir Döküm	40.000.000	100.000.000

Sıralanan bu etkiler sonucunda "30 Mayıs 2003 Cuma" günü kapanış fiyatları itibarıyla 11.381,42 puana gerileyen İMKB Ulusal - 100 endeksinin Nisan ayı sonuna göre değer kaybı % 1.12 oranında olmuştur. Yine aynı günkü kapanış fiyatları itibarıyla, Finans - Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi endeksi, İMKB Ulusal - 100 endeksinden daha az bir düşüş göstermiş ve Mayıs ayında % 0.49 oranında değer kaybederek 5.172.411,73 puana yükselmiştir. Endeks kapsamındaki 40 hissenin 14 tanesi değer kazanmış, 25 tanesi değer yitirmiş ve 1 hisse ise değerini korumuştur. Ay içinde en fazla değer kazanan ve kaybeden hisseler tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Sermaye Artırımları

2003 Nisan ayından sonra Mayıs ayında da sermaye artırımları devam etmiştir. Tablo 3'te, Mayıs ayında sermaye artırımını gerçekleştiren 14 şirketin artırım öncesi ve sonrası sermaye rakamlarıyla, bedelli ve bedelsiz artırımlarının tutarları gösterilmiştir. Sermaye artırımlarının yanı sıra, Mayıs ayında 4 şirketin kayıtlı sermaye tavanı artırımları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından onaylanmıştır. Bu şirketlerin eski ve yeni kayıtlı sermaye tavanları tablo 4'te gösterilmiştir.

Hazine İhaleleri

Hazine "5 Mayıs 2003 Pazartesi" günü düzenlediği 182 gün vadeli iskontolu bono ihalesinde net 878.4 trilyon liralık satış yaparken bileşik faiz % 49.20 olarak gerçekleşti. İhraç tarihi 7 Mayıs olarak belirlenen ihaleye 1 katrilyon 269.1 trilyon liralık teklif gelirken, nominal satış tutarı 1 katrilyon 73 trilyon lira olarak belirlendi. Kamuya satış ise 25 trilyon lira düzeyinde gerçekleşti. Geri ödemesi 5 Kasım 2003'de yapılacak olan ihalede, bileşik faiz % 49.20, basit faiz % 44.30 oldu.

Hazine, "6 Mayıs 2003 Salı" günü ger-

çekleştirdiği iki iç borçlanma ihalesinde net 3.9 katrilyon lira borçlandı. 287 gün vadeli iskontolu bono ihalesinde bileşik faiz % 54.40, 385 gün vadeli iskontolu tahvil ihalesinde de bileşik faiz % 53.59 oldu. Hazine'nin 287 gün vadeli bono ihalesine toplam 2 katrilyon 564 trilyon liralık teklif gelirken, ihalede nominal 2 katrilyon 70.8 trilyon liralık satış gerçekleşti. İhaledeki net satış miktarı da, 1 katrilyon 470.3 trilyon lira olarak gerçekleşti. Bono ihalesinde bileşik faiz % 54.40, basit faiz ise % 51.80 oldu. İhalede kamuya net 129 trilyon liralık satış gerçekleşti. Bonoların geri ödemesi, 18 Şubat 2004'de yapılacak.

Hazine'nin 385 gün vadeli Türk Lirası cinsinden iskontolu tahvil ihalesine ise toplam 5 katrilyon 68.8 trilyon liralık teklif geldi. İhalede nominal 3 katrilyon 830.5 trilyon liralık satış gerçekleşti. İhaledeki net satış miktarı, 2 katrilyon 433 trilyon lira olarak gerçekleşti. Tahvil ihalesinde bileşik faiz % 53.59, basit faiz ise % 54.31 oldu. İhalede kamuya net 54 trilyon liralık satış gerçekleşti. Tahvillerin geri ödemesi, 26 Mayıs 2004'de yapılacak.

Hazine'nin "12 Mayıs 2003 Pazartesi" günü yapılan 91 gün vadeli referans bono ihalesinde, bileşik faiz % 41.96 oldu. İhalede 1 katrilyon 536 trilyon liralık net satış gerçekleştirildi. İhaleye 1 katrilyon 891.5 trilyon lira nominal teklif gelirken, ihalede 1 katrilyon 536 trilyon liralık net satış gerçekleştirildi. Hazine ihaleye gelen 1 katrilyon 891.5 trilyon lira nominal teklifin % 88.6'sını karşıladı. İhalede 100 bin lira nominal değer için birim fiyat 91 bin 613 lira oldu.

Hazine tarafından "13 Mayıs 2003 Salı" günü düzenlenen 3 ayda bir değişken faiz ödemeli devlet tahvili ihalesinde net 726.9 trilyon liralık satış yapıldı. İhalede dönemsel faiz % 11.45 oldu. Toplam 1 katrilyon

127.6 trilyon lira teklifin geldiği ihalede, nominal 738 trilyon liralık satış gerçekleştirildi. İhalede net satış tutarı ise 726.9 trilyon lira oldu. İhalede kamu kuruluşlarına 14.2 trilyon liralık net satış da gerçekleştirildi. 3 ayda bir değişken faiz ödemeli tahvil ihalesinde satılan senetlerin geri ödemesi, 11 Mayıs 2005 tarihinde yapılacak. İhraç tarihi 14 Mayıs Çarşamba olarak belirlenen ihalede satılan kağıtların ilk kupon ödemesi, 13 Ağustos 2003'de yapılacak. Tahvil ihalesinde söz konusu kupon ödemesine teşkil edecek faiz oranı, dönem faizi ile Hazine'ce uygulanacak olan % 2 getirden oluşacak.

Hazine, "20 Mayıs 2003 Salı" günü düzenlediği 168 gün vadeli bono ihalesinde bileşik % 47.29, 413 gün vadeli tahvil ihalesinde de bileşik % 53 faiz ile borçlandı. Hazine her iki ihalede kamuya satışlarla birlikte net 2 katrilyon 909.5 trilyon lira borçlandı. Hazine'nin 168 gün vadeli bono ihalesinde nominal 774.3 trilyon liralık satış

gerçekleştirildi. 413 gün vadeli tahvil ihalesinde ise nominal 3 katrilyon 103 trilyon liralık satış yapıldı. Hazine'nin 168 gün vadeli bono ihalesine toplam 853.1 trilyon liralık teklif gelirken, ihalede nominal 774.3 trilyon liralık satış gerçekleşti. İhaledeki net satış miktarı da, 647.6 trilyon lira olarak gerçekleşti. Bono ihalesinde bileşik faiz % 47.29, basit faiz ise % 42.40 oldu. Bu ihalede kamuya net 42.8 trilyon liralık satış gerçekleşti. Bonoların geri ödemesi, 5 Kasım 2003'de yapılacak.

Hazine'nin aynı günkü 413 gün vadeli tahvil ihalesine ise toplam 4 katrilyon 557.4 trilyon liralık teklif geldi. İhalede nominal 3 katrilyon 103 trilyon liralık satış gerçekleşti. İhaledeki net satış miktarı 1 katrilyon 915.3 trilyon lira olarak gerçekleşti. Tahvil ihalesinde bileşik faiz % 53, basit faiz ise % 54.66 oldu. Tahvil ihalesinde kamuya net 303.8 trilyon liralık satış gerçekleşti. Tahvilin geri ödemesi, 7 Temmuz 2004'de yapılacak.

Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi (Ocak 1974 = 100)

Aylar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ocak	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69	736963.15	5078678.55	3035452.15	4655375.35	4674308.08
Şubat	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89	996300.48	4534752.07	2391632.75	3939378.62	4919241.82
Mart	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88	1224154.39	4662632.07	2325863.75	3979954.22	4192177.88
Nisan	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82	1343754.27	5742031.40	3523218.40	3948114.58	5197881.35
Mayıs	112502.77	166514.22	468188.27	1073822.72	1403551.33	4833067.82	3362559.64	3758605.08	5172411.73
Haziran	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27	1288600.47	4520368.33	3553889.28	3575936.87	
Temmuz	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.31	1457020.55	4516028.77	3359491.53	3951052.64	
Ağustos	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22	1352406.47	4355709.75	3318505.73	3933668.00	
Eylül	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23	1733920.33	3762897.75	2478260.07	3645723.50	
Ekim	114393.38	238854.42	849700.62	573932.44	1797901.99	4397698.60	3345403.26	4195498.60	
Kasım	96196.98	267385.51	839360.91	703595.71	2336373.64	2904240.15	3852900.93	5507011.46	
Aralık	96450.06	277923.68	956310.79	726072.07	4117624.90	2886233.86	4730591.76	4276194.39	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				2000 (Milyon TL)	2001 (Milyon TL)	2002 (Milyon TL)	2000 (Net)	2001 (Net)	2002 (Net)	Mayıs 2002	Mart 2003	Nisan 2003	Mayıs 2003
1	ALARKO GMYO	20.000.000	3.565.000	20.384.232	38.185.108	18.477.192	-	20.00	20.00	10.750	10.000	12.000	11.800
2	ANADOLU CAM	250.000.000	96.600.000	4.074.642	2.953.473	32.544.360	5.00	-	22.00	1.275	1.775	2.010	1.890
3	ARÇELİK	500.000.000	399.960.000	63.316.720	21.359.874	188.131.016	20.00	-	50.00	8.700	11.500	15.200	5.500
4	BAĞFAŞ	10.000.000	2.000.000	2.777.653	7.121.510	8.179.787	70.00	100.00	150.00	18.250	21.000	26.500	24.200
5	BOLU ÇİMENTO	70.000.000	66.960.000	3.586.302	16.989.351	21.405.635	12.23	40.39	36.96	1.525	2.600	2.550	1.960
6	BRİSA	25.000.000	7.442.000	17.943.310	25.934.319	47.905.317	187.00	270.00	500.00	27.000	33.000	44.500	41.250
7	ÇELİK HALAT	5.983.000	5.983.000	- 370.513	- 184.505	2.110.323	-	-	-	4.350	1.800	2.310	2.190
8	ÇİMSA	67.392.000	67.392.000	13.421.232	28.483.457	37.847.848	39.00	125.00	47.00	5.700	3.950	4.500	4.275
9	DEVA HOLDİNG	100.000.000	16.000.000	234.198	- 15.652.615	7.276.515	-	-	-	1.150	2.025	2.320	2.675
10	DÖKTAŞ	20.000.000	19.200.000	- 5.086.387	- 6.940.578	1.465.831	-	-	-	2.250	2.900	3.975	3.925
11	ECZ. YATIRIM	50.000.000	19.800.000	7.323.139	13.146.570	8.540.062	-	-	20.00	2.700	2.700	3.250	3.025
12	EGE GÜBRE	2.009.000	2.009.000	805.474	2.057.877	507.033	33.06	-	-	4.600	3.850	4.625	5.900
13	EREĞLİ DEMİR Ç.	700.000.000	44.352.000	72.138.696	- 94.932.797	- 47.834.682	-	-	-	15.000	15.000	18.900	19.300
14	GENTAŞ	21.000.000	16.174.000	1.892.086	4.278.462	5.004.602	-	20.50	-	4.300	1.375	1.610	1.730
15	GOOD YEAR	21.000.000	11.918.000	- 7.800.910	- 17.694.746	13.675.292	-	-	-	8.600	11.500	12.200	11.800
16	GÜBRE FAB.	10.000.000	2.500.000	981.621	2.057.877	2.183.459	20.00	-	17.26	10.750	9.200	12.800	13.200
17	HEKTAŞ	30.987.000	30.987.000	1.668.005	1.819.036	3.727.361	-	-	18.08	1.050	1.175	1.620	1.000
18	İZMİR DEMİR ÇELİK	62.250.000	62.250.000	279.521	- 31.155.761	- 3.973.827	-	-	-	990	975	1.250	1.130
19	İZOCAM	12.000.000	12.000.000	4.085.484	5.775.755	3.416.764	40.00	33.33	25.00	2.475	2.450	2.350	2.400
20	KARTONSAN	2.700.000	2.025.000	6.258.164	15.297.260	20.837.258	154.36	149.87	497.00	47.000	60.000	61.000	60.000
21	KAV DAN.PAZ.TİC.	7.000.000	6.435.000	3.710.354	1.476.495	14.237	26.59	15.00	-	2.550	2.225	2.675	2.725
22	KOÇ HOLDİNG	250.000.000	203.156.000	43.453.599	54.806.789	36.275.205	10.00	-	-	14.750	13.750	15.800	15.600
23	KONYA ÇİMENTO	-	4.873.000	2.551.302	555.643	11.391.260	10.00	-	45.00	7.700	10.750	12.600	12.000
24	KORDSA DUPONT	60.000.000	36.125.000	9.202.454	16.393.540	27.598.227	30.70	36.00	58.00	5.000	4.850	5.850	5.600
25	MAKİNE TAKIM	18.500.000	16.819.000	- 994.243	- 3.708.288	- 4.795.173	-	-	-	630	350	440	610
26	MİGROS	100.000.000	55.080.000	7.505.957	17.775.501	12.186.146	50.00	50.00	10.00	71.000	12.250	13.800	13.900
27	NET TURİZM	100.000.000	24.822.000	2.206.116	- 14.903.085	- 31.463.720	-	-	-	840	440	880	900
28	OLMUKSA	10.868.000	10.868.000	2.542.799	4.539.335	8.942.083	25.00	20.00	39.00	8.700	5.200	6.850	6.400
29	OTOSAN	300.000.000	73.106.000	40.820.549	- 91.737.465	- 165.271.220	-	-	-	14.250	15.250	18.000	17.900
30	PETROL OFİSİ	385.000.000	252.441.000	72.559.118	186.596.292	228.045.598	121.90	-	-	27.000	5.300	4.975	4.525
31	PINAR SÜT	80.000.000	15.500.000	4.092.558	2.788.486	3.154.503	82.70	15.79	-	2.175	1.675	2.010	1.860
32	SABANCI HOLDİNG	1.000.000.000	1.000.000.000	83.375.694	120.054.389	73.988.221	-	-	5.00	4.000	3.200	3.525	3.425
33	SARKUYSAN	50.000.000	10.000.000	3.442.605	9.159.917	10.630.207	41.00	50.00	45.00	4.800	5.600	6.650	6.000
34	TELETAŞ	10.000.000	8.000.000	- 5.910.940	- 11.638.977	1.623.165	-	-	-	11.500	8.300	9.950	8.750
35	TÜPRAŞ	500.000.000	250.419.000	242.982.184	188.633.258	173.903.848	280.30	55.26	57.47	6.700	7.800	10.900	10.900
36	T. DEMİR DÖKÜM	40.000.000	20.000.000	3.781.160	- 2.410.995	13.715.699	-	-	9.45	2.700	3.250	3.925	4.550
37	T.GARANTİ BANK.	1.000.000.000	791.748.000	205.287.000	- 226.705.000	123.074.000	-	-	-	2.500	1.600	1.890	1.960
38	T.ŞİŞE VE CAM	800.000.000	285.000.000	3.607.181	2.101.484	31.602.626	-	-	-	1.375	1.525	1.820	1.840
39	YAPI KREDİ BANK.	-	752.345.000	256.146.000	- 895.815.000	101.454.000	-	-	-	3.550	1.425	1.620	1.670
40	YAZICILAR HOLDİNG	-	13.650.000	6.228.933	30.269.209	2.145.058	-	30.00	30.00	14.250	12.000	16.500	15.900

Bankacılık

Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi

Bankacılık Sektöründen Haberler

İşsiz Bankacı Sayısı 123.271'e Geriledi

Bankacılık sektöründe geçen yıl çalışanların sayısı önceki yıla göre 14 bin 71 kişi azalarak 123 bin 271'e geriledi. Özel sermayeli ticaret bankalarında çalışan sayısı 3 yıl aradan sonra yeniden arttı. Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) internet sitesindeki Türk bankacılık sisteminde banka, şube ve personel verilerinden derlenen bilgilere göre, 2002 yılında bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 61'den 54'e düştü. Sektördeki toplam şube sayısı da 802 adet azalarak 1980 yılından sonraki en düşük düzeyi olan 6 bin 106 adete geriledi. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında şube sayısı 706, fon bankalarında 205, yabancı bankalarda ise 27 adet azaldı. Özel sermayeli ticaret bankalarında şube sayısı 136 adet arttı. Bu artışın önemli bölümü fon bankalarına ait şubelerin satın alınması yoluyla gerçekleşti. Kamusal sermayeli ticaret bankaları grubunda banka başına ortalama 673 şube, özel sermayeli ticaret bankaları grubunda ise 183 şube bulunuyor. Yabancı sermayeli bankalarda ise banka başına ortalama şube sayısı 14 oldu.

2002 yılı sonu itibariyle bankacılık sisteminde çalışan sayısı önceki yıla göre 14 bin 71 kişi azalarak 123 bin 271'e geriledi. 2002 yılında, çalışan sayısı kamusal sermayeli ticaret bankalarında 15 bin 950 kişi, fon bankalarında 505 kişi azaldı. Buna karşılık özel sermayeli ticaret bankalarında çalışan sayısı 3 yıl aradan sonra yeniden arttı. Banka başına çalışan sayısı, kamusal sermayeli ticaret bankaları grubunda 13 bin 386 kişi, özel sermayeli ticaret bankaları grubunda 3 bin 344 kişi, yabancı sermayeli ticaret bankaları grubunda ise 361 kişi.

2002 itibariyle bankacılık sektöründe çalışanların % 1'i ilköğretim, % 43'ü orta öğretim, % 53'ü yüksek öğretim kurumu mezunu, % 3'ü ise yüksek lisans ve doktora yapmış olanlardan oluşuyor. Bu arada TBB internet sitesinde yer alan bilgiye göre, 30 Eylül 2002 tarihli enflasyon muhasebesine göre aktif büyüklükleri itibarıyla banka sıralamasına bakıldığında ise Ziraat Bankası 36 katrilyon 350 trilyon 314 milyar lira ile ilk sırada yer alıyor. Bunu 22 katrilyon 416

trilyon 568 milyar lira ile Akbank, 21 katrilyon 203 trilyon 258 milyar lira ile İş Bankası, 18 katrilyon 670 trilyon 10 milyar ile Garanti Bankası ve 17 katrilyon 290 trilyon 157 milyar lira ile Halk Bankası izliyor.

Vakıfbank Çalışanlarına % 25 Zam

Çalışanlara % 25 zam yapılacaktır. Türk-İş'e bağlı Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası (BASS) ile Vakıfbank işvereni arasında 7 bin 500 işçi adına yürütülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uzlaşma sağlandı. Çalışanlara birinci 6 ay % 14 zam yapılacaktır. Buna göre, ortalama çıplak brüt 1 milyar 250 milyon lira olan işçi ücretlerine birinci altı ay % 14, ikinci altı ay % 11, üçüncü ve dördüncü altı aylar için ise gerçekleşen enflasyon oranında zam yapılacaktır. İşçilere yılda 4 maaş tutarında ikramiye ödenecek; sorumluluk, makam ve uzmanlık tazminatları da % 20 oranında artırılacaktır. İstanbul'da çalışan işçilere ayda 120 milyon lira, diğer büyük şehirlerdeki şubelerde çalışan işçilere ayda 60 milyon lira ve diğer illerdeki işçilere ise ayda 50 milyon lira tutarında sosyal yardım zammı ödenecek. Toplu iş sözleşmesi, 1 Mayıs 2003'ten itibaren 2 yıl yürürlükte kalacaktır.

BASS Genel Başkanı Turgut Yılmaz, bankacılık sektörünün krizde olduğu bir ortamda, Vakıfbank'ta çalışan 7 bin 500 işçi adına bağittikleri toplu iş sözleşmesinin çalışanlar açısından olumlu olduğunu söyledi. Düşük işçi ücretlerine yüksek, yüksek ücretlere ise düşük zam yapılacağını ve bu zammın ortalama global birinci altı ay % 14, ikinci altı ay % 11 oranına denk geldiğini belirten Yılmaz, ayrıca işçilere ödenen diğer sosyal yardımlarda da önemli artışlar sağlandığını bildirdi. BASS Genel Başkanı Turgut Yılmaz, yaklaşık 2 aydır sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerini kısa bir sürede masa başında bitirmekten mutlu olduklarını kaydetti.

Dışbank'tan İTO Üyelerine Kredi

Dışbank'ın KOBİ'lere özel kolaylıklar sağlayan girişimci destek kredisi anlaşmalarının 34'üncüsü İstanbul Ticaret Odası (İTO) ile imzalandı. Anlaşmaya göre krediler, 5-50 milyar lira arasında kullanılabilir. Bugüne kadar Bursa'dan Gaziantep'e, Denizli'den Kahramanmaraş'a kadar pek çok il ve ilçenin sanayi ve ticaret odalarıyla imzalanan kredi anlaşması, KOBİ'lere finansal kaynak sağlayarak, gelişmelerine katkıda bulunmayı amaçlıyor. Kredi, KOBİ'lere uzun vadeli, sabit faizli ve esnek ödeme planlı ek kaynak sağlıyor. Dışbank Genel Müdürü Faik Açıkalin ile İTO Başkanı Mehmet Yıldırım tarafından imzalanan anlaşmaya göre, 5-50 milyar lira arasında kullanılabilir krediler, 24 aya kadar vadeli olabilecek. Kredilerin 18 aya kadar faiz oranı sabit tutulacak. 18 aydan uzun ve 24 aya kadar vadeli olanlarda ise ilk 18 ay sabit kalmak kaydıyla, geri kalan zaman için banka tarafından piyasa şartları doğrultusunda değişiklik yapılabilir.

Uygulanacak faiz oranı bankanın aynı vadedeki taşıt kredilerine, kullandırım gününde uyguladığı cari faiz oranına eşdeğer olup, kredi geri ödemeleri aylık, ilk üç ay ödemesiz sonrası aylık ve 3 ayda bir ödemesiz taksitler şeklinde olacak. Kredilerin güvencesini teminen kredinin iki katı kadar ipotek ve/veya müşteri çek/senedi istenebilecek. Aynı limitler içerisinde 12 ay vadeli teminat mektubu kredisine üçer aylık devreler halinde yıllık % 4 oranında komisyon ödenecek.

Dışbank Genel Müdürü Faik Açıkalmın ise Türkiye'nin çok enteresan bir dönemden geçtiğini ve bu dönemden geçerken hem bankacılık, finans sektörünün, hem de reel sektörün birtakım bedeller ödeyerek bazı dersler aldığını söyledi. Açıkalmın, KOBİ'lerin 2001 sonunda toplam 28 milyar dolarlık kredi hacminden sadece % 4'lük pay aldığına dikkati çekerek, şöyle konuştu: "Türkiye'de müşteri tabanını geliştirmek ve bilançoğu zenginleştirmek için henüz bankacılıktan yeterince yararlanamayan

KOBİ kesimine yönelmek zorunda olduğumuzu hissediyoruz. Henüz onları tanımıyoruz. Onların öneminin yeterince bilincinde değiliz. Onları tanımadığımız için onların ihtiyaçlarının da Türk bankacılığı tam olarak farkında değil." Açıkalmın, gelecek dönemde çekli ödeme sistemlerinin yerini alacak yeni teknoloji destekli ödeme sistemlerinin, KOBİ'lerin hayatında kaçınılmaz bir biçimde görüleceğini de vurguladı.

Halkbank Kredi Kullandırmaya Başladı

Türkiye Halk Bankası (Halkbank), 23 Şubat 2001 tarihinden bu yana kapalı olan bireysel kredilerini (taşıt ve tüketici) "8 Mayıs 2003" tarihinden itibaren yeniden kullanıma açtı. Halkbank'tan yapılan yazılı açıklamada, sektördeki gelişmeler ve ekonomik konjonktürdeki olumlu gelişmeler dikkate alınarak bireysel kredilerin yeniden kullanıma açıldığı kaydedildi. Açıklamaya göre, yeni uygulamada, tüketici kredilerinde vade 12 ay olarak belirlenirken, taşıt kredilerinde yeni (sıfır) araç ve 3 yaşa kadar olan ikinci el yerli ve yabancı araçlarda vade 24 ay olarak saptandı. Halkbank, günlük piyasa koşullarını da göz önüne alarak, gerçek ve tüzel kişiler ile vade ayırımı yapmaksızın kullanılan tüm bireysel kredilerde faiz oranını da aylık % 4.25 olarak belirledi. Açıklamada, maaşını Halkbank aracılığı ile alan emekliler ile çalışanların, kefilsiz olarak ve aynı gün içerisinde bireysel kredi kullanabilecekleri de bildirildi.

Dışbank'tan Tüccara "T Kart"

Dışbank, "T Kart" adıyla ticari bankacılık işlemlerine konu olan nakit hareketleri ile çek-senet gibi araçların yerini alacak yeni bir kartlı ödeme sistemini kullanıma sundu. Perakende sektöründeki distribütörlerden ecza depolarına, elektronikten otomotiv yedek parça dağıtımını yapan firma-

lara kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan yeni ödeme sistemine "T Kart" adı verildi. Dışbank Genel Müdürü Faik Açıkalın, "T Kart"ın sektörde bir dönüm noktası olacağına dikkat çekerek, "Türkiye'nin ideal bankası olmaya yönelik çalışmalarımız sonsuz ve sınırsız bir uğraştır. Gelişen Türkiye ve yükselen müşteri bilinciyle birlikte biz de ürün ve hizmetlerimizi her geçen gün geliştirmeye devam edeceğiz. Bu anlayış doğrultusunda bugün hizmete sunduğumuz T Kart'ın, Türk ekonomisinin canlanmasında önemli katkıları olacağına inanıyoruz."

Açıkalın, satıcının ve alıcının avantajlarını şöyle sıraladı: Satıcı için; müşterilerden teminat almaya gerek kalmıyor. T Kart üzerinden yapılan alışverişlerde vadesi gelen ödeme müşteri tarafından yapılmasa bile üye iş yerinin hesabına yatırılıyor. Vade belirlenebiliyor. Alışverişler GSM hatlı mobil POS cihazları sayesinde Türkiye'nin herhangi bir noktasında yapılabilir. Yapıtları satışlar ve alacaklarının vadeleri Dışbank tarafından aylık bir rapor halinde gönderilebildiği gibi, Dışbank'ın Şirketlere Özel İnternet Bankacılığı sayesinde anlık olarak takip ediliyor. Puanlandırma yapılıyor. Firmalar müşterilerine özel ek limit kolaylığı sağlayabiliyor.

Alıcı için; nakit sıkışıklığına son. Bütün mal alımları tek doküman üzerinden takip edilebiliyor. T Kart'ın limiti anlaşmalı iş yerlerine göre istenilen şekilde bölünebiliyor. Anlaşmalı iş yerleri ile yapılan alışverişler sırasında kazanılan puanlar bedava mal alımına imkan tanıyor. Kart sahibi firmalar farklı yetki seviyelerine sahip. Hesaptaki parayla peşin alışveriş kolaylığı.

Garanti Bankası'ndan 2 Yeni Ürün

Garanti Bankası, Bonus Card'ı sık kullanan ve Bonus program ortaklarını alışverişlerinde tercih edenleri ödüllendirmek

amacıyla Bonus Plus ve Bonus Premium'u piyasaya sürdü. Program ortakları dışında yapılan alışverişlerde Bonus Plus'la % 50, Bonus Premium'la % 100 oranında daha fazla bonus kazanma fırsatı sunuluyor. Yeni ürünlere başvuru yöntemiyle değil, hak edilerek ulaşıyor. Bonus Card'ıyla bir yıl içinde toplam 50 milyon bonus kazananlar Bonus Plus, Bonus Plus kartıyla 12 ay içinde 100 milyon bonus kazananlar ise Bonus Premium alma hakkını elde ediyor. Yeni ürünlerin tanıtımı dolayısıyla düzenlenen toplantıda konuşan Garanti Ödeme Sistemleri Genel Müdürü Mehmet Sezgin, bu yıl Türkiye'de kredi kartı cirosunun yaklaşık 20 milyar dolar, kredi kartı sayısının da 18 milyona ulaşacağını bildirdi. Sezgin, Garanti Bankası'nın pazar payının % 21.3 olduğunu belirterek, bu yılın ilk çeyreğinde 8.6 trilyon lira bedava alışveriş yapıldığını ve yıl sonuna kadar birikmesi planlanan 45-50 trilyon liralık bonusla bedava alışveriş yapılacağını kaydetti.

Kredi kartlarında prestij denince, "sadece kart limitinin yükseltildiğini ve kart renklerinin değiştiğini" ifade eden Sezgin, Garanti Bonus olarak bu sistemi, somut fayda sağlayacak bir uygulamayla değiştirmek istediklerini söyledi. Sezgin, piyasaya yeni sürdükleri ürünlerde Türkiye'de ilk defa gri çip kullandıklarını bildirerek, "Türkiye'de alışverişin bir sınıfı yok, genel sınıfsızlığı var. Bonus ise müşterinin aklına, bilincine bakarak onu ödüllendirecek" diye konuştu. Sezgin, geçmiş 12 ay incelemeye bonus biriktirme kriterlerine uyan 250 bin kişiye, yarıdan itibaren Bonus Plus veya Bonus Premium gönderileceğini belirtti.

Akbank 62 Trilyon Kâr Açıkladı

Akbank'ın, enflasyondan arındırılmış mali tablolara göre, ilk çeyrekte 209 trilyon lira brüt kâr sağlandı. Brüt kâr üzerinden

147 trilyon liralık vergi karşılığı ayrıldıktan sonra aynı dönemde 62 trilyon lira net kâr elde edildi. Açıklamada, Akbank Genel Müdürü Zafer Kurtul, bankanın 2003 yılında da kârlılığını sürdürerek ilk üç aylık dönemde 209 trilyon lira brüt kâr elde ettiğini kaydetti. Bankanın brüt kâr üzerinden % 70 oranında vergi karşılığı ayırdığını aktaran Kurtul, bu yüksek orandaki vergi karşılığının nederini vergi mevzuatında henüz enflasyon muhasebesiyle ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmamış olması olarak gösterdi. "Dolayısıyla ayrılan vergi karşılığı, vergi mevzuatımız gereği olarak, enflasyon muhasebesi uygulanmadan tespit edilen nominal faaliyet neticeleri üzerinden hesaplanmıştır" diyen Kurtul, ilk çeyrekte bankanın kârını etkileyen iki önemli konunun menkul kıymetler, faiz ve enflasyon oranları olduğunu kaydetti.

Irak Savaşı nedeniyle Mart ayında faiz oranlarının % 70'in üzerindeki seviyelere kadar yükseldiğini anımsatan ve bu durum geçici de olsa bankanın menkul kıymetler portföyünde yaklaşık 70 trilyon lira değerlendirme zararına neden olduğunu belirten Zafer Kurtul, söz konusu olumsuz koşulların Irak savaşının sona ermesiyle büyük ölçüde ortadan kalktığını söyledi. Kurtul, şunları kaydetti: "Faiz oranları yıllık bazda % 50 seviyelerine inmiş, enflasyon oranı da Nisan ayından itibaren düşme trendine girmiştir. Bu iki konu, önümüzdeki dönemde Bankamızın kârına olumlu etki yapmaktadır. Bu dönem itibariyle Akbank'ın toplam aktifleri 2002 yılı sonuna göre % 3 büyüyerek 25.1 katrilyon liraya ulaşmıştır. 2003 yılının ilk çeyreğinde bankamızın toplam kredileri tutarı 6.4 katrilyon lirayı geçmiştir. Bankamız kredi tutarını artırmaya ve reel sektörümüzü daha fazla desteklemeye özellikle gayret edecektir. Özkaynaklarımız 3.5 katrilyon lirayı geçmiş olup, geçen yıl sonuna göre 3 aylık

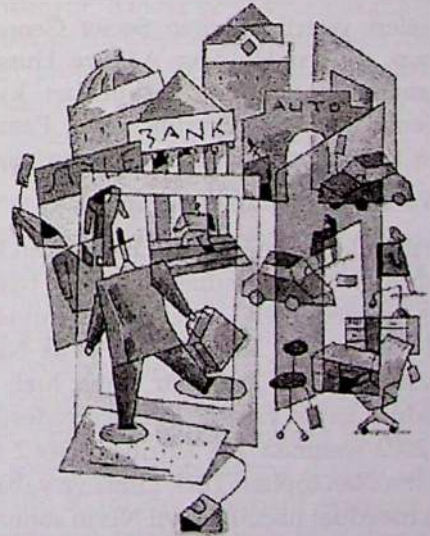
dönemde % 9 büyüme kaydetmiştir."

Garanti Bankası'nın İlk Çeyrek Kârı 27.2 Trilyon Lira

Garanti Bankası'nın 2003 yılı ilk üç aylık döneminde 27.2 trilyon lira net kâr elde ettiği açıklandı. Üç aylık dönemde 90 trilyon 154 milyar lira dönem kârı sağlandığı, Garanti Bankası'nın krediler dahil ayırdığı toplam karşılığın 63 trilyon lirayı bulduğu belirtildi. Bu yılın ilk üç aylık döneminde toplam aktifleri 20.4 katrilyon liraya çıkan Garanti Bankası'nın 2002 yılı ilk üç aylık bilançosundaki kârı, 35 trilyon liraydı.

İş Bankası 15.3 Trilyon Kâr Açıkladı

İş Bankası, yılın ilk 3 ayında 15 trilyon 348 milyar lira kâr açıkladı. İMKB'den yapılan açıklamaya göre bu yılın ilk çeyreğinde 15 trilyon 348 milyar lira kâr eden İş Bankası'nın 2002 yılı ilk 3 aylık kârı 90 trilyon 380 milyar lira olmuştu.

Yapı Kredi Bankası 39 Trilyon Kâr Yakaladı

Yapı Kredi Bankası, ilk 3 aylık dönemde 39 trilyon lira kâr açıkladı. Yapı Kredi Ban-

kası'ndan yapılan açıklamada, ilk çeyrekte Irak Savaşı ve buna bağlı gelişmelerin beklentileri olumsuz etkilediği, özellikle de Martta mali piyasalarda önemli kur ve faiz dalgalanmaları yaşandığı anımsatıldı. Yapı Kredi'nin, risk yönetimi ve gerçek bankacılık hedefleri doğrultusunda bu dönemde de kârlı tamamladığı belirtilen açıklamada, bankanın 2002 yılı performansında sağladığı süreklilik ve önceki dönemlerde ihtiyatlılık prensibiyle ayrılan muhtemel risklerin karşılıklarının kullanımının, yaşanan kısa süreli dalgalanmaların mali tablolara etkisini bir ölçüde bertaraf ettiği dile getirildi.

BDDK, Üç Talipliye "Pamukbank Vizesi" Verdi

Hisselerinin tamamı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) ait olan Pamukbank'ın satışında, 3 grubun başvuruları kabul edildi. BDDK'dan yapılan açıklamada, ilgili mevzuat kapsamında sunulan bilgi ve belgeleri yeterli bulunan Societ Generale Group, Tekfen Holding A.Ş. ve Hussein Nuaman Soufraki'nin başvuruları kabul edilerek, anılan yatırımcıların Pamukbank'ta inceleme yapmalarına izin verildi.

Vatandaş Mevduattan Kaçtı

Yılın ilk çeyreğinde özel bankaların kullandığı krediler enflasyonla başa baş bir artış kaydederken, mevduat hacmindeki reel daralma % 16'ya ulaştı. Ocak-Nisan döneminde özel bankalar daha hızlı bir mevduat kaybı yaşadı. Yurt içi yerleşiklerin 2002 sonunda 128 katrilyon 549.2 trilyon lira olan toplam Türk Lirası ve yabancı para mevduat hacmi, bu yıl Nisan sonunda 123 katrilyon 790 trilyon liraya geriledi. Mevduat miktarında nominal olarak % 3.7 oranında daralma yaşandı. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Ocak-Nisan dönemi için % 14.4 olarak belirlediği toptan eşya fiyat artışından indirgendiğinde mevduattaki reel

gerileme ise % 15.8'e geldi. Anılan dönemde yurt içi TL mevduatlar nominal bazda % 5.1 artarak 59 katrilyon 146 trilyon liraya ulaştı, söz konusu mevduatlarda reel bazda ise % 8.2 azalma yaşandı. Kurlardaki gerilemenin etkisiyle bu dönemde nominal olarak % 10.5 gerileyerek 64 katrilyon 644 trilyon liraya gerileyen yabancı para mevduatlardaki reel gerileme de % 21.8'e ulaştı.

Nisan sonu itibariyle toplam yurt içi mevduatın 47 katrilyon 998 trilyonunun kamu bankaları, 73 katrilyon 414 trilyonunun özel, 2 katrilyon 377 trilyonluk bölümünün de yabancı bankalarda bulunduğu belirlendi. Ocak-Nisan döneminde kamu bankalarındaki mevduatta reel olarak % 10.1 gerileme yaşandı, özel bankalardaki reel mevduat kaybı % 18.9'a, yabancı bankalardaki de % 21.8'e ulaştı. Toplam yurt içi mevduatta üç kamu bankasının 2002 sonunda % 36.3 olan payı, Nisan sonunda % 38.8'e yükselirken, özel bankaların payı % 61.5'ten % 59.3'e, yabancı bankaların payı da % 2.1'den % 1.9'a geriledi.

Ocak-Nisan döneminde kamu bankaları ve yabancı bankaların yurt içi TL ve yabancı para kredileri reel olarak gerilerken, özel bankaların kredi hacminde, Yapı ve Kredi'nin hesaplarında yapılan teknik düzeltmenin etkisiyle fiktif bir reel artış yaşandı. Yapı ve Kredi Bankası'nın yurt dışı şubesince kullanılan 3 katrilyon lira dolayındaki krediyi 21 Mart itibarıyla finansal yeniden yapılandırma sözleşmesi çerçevesinde yurt içi şubeye devretmesi ve bu kredileri yurt içi ve dışında kullanılanlar olarak ayrıştırması, özel bankaların toplam kredi hacminde kağıt üzerinde yüksek tutarlı bir artışa yol açtı. Özel banka kredileri bu işlemin etkisiyle yılbaşına göre 3.5 katrilyon lira artışla Nisan sonu itibarıyla 25 katrilyon 957 trilyon lira oldu. Böylece özel banka kredilerinde cari olarak % 15.7 ile enflasyonun üzerinde bir artış ortaya çıktı. % 14.4 olarak açıklanan dört aylık TEFE artışından arındırıldığında, özel banka kredileri reel olarak % 1.2 artmış gözüktü.

Kamu bankalarının Nisan sonu itibarıyla 8 katrilyon 241 trilyon lira olan kredilerinde dört aylık dönemdeki cari artış ise % 13.5'le enflasyona yakın düzeyde gerçekleşti. Böylece kamu bankaları kredilerinde reel olarak % 0.8 gerileme yaşandı. Yabancı banka kredileri de Nisan sonunda 2 katrilyon 222 trilyon lira oldu. Söz konusu krediler cari olarak % 3.1 artarken, reel olarak % 9.9 geriledi. Bu gelişmelerle mevduat bankalarının toplam kredi hacmi anılan dönemde % 14.4'e enflasyonla aynı oranda bir artış kaydederek, 36 katrilyon 419 trilyon liraya ulaştı.

KOBİ'lere 30 Trilyonluk Kaynak

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile Vakıfbank arasında, KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümüne yönelik kredi protokolü imzalandı. Protokolle KOBİ'lere 30 trilyon liralık kaynak sağlanması planlanıyor. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nda, Bakan Ali Coşkun'un huzurunda imzalanan protokole, KOSGEB Başkanı Erkan Gürkan ile Vakıfbank Genel Müdürü Ahmet Kaçar imza koydu. Bakan Coşkun, imza töreninde yaptığı konuşmada, Türkiye ekonomisinin rekabete açılmasında, orta ve küçük işletmelerin fevkalade önemli rolü olduğunu belirtti, KOSGEB'in de küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri desteklemek amacıyla kurulduğunu hatırlattı. KOSGEB'in büyük gayretlerine rağmen, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin kredi ve sermaye yapılması başta olmak üzere, birçok sorunları bulunduğu dikkati çeken Coşkun, KOBİ'lere alternatif sermaye hareketleri sağlamak amacıyla KOBİ borsaları kurduklarını kaydetti.

Vakıfbank Genel Müdürü Ahmet Kaçar ise yaptığı konuşmada, Banka'nın kredi politikasını değiştirdiğini ve büyük krediler yerine tabana yayılmış kredilere yönel-

diğini bildirdi. Bu anlamda reel sektöre yardımcı olduklarını ve KOBİ'lere ucuz ve uzun vadeli bir kredi imkanı sunduklarını anlatan Kacar, KOSGEB ile imzalanan protokolün de 200 milyon dolar limitli, düşük faizli bir kredi olduğunu kaydetti. Kacar, kaynağı eritmeden döndürerek KOBİ'lere sunacaklarını ve reel sektöre destek vermeye devam edeceklerini sözlerine ekledi. KOSGEB Başkanı Erkan Gürkan da, öz konusu kredi konusunda işletmelerin büyük heyecan duyduğunu anlatırken, prokolün hayırlı olmasını diledi.

Kredinin nasıl verileceği konusunda bilgi veren KOSGEB Başkan Yardımcısı İhsan Solmaz ise KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümüne yönelik, Türkiye'de ilk defa yeni bir "Kredi Destek Modeli" hazırlandığını bildirdi. KOSGEB-Vakıflar Bankası aracılığı ile yürütülecek olan bu destek programı çerçevesinde, KOSGEB'den Vakıfbank'a 30 trilyon lira aktarıldığını anlatan Solmaz, şunları söyledi: "Aynı miktarda kaynağı, Vakıfbank kredi olarak verecek. Bizim paramız ise blokaj olarak kalacak. Vakıfbank'a koyduğumuz bu paraya cari faiz oranı yerine, TEFE oranında faizi kabul ettik. Yani faizi % 42'lerden % 30'a çektik. Bizim paramız teminat olarak kaldı, Banka tüm riskleri üstlendi." Solmaz, şu anda protokolün 3.5 yıllık olduğunu, KOBİ'lere 18 ve 24 ay vadeli olarak yatırım ve işletme kredisi niteliğinde kullanılacak olan kredinin sanayiciye maliyetinin, TEFE artı 5 puan olarak belirlendiğini sözlerine ekledi.

Visa Türkiye'den 4 Bankaya Başarı Ödülü

Visa Türkiye, Visa kredi kartı ve Visa Electron banka kartı markalarına geçen yıl en çok katkıda bulunan üye bankaları belirledi. Yapı ve Kredi Bankası 2002 yılında Visa kredi kartı kullanımında en yüksek iş-

lem hacmi gerçekleştiren banka olarak ödül aldı. Başarılı bankalar, Visa Avrupa Birliği Bölgesi Başkan Yardımcısı Steve Perry'nin katıldığı ödül töreninde açıklandı. "En Başarılı Visa Üyeleri" ödül programı kapsamında belirlenen dört ana kategoriye göre, Yapı ve Kredi Bankası 2002 yılında Visa kredi kartı kullanımında en yüksek işlem hacmi gerçekleştiren banka olarak ödül aldı. Türkiye İş Bankası ise, Visa Electron banka kartı kullanımında 2002 yılının en başarılı üye bankası ödülüne layık görüldü. Visa kredi kartı adetlerinde en yüksek büyüme oranını gerçekleştiren Denizbank ve Visa Electron banka kartı adetlerinde en yüksek büyüme oranını gerçekleştiren Vakıfbank da, 2002'nin en başarılı Visa üyeleri arasında yer aldılar.

Four Seasons Otel'de düzenlenen törende ödülleri takdim eden Visa Avrupa Birliği Bölgesi Başkan Yardımcısı Steve Perry, başarılı üye bankaları kutlarken, Visa AB Bölgesi içerisinde Türkiye'nin kredi kartı sayısı açısından üçüncü, toplam kart sayısı açısından ise dördüncü büyük pazar olduğunu bildirdi. Kart adetlerinin yanı sıra özellikle satış noktasındaki kart kullanımında büyüme açısından Türkiye'nin bir Visa AB ülkesi olarak önemli bir potansiyel içerdiğini ifade eden Perry, "Güvenli ve uygun ödeme yöntemi olarak Visa ürünleri, alışverişlerdeki nakit kullanımının yerini alacaktır" dedi.

Visa Türkiye Genel Müdürü Greg Twitcher ise "2002 yılı, üye bankalarımızla gerçekleştirdiğimiz yakın işbirliği sayesinde Visa Türkiye için başarılı bir yıl oldu. Kart sahiplerimizin satış noktasında Visa kartlarını kullanarak ortaya koydukları güvenden hareketle, Türkiye'de Visa'nın tüketici harcamalarındaki payını 2007'ye kadar ikiye katlayacağımıza inanıyoruz" diye konuştu.

Bankaların Rekabet Gücü Zayıflıyor

TBB'nin (Türkiye Bankalar Birliği) yapılan olağan genel kurulunda gelişmeler karşısında bankacılık sektörünün performansını değerlendiren Başkan Ersin Özince, rekabet gücünün zayıfladığına dikkat çekti. Ekonomik yapılanmanın kalbinin bankacılık sektörü olduğunu dile getiren Özince, "Bankaların sermayesi özenle korunmalı ve artırılması özendirilmeli. Sektörün büyümesi ve sağlıklı hale gelmesinin öncelikli koşulu budur" dedi. Güçlü bir finansal sistemin temel koşulunun makro dengelerin sağlam kurulduğu istikrarlı ve rekabetçi bir ortamın yaratılmasına bağlı olduğunu vurgulayan Özince, Türkiye'de finansal sektörün banka ağırlıklı bir yapı gösterdiğini ve bankaların payının % 90'a yakın olduğunu hatırlattı. 2002 yılında gözlenen olumlu gelişmelerin sürekliliğini sağlamak için bankacılık sisteminin sorunlarının çözülmesini isteyen Özince, uzun yıllar süren yüksek kronik enflasyon ve istikrarsız büyüme ortamının finansal sistemin ve kurumlarının sağlıklı olarak büyümesini engellediğini ve güçlenmesini sınırladığını kaydetti.

TL cinsinden finansal araçlara olan talebin halâ düşük, vadelerin çok kısa, kaynak maliyetinin ise çok yüksek olduğunu dile getiren Özince "Bankaların kaynaklarının neredeyse yarısı yabancı para cinsindedir. Mevduat güvencesi daraltılmış olmakla birlikte uygulaması karışık bir hal almıştır" dedi. Özince, riskli faaliyet ortamı yanında bankacılık sistemini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren mevduatta sık aralıklarda değiştirilen, hatta banka sisteminin aleyhine geriye yönelik olarak yapılan düzenlemelerin ek yükler getirdiğini söyledi.

TMSF: Güvenli Bankacılık Tasarrufu Artırır

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) Türkiye ekonomisinde sürekli ve istikrarlı büyümenin sağlanması ve korunması açısından en önemli faktör olma özelliğini taşıyan tasarrufun artırılması ve yatırıma dönüştürülmesinin ön şartlarından birinin, güvenli bir bankacılık sistemi olduğunu bildirdi. TMSF'nin 2002 yılına ilişkin Faaliyet Raporu yayımlandı. Raporunda, banka kaynakları içinde mevduatın ve toplam kaynaklar içinde de tasarruf mevduatının sahip olduğu ağırlık nedeniyle, tasarruf mevduatının bankacılık sistemi içerisinde kalmasının büyük önem taşıdığı belirtildi. Raporunda, mevduatın sigortalanmasının, birikim sahiplerinin bankacılık sistemine güvenlerini sağlayarak ve artırarak, tasarrufların sistem dışında kalmasını ya da sistem dışına çıkmasını önlemek gibi bir işlevi yerine getirdiği kaydedildi.

Tasarrufların mevduat güvencesi altında olmasının, birikim sahiplerinin fon arzını artırmak yoluyla, makro ekonomik dengeler üzerinde de olumlu etkiler yaratacağı bildirilen raporda, mevduat sigortası uygulamasının, bankacılık sistemini, tasarruf sahiplerinin fonlarını herhangi bir bankadan toplu halde ve ani olarak çekmeleri

durumunda ortaya çıkacak bunalımlardan korumak suretiyle, muhtemel sistemik krizlerin de önlenmesi amacına hizmet ettiği kaydedildi. Bankalar üzerinde artan denetim ve gözetimlere karşın, sistem içinde bazı bankaların yükümlülüklerini karşılayamaz duruma düşmelerini tamamen engellemenin mümkün olamadığı belirtilen raporda, mevduat sigortası uygulamasının günümüzde mevduatın korunması konusunda oluşturulan kurumların en gelişmiş olduğu ifade edildi. Bankacılık sisteminin katkıları ile oluşturulan sigorta fonlarının sistematik boyuttaki bankacılık krizlerinin yarattığı tahribatı karşılamasının beklenmemesi gerektiği kaydedilen raporda, bu kapsamda Türkiye ekonomisi için hayati öneme sahip bankacılık sisteminin istikrarının temini amacıyla TMSF'nin kurulduğu hatırlatıldı.

Raporda, Türkiye bankacılık sisteminde 1994 yılında yaşanan sorunların TMSF'nin birikimleri üzerinde yarattığı tahribat tam anlamıyla giderilemeden, 1998 ve müteakip yıllarda yaşanan krizler sonucu TMSF'ye devredilen bankaların rehabilite edilmesi, satılması veya tasfiyesi için ihtiyaç duyulan kaynakların temelde Hazine Müsteşarlığı'ndan ikrazen Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) temini yoluyla karşılandığı hatırlatıldı. TMSF tarafından bu süreçte devralınan bankaların devralındıkları tarihler itibariyle toplam aktiflerinin bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin yaklaşık % 25'ini oluşturduğu dikkate alındığında, sistemik bir sektör sorununun Fon'un imkanları ile karşılanamayacağına açıkça görüldüğü belirtilen raporda, şöyle denildi: "Nitekim, bu dönemde TMSF tarafından devralınan bankaların satış veya tasfiyesinin çabuklaştırılması amacıyla, devralınan bankaların sabit kıymetleri, iştiyak ve bağlı ortaklıklarının önemli bir bölümü ile takibe intikal etmiş alacakları

TMSF tarafından devralınmak zorunda kalmış, bu suretle TMSF asli görevi olan tasarruf mevduatının sigortalanması işlevinden çok farklı konularda, sabit kıymet satışı ve alacak takibi alanlarında işlemler gerçekleştirmeye başlamıştır."

Raporda, esas işlevi bankalardaki mevduatları sigorta etmek olan TMSF'nin bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması esnasında önemli bir tecrübeye sahip olmadığı bir alan olan alacakların takip ve tasfiyesi hususunda önemli görevler üstlendiği belirtildi. Bu görevlerin en iyi şekilde yerine getirilmesine yönelik olarak Fon'un yasal boşlukların giderilmesi ve takip hukukunun etkin bir şekilde işletilmesi için gerekli tedbirleri almaya başladığı kaydedilen raporda, TMSF'nin kamu alacağı niteliğine dönüşen alacaklarının tahsili için önemli gayret sarf ettiği belirtildi. Raporda, "Ancak, gerek takip mevzuatının bankalarca kullanılan kredilerin tahsili hususundaki yetersizlikleri, gerekse TMSF'nin sınırlı sayıda personel ve kaynakla üstlendiği büyük sorunlar, bugüne kadar yapılan tahsilatların arzulanan düzeye erişmesini engellemiştir" denildi.

Yaşanan hukuki problemlerin bertaraf edilmesi yönünde TMSF'nin yetkili merciler nezdinde gerekli girişimlerde bulunduğu, bu suretle ve alacak takibinin etkinleştirilmesi yönünde alınan tedbirlerle kamu zararının asgariye indirilmesi yönünde çalışmalarda önemli gelişmeler kaydedildiği belirtilen raporda, bu süreç dahilinde, TMSF bilançosu bir sigorta kuruluşunun bilançosuna göre önemli değişikliklere uğradığı ve varlıklarla yükümlülüklerini teknik olarak karşılayamaz duruma geldiği belirtildi. Ancak, TMSF'nin üstlendiği tasarruf mevduatının sigortalanması görevi karşısında, yasa koyucu Hazine tarafından Fon'a ikrazen verilen DİBS'den kaynaklanan TMSF borcunun tasfiyesi hususunda

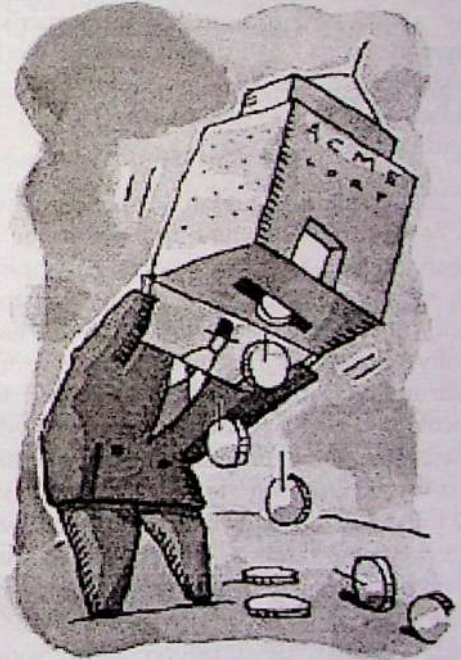
Bakanlar Kurulunu yetkili kıldığı bildirilen raporda, makul bir süre dahilinde TMSF'nin asli işlevine, sağlıklı bir bilanço yapısı ile dönebilmesine imkan sağlayan hukuki alt yapıyı kurmuş bulunduğu kaydedildi.

Raporda, şöyle denildi: "TMSF'nin bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına ilişkin giderlerden oluşan borcunun, bu kapsamda edinilen varlıkların satışı ve devralınan alacakların tahsili suretiyle edineceği gelirlerinin Hazine'ye aktarılması kaydıyla tasfiye edilmesine yönelik hazırladığı teklif Hükümete ve Hazine'ye iletildi. TMSF faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde takip edilebilmesi, TMSF'nin performansının daha iyi ölçülebilmesi ve en önemlisi tasarruf mevduatına sınırlı garanti uygulamasına geçişle birlikte TMSF tarafından sağlanan sigorta güvencesine olan inancın sağlanabilmesi için TMSF'nin Hazine'ye olan ikraz borcunun kamu zararını asgariye indirecek şekilde tasfiye edilmesi için çalışmalara devam edilmektedir." Raporda, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına paralel olarak TMSF'nin, hiç arzulanmasa da olası sorunlara karşı hazır durumda bulunmak için gerekli çalışmalarını büyük ölçüde tamamladığı belirtilerek, "Geçmişten aldığı dersleri gelecekte en iyi şekilde kullanabilmek bakımından kurumsallaşmaya büyük önem verildi" ifadelerine yer verildi.

TMSF'nin 2002 yılı Faaliyet Raporu'nda, TMSF'nin 2002 yılında Fon bankaları ile ilgili olarak yaptığı işlemler sonucunda gelirleri ve giderleri arasındaki dengesizliğin büyüyerek devam ettiğine dikkat çekildi.

Raporda, özkaynak büyüklüğünün negatif seviyesinin % 132,48 oranında artmasının, bankacılık sektöründe yaşanan yeniden yapılandırmanın maliyetinin bir kısmının nasıl finanse edildiğini ortaya çıkardığı belirtildi. Rapora göre, 2001 yılı sonu

itibariyle 20.6 katrilyon lira olan TMSF'nin toplam aktifleri, geçen yıl sonunda, 3.1 katrilyon lira tutarında ve % 15.04 artışla, 23.7 katrilyon liraya yükseldi. TMSF'nin toplam aktiflerinin % 92.35'i duran varlıklardan, duran varlıkların % 79.83'ü görev zararı hesapları, % 5.09'u da uzun vadeli kredi alacakları ve % 5.46'sı ise elden çıkarılacak varlıklardan oluştu.

Fon'un geçen yıl bir önceki yıla göre, dönen varlıkları % 29.48 oranında, duran varlıklar ise % 13.99 oranında arttı. TMSF'nin özkaynaklarının bir önceki yıla göre 9 katrilyon lira daha azalması sonucunda, yabancı kaynaklarda bir önceki yıla göre sağlanan % 44.18'lik artışa rağmen toplam pasifler sadece % 15.04 oranında yükseldi. Bu artışın % 4'ü kısa vadeli yabancı kaynaklardan sağlanırken % 46.25'i uzun vadeli yabancı kaynaklardan karşılandı. Bu kaynaklar arasında en önemli artışı toplam yabancı kaynakların % 96.30'una karşılık

gelen Hazine tarafından kullanılan krediler ve faizleri oluşturdu. Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılama oranı % 129.62 olarak gerçekleşti. 2002 yılı içinde toplam fon kaynak ve kullanımını 15 katrilyon lira oldu. Kaynakların % 70.79'u kullanılan avans ve kredilerden, % 9.14'ü ise söz konusu kullanılan avans ve kredilerin henüz ödenmemiş birikmiş faizlerinden oluştu. Sağlanan kaynakların % 14.24'ü görev zararı hesaplarının, % 8.4'ü menkul kıymetlerin, % 7.41'i uzun vadeli kredi alacaklarının, % 4.28'i elden çıkarılacak varlıkların ve % 4.19'u kullanılan avans ve kredilerin fonlanmasında kullanıldı.

2002 yılında sağlanan kaynak artışının % 74.44'ü ise 9 katrilyon lira seviyesine ulaşan dönem zararı nedeniyle negatif seviyeye düşen özkaynak açığının finansmanında kullanıldı. Geçen yıl TMSF'nin esas faaliyetlerine ilişkin gelirler % 29.18 ve fon yatırım gelirleri % 70.95 arttı. Ancak bir önceki yıla göre 3.3 katrilyon lira artış göstererek 8.8 katrilyon lira seviyesine ulaşan finansman giderleri ile yıl sonu itibarıyla 9.2 milyar dolar seviyesinde bulunan döviz açık pozisyonu nedeniyle maruz kalınan ve bir önceki yıla nazaran % 52.54 oranında azalmasına rağmen 1.7 katrilyon lira düzeyinde bulunan devalüasyon zararı sonucunda dönem zararı % 6.02 oranında artarak 9 katrilyon liraya ulaştı. Ayrıca, 2001 yılında 3.6 trilyon TL olan faaliyet giderleri 18.1 trilyon lira artarak 21.7 trilyon lira seviyesine ulaştı ve bu artışın en önemli sebebini TMSF'nin organizasyon yapısında yaşanan değişiklikler ve personel sayısında gerçekleşen artışlar oluşturdu. TMSF'nin toplam gelirleri 2001 yılında 1 katrilyon 279.5 trilyon lira iken 2002 yılında 1 katrilyon 734.4 trilyon olarak gerçekleşti. 2002 yılında kaydedilen artış oranı TMSF'nin esas faaliyetlerine ilişkin gelirlerinde % 29, fon yatırım gelirlerinde ise % 63 olarak be-

lirlendi.

İhraç olunan Türk Lirası, döviz ve döviz endeksli özel tertip DİBS'ler nedeniyle TMSF'nin Hazine'ye toplam borcu 2002 yıl sonu itibarıyla 38.1 katrilyon TL seviyesine ulaştı. Söz konusu TMSF borcu, Hazine tarafından Merkez Bankası döviz satış kuru üzerinden takip edildiğinden, kayıtların Hazine kayıtlarıyla uyumlu hale gelmesini sağlayabilmek üzere, geçmiş yıllarda Merkez Bankası'nın döviz alış kuruna göre devalüe edilen döviz ve döviz endeksli borçlar 2002 yıl sonunda Merkez Bankası döviz satış kuru ile devalüe edildi.

TMSF'nin toplam giderleri 2001 yıl sonunda 9 katrilyon 778.5 trilyon lira düzeyinde iken, 2002 yılı giderleri 10 katrilyon 746 trilyon lira olarak gerçekleşti. Bu artışın sebebi, 2002 yılı içerisinde finansman giderlerinin 2001 yılına oranla % 57.93 artış göstererek 8 katrilyon 877.2 trilyon lira olarak gerçekleşmesi gösterildi. 2002 yılı faaliyet giderlerinde 2001 yılına göre kaydedilen artış 18 trilyon 1 milyar lira olup, ar-

tışın sebebi 2001 yıl sonu itibariyle TMSF'de görev yapan toplam 281 sözleşmeli personelin 240'ının 2001 yılının son aylarında istihdam edilmeye başlanması ile geçen yıl içerisinde 114 yeni sözleşmeli personelin görevlendirilmesi ve 2002 yılı içerisinde hizmet alımları kaleminde gerçekleşen artış gösterildi.

Geçen yıl sonu itibariyle toplam 3 milyar 827 milyon dolar tutarında 133 bin 709 adet alacak dosyası Tahsilat Dairesi Başkanlığı'na devredildi. Toplam 133 bin 709 adet alacak dosyasının % 91'i bireysel, % 8'i kurumsal, % 1'i hakim ortak alacak dosyalarından oluştu. Devralınan borç tutarı açısından bakıldığında, devralınan toplam alacağın % 67'si hakim ortak, % 31'i kurumsal, % 1'i bireysel alacak dosyalarından oluştu.

Kredi Kartı Borcunu Ödemeyenler % 25 Arttı

Nisan ayında, bir önceki aya göre finans kurumlarına ferdi kredi ve kredi kartı borcunu gecikmeli olarak ödeyenler ile borcunu ödemeyenlerin toplam sayısı % 24.7 oranında arttı. Merkez Bankası verilerine göre, ferdi kredi ve kredi kartları kapsamında borcunu ödemeyen ve borcunu gecikmeli olarak ödeyenlerin toplam sayısı bu yılın Mart ayında 5.660 iken Nisan ayında 7.061'e yükseldi. Kredi kartları kapsamında bankalara borcunu ödemeyenlerin sayısı ile borcunu gecikmeli olarak ödeyenlerin toplam sayısı Nisan ayında, bir önceki aya göre % 56.4 artarak, 3.953'den 6.184'e çıktı.

Vakıfbank Kârını 9 Kat Artırdı

Vakıfbank, Mayıs 2002 ayında 5.5 trilyon olan enflasyonsuz dönem kârını, Mayıs 2003 sonu itibariyle 50.3 trilyon liraya çıkardı. Böylece, bankanın kârı 9 kat artış göstermiş oldu. Vakıfbank'tan yapılan yazılı açıklamada, bankanın bilançosunda, Nisan ayından itibaren başlayan iyileşmenin devam ettiği ve faiz dışı gelir-gider dengesinin sağlanmış durumda olduğu kaydedildi. Bankanın gayrimenkul ve işti- rak satışları ile bilançosunu iyileştirme çabalarına devam ettiği belirtilen açıklamada, bankanın kârının enflasyonlu muhasebeye göre, Mayıs 2003 sonu itibariyle 90 trilyona çıkmasının beklendiği ifade edildi. Açıklamada, bankanın gerçekleştirdiği faaliyetler ile kârlılığını arttırdığını ve bilançosunu iyileştirme çabalarının olumlu olarak devam ettiği de kaydedildi.

SİZ DE ABONE OLUN!

*“Finans - Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi”ne abone olanlar,
“Finans – Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi”ni önce okuyanlardır.*

Adı Soyadı : .....

Firma Adı : .....

Adres : .....

Posta Kodu : ..... Tel: ..... Fax: .....

e-mail : .....

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul’da oturanlar için).

“FİNANS - POLİTİK EKONOMİK YORUMLAR” Aylık Dergi, 12 sayı için 2003

Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

YURT DIŞI

6 Aylık: 30.000.000.-TL.

6 Aylık: 25 \$

1 Yıllık: 48.000.000.-TL.

1 Yıllık: 50 \$

Not: Öğrencilere % 30 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

Akbank T.A.Ş.
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 35875-4

Garanti Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 6299897

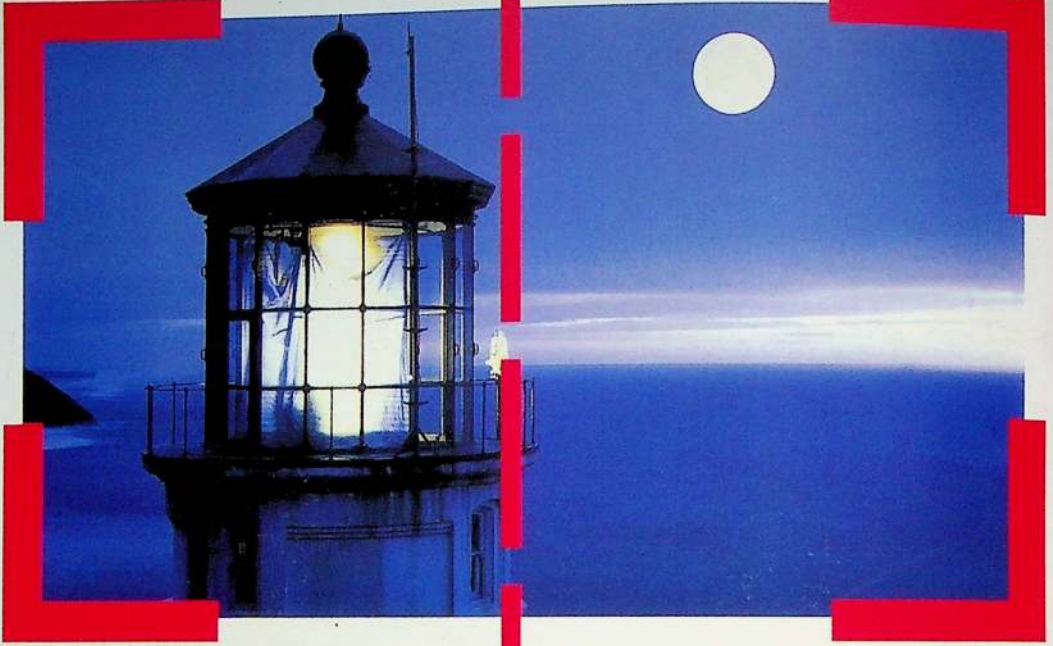
T.İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 530979

Yapı Kredi Bankası
Çemberlitaş Şubesi
Hesap No: 1035572-7

Abone Başlangıç Tarihi: ..... Abone Bitiş Tarihi: .....

“EKONOMİK MALİ YAYINLAR SAN. VE TİC. A.Ş.” adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığınız makbuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, **“Finans - Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi**; Binbirdirek Mah. Suterazisi Sokak. No.6, Kat.2; 34400 Sultanahmet İstanbul” adresine posta ile gönderebilir, faks geçebilir veya elektronik posta adresimize gönderebilirsiniz.
Faks: (0-212) 518 66 43. **Tel:** (0-212) 518 17 32 – 516 11 45.
e-mail: abone@ekonomikyorumlar.com <http://www.ekonomikyorumlar.com>

Yatırım bankacılığı
hizmetlerinde önünüzü
gösteren bir ışık var:

DENİZ FENERİ:

Siğ, kayalık, tehlikeli
suları işaret eder,
denizcileri uyarır ve
onlara seyrüsefere
elverişli derinlikteki
yolları gösterir.
Gece karanlığında bile,
güçlü ışığıyla kolay,
güvenli yol almayı sağlar.
Mendirek girişlerinde parlar,
firınalı havalarda sığınacak
limanları işaret eder.
Bir deniz feneri, kendini,
millerce uzaktan gösterir,
uzak görüşlülüğün
avantajlarını sunar.

Kurumlara yönelik
finansal çözümlerde
Yapı Kredi Yatırım farkı!

Hepsi birarada...

Başarısı uluslararası kurumlarca tanınmış, deneyimli uzmanlardan oluşan profesyonel bir kadro,

Yatırımcıları en iyi bilgilendiren sektör ve şirket araştırmaları,

Yurtiçine yayılmış geniş şube ağına sağladığı etkin plasman gücü,

Yabancı yatırım bankalarına ve fonlara etkin ulaşım ve işbirliği.

Yapı Kredi Yatırım'da.

Yatırım bankacılığı hizmetlerinde, yolunuzu, en hızlı ve en güvenli biçimde Yapı Kredi Yatırım aydınlatıyor.

YKY uzmanları, kuruluşunuzla işbirliğine ve her aradığınızda hizmet sunmaya hazır.
Halka arz, finansal ortaklık (private equity), stratejik ortaklık, şirket evlilikleri, proje finansmanı konularında YKY uzmanlığından yararlanın.

Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.
Yapı Kredi Plaza Büyükdere Cad. Levent 80620 İstanbul - Türkiye
Kurumsal Finans Tel: (0212) 284 52 29
Uluslararası Satış ve Pazarlama Tel: (0212) 284 52 26
www.yapikrediyatirim.com

YAPI KREDİ
YATIRIM